T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

İNÖNÜ DÖNEMİNDE TÜRKİYE'DE SPOR POLİTİKASI (1938-1950)

ABDULLAH YAMANDAĞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DOÇ. DR. NADİR YURTOĞLU

2023
KASTAMONU

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

Abdullah YAMANDAĞ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İNÖNÜ DÖNEMİNDE TÜRKİYE'DE SPOR POLİTİKASI (1938-1950)

ABDULLAH YAMANDAĞ

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI
DANIŞMAN: DOÇ. DR. NADİR YURTOĞLU

Spor, geçmişten günümüze gelişen ve değişen bir olgu halinde varlığını sürdürürken, farklı dönemlerde ve çeşitli amaçlarla topluma yön vermek için bir vasıta olarak kullanılmıştır. Türkiye'de de özellikle II. Dünya Savaşı döneminde sporun bu amaca yönelik olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu araştırmada İnönü döneminde Türkiye'de spor politikası (1938-1950) incelenmiştir. Çalışma kapsamında ilgili yıllar arasında beden eğitimi ve spor politikasına yönelik faaliyetler ele alınmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden tarihsel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Verilerin toplanmasında konu ile ilgili Cumhuriyet Arşiv Belgeleri; Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, tutanak ve kanunlar dergileri, Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazetesi ile dönemin süreli yayınları arasındaki çeşitli dergi, gazete, kitap ve makalelerden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler doküman analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırmadan çıkarılan sonuçlar şunlardır: 1938 ile 1950 yılları arasında beden eğitimi ve spor faaliyetleri devlet himayesinde yürütülmüştür. Bu faaliyetlerde devletçi anlayışın daha baskın olması amacıyla Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün (BTGM) kuruluşu gerçekleştirilmiştir. II. Dünya Savaşı döneminde ülkedeki olumsuz şartlara rağmen devlet tarafından bu kuruluşa maddi yardım yapılmıştır. 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu çıkarılarak toplumun fiziksel ve zihinsel sağlığı önemsenmiştir. Aynı zamanda bu kanun ile ülke vatandaşlarının savaşa hazırlanması amaçlanmış, beden terbiyesi ve sporda seferberlik ilan edilmiştir. Bu dönemde tesisleşmede yaşanan artış ve uzman eğitici kadronun tedarik edilmesine yönelik yapılan çalışmalar sayesinde Anadolu'da beden terbiyesi ve spor faaliyetlerindeki gelişimin önü açılmıştır. 3530 sayılı Kanunun uygulanmasında yaşanan sıkıntılar nedeniyle beden eğitimi ve spor seferberliği sağlanamamıştır. Ayrıca savaş döneminde uluslararası alanda düzenlenen şampiyonalar ve müsabakalar iptal edilmiş, sporun ülkeler arası dostluk ilişkisine olan katkısı kesintiye uğramıştır. Ancak savaş sonrasında yeniden düzenlenmeye başlanan uluslararası spor organizasyonlarıyla önemli sonuçlar elde edilmiştir. Bu bağlamda 1938-1950 yılları arasında uygulanan beden eğitimi ve spor politikasıyla ülke sporunun gelişimine önemli katkılar sağlanmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: İnönü Dönemi, II. Dünya Savaşı, Spor Politikası, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, 3530 sayılı Kanun

2023, 154 sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

SPORTS POLICY IN TURKEY IN THE INONU PERIOD (1938-1950)

ABDULLAH YAMANDAĞ

KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES AND TURKISH EDUCATION
SOCIAL STUDIES EDUCATION
SUPERVISOR: ASSOC. DR. NADİR YURTOĞLU

While sport continues to exist as a developing and changing phenomenon from the past to the present, it has been used as a tool to give direction to society in different periods and for various purposes. In Turkey, especially during World War II, it is seen that sports were used for this purpose. In this study, sports policy in Turkey during the İnönü period (1938-1950) was examined. Within the scope of the study, activities related to physical education and sports policy between the relevant years were discussed. In the study, the historical research method, one of the qualitative research methods, was utilized. In the data collection process Republic Archive Documents related to the subject, in data collection; the Turkish Grand National Assembly Minutes, the minutes and laws magazines, the Presidential Official Gazette and various magazines, newspaper, boks and articles from the periodicals of the period were used. The data were analyzed by the document analysis method. The conclusions drawn from the research are as follows: Between 1938 and 1950, physical education and sports activities were carried out under the auspices of the state. In order to make the statist understanding more dominant in these activities, the General Directorate of Physical Education (BTGM) was established. Despite the adverse conditions in the country during World War II, financial aid was provided to this organization by the state. The physical and mental health of society was taken into consideration by enacting the Physical Education Law No. 3530. At the same time, with this law, it was aimed to prepare the citizens for the war, and mobilization in physical training and sports was declared. During this period, thanks to the increase in facilities and the efforts to supply expert trainer staff, the way for the development of physical training and sports activities in Anatolia was paved. Due to the difficulties experienced in the implementation of the Law No. 3530, physical education and sports mobilization could not be achieved. In addition, international championships and competitions were canceled during the war, and the contribution of sports to the friendship between countries was interrupted. However, it achieved important results with the international sports organizations that started after the war. In this context, with the physical education and sports policy implemented between 1938-1950, significant contributions were made to the development of the country's sports.

KEYWORDS:İnönü Period, II. World War II, Sports Policy, General Directorate of Physical Education, Law No. 3530

2023, 154 pages

ÖN SÖZ

Geçmişten günümüze dünyada var olan her milletin değişik karakter yapısına sahip olduğu görülmektedir. Türklerin de çağlar öncesinden gelen hareketli, kuvvetli, çevik ve bedensel anlamda gelişmiş özellikleri bulunmaktadır. Tarih boyunca savaş meydanlarında elde edilen başarı ve zaferler bu durumu ispat etmektedir.

Türk devletlerinde ve Osmanlı Devleti'nde spor, toplumsal hayatın vazgeçilmez bir unsuru olarak yer almıştır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren toplumsal hayatta etkisini artıran spor faaliyetlerinde diğer alanlarda olduğu gibi çeşitli olumsuzluklar yaşanmıştır. Dönemin getirdiği şartların etkisi altında bu alanda da farklı ayrılık, ikilikler ortaya çıkmıştır. Bu süreçte örgütsel birlik ve beraberlikten söz etmek mümkün olmamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile beraber sporun örgütsel teşkilatlanmasında önemli adımlar atılmıştır. Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın teşkil edilmesi ile birlikte Anadolu'yu kapsayan ilk spor örgütü kurulmuştur. Bu teşkilatın tesisi ile ülkedeki spor faaliyetlerinin birlik ve beraberliği mümkün hale getirilmiştir.

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın feshedilmesiyle kurulan Türk Spor Kurumu döneminde yarı devletçi bir yönetim anlayışı egemen olmuştur. İki yıl gibi kısa bir süre Türk sporunun yönetiminden sorumlu olan bu teşkilat Atatürk'ün emri ile kapatılmış ve yerine Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Tam anlamıyla devletçi anlayışın hâkim olduğu bu teşkilat döneminde beden eğitimi ve spor alanında spor mükellefiyetleri adıyla 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu çıkarılmıştır. Uygulama safhasında çeşitli sıkıntılar yaşansa da II. Dünya Savaşı döneminde vatandaşlara zorunlu olarak kanuna icabet etmeleri bildirilmiştir. Bu kanunun ülke savunmasında yararlanılacak vatandaşları yetiştirmek amacıyla çıkarıldığı bilinmektedir.

II. Dünya Savaşı döneminde yaşanan olumsuz şartlar Türkiye'de de etkisini göstermiş, ekonomik olarak sıkıntılı bir sürece girilmiştir. Buna rağmen beden eğitimi ve spor

faaliyetlerinin kesintiye uğramaması için devlet tarafından çeşitli miktarlarda her yıl maddi destek sağlanmıştır.

Bu çalışmada; Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren spor alanında yaşanan örgütsel gelişmeler ele alınmış, 1938'de Atatürk'ün vefatı sonrasında Cumhurbaşkanı seçilen İnönü'nün ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin 1950'ye kadarki spor politikası incelenmiştir. Bu bağlamda Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün teşkilatlanma süreci, spor faaliyetlerinin yürütülmesinde izlenilen yol, kulüplerin kuruluş ve kapatılış süreçleri, II. Dünya Savaşı'nın Türk sporuna olan etkisi ile devlet tarafından beden eğitimi ve spora sağlanan maddi destek incelenmiştir. Ayrıca devlet bütçesi incelenerek yıllara göre ayrılan ödenek miktarları tespit edilmiştir.

Araştırma sürecinde Cumhurbaşkanlığı arşiv belgeleri, resmî gazetesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesiyle tutanak ve kanunlar dergilerinden istifade edilmiştir. Ayrıca konu ile ilgili çeşitli kitap, makale, nizamname, yönetmelik, tüzük, kanun, rapor ve İsmet İnönü'yle ilgili hatırat ve arşivlerden yararlanılmıştır.

Abdullah YAMANDAĞ

TEŞEKKÜR

Uzun ve yorucu bu tez çalışmam boyunca yanımda olup yol gösteren, desteğini her zaman hissettiğim ve çalışma azmi ile örnek aldığım çok kıymetli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Nadir YURTOĞLU'na teşekkürü borç bilirim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca üzerimde emekleri bulunan Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden Sayın Prof. Dr. Selahattin KAYMAKCI, Sayın Prof. Dr. Bilgin Ünal İBRET, Sayın Prof. Dr. Duran AYDINÖZÜ, Sayın Doç. Dr. Sibel OĞUZ HAÇAT, Sayın Doç. Dr. Emine KARASU AVCI ve manevi olarak her zaman yanımda olup bana destek ve güvenini hiçbir zaman eksik etmeyen Sayın Doç. Dr. Melike FAİZ ve Dr. Erkan KÜLEKÇİ'ye, fikir ve tavsiyelerini esirgemeyen Kastamonu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi'nden Sayın Doç. Dr. Tolga ESKİ'ye teşekkür ederim.

Eğitim öğretim hayatım boyunca beni sabırla destekleyen kıymetli aileme de sonsuz teşekkürler…

ABDULLAH YAMANDAĞ

Kastamonu, 2023

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI ..... **iv**
TAAHHÜTNAME ..... **iv**
ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **v**
ÖN SÖZ ..... **vi**
TEŞEKKÜR ..... **viii**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **xii**
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ..... **xiii**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Spor Kavramının Kökenleri 1
1.2. Eski Çağlarda Spor 2
1.3. Eski Yunan'da Spor 3
1.4. Orta Asya Türklerinde Spor 6
1.5. Selçuklular Döneminde Spor 9
1.6. Osmanlı Devleti Döneminde Spor 10
1.7. Osmanlı Devleti ve Olimpiyatlar 13
1.8. Türk Sporunda Teşkilatlanma Dönemi 14
1.9. Atatürk ve Spor 16
1.10. Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Dönemi (1922-1936) 17
1.11. Türk Spor Kurumu Dönemi (1936-1938) 21
1.12. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün Kuruluşu 33
1.13. Tezin Amacı 33
1.14. Tezin Önemi 34
1.15. Tezin Sınırlılıkları 34
1.16. Kavramsal Çerçeve (Literatür Özeti) 34
2. YÖNTEM **37**
2.1. Araştırmanın Modeli 36
2.2. Verilerin Toplanması 37
2.3. Verilerin Analizi 37
3. İNÖNÜ'NÜN HAYATI, KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE SPORA BAKIŞI **39**

3.1. Doğumu ve Çocukluğu 38
3.2. Eğitim Hayatı 38
3.3. Askeri Hayatı 39
3.4. Siyasi Hayatı 40
3.5. İnönü'nün Spora Bakışı 41
3.5.1. Bir Futbol Müsabakasında Yaşanan Olaylar ve Etkileri 45
4. BEDEN TERBİYESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN FAALİYETLERİ (1938-1950) 48
4.1. 3530 Sayılı Beden Terbiyesi Kanunu 47
4.2. Cemil Tahir Taner'in Beden Terbiyesi Genel Müdürü Olarak Atanması 57
4.3. Merkez İstişare Kurulu Toplantıları 58
4.4. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Çalışmaları (1938-1950) 62
4.4.1 Genel Müdür Taner Tarafından Gerçekleştirilen Bazı Şehir Ziyaretleri 66
4.4.2 Beden Terbiyesi Kanununun Uygulanmasında Yaşanan Bazı Sıkıntılar 69
4.4.3. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Kutlaması ile İlgili Talimatlar 77
4.4.4. Spor Kulüplerinin Kuruluş, Birleştirme ve Kapatılma Süreci ile İlgili Kararlar 84
4.4.5. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlanması 95
4.4.6. Halkevleri ve Spor Faaliyetleri 97
4.4.7. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne Vildan Aşir Savaşır'ın Görevlendirilmesi 98
4.4.8. Beden Eğitimi ve Spor Faaliyetlerinin Eğitime Etkileri 99
4.4.9. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Tarafından Yurtdışından Getirilen Bazı Spor Eğitimcileri 101
4. 5. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Bütçesi (1939-1950) 104
5. ULUSAL VE ULUSLARARASI SPOR ORGANİZASYONLARINDA TÜRKİYE (1938-1950) 114
5.1. Ulusal Spor Faaliyetleri 112
5.1.1. Güneş Kulübünün Kapatılması ve Türkiye'de İlk Gece Maçı 112
5.1.2. Taksim Stadının Yıkılışı ile İnönü Stadının Açılışına Giden Süreç... 113
5.1.3. Türkiye Atletizm Birincilikleri 114
5.1.4. Kuleli Askeri Lisesi Atletizm Yarışları 115
5.1.5. İlk Başbakanlık Kupası 115

5.1.6. Türk Güreşinde Yeni Yıldızlarının Doğuşu 116
5.1.7. Ezeli Rekabetin Hentbola Yansımaları 116
5.1.8. Türkiye'de Ragbi Sporunun Denemesi 117
5.1.9. Voleybolda İlk Türkiye Şampiyonası 118
5.2. Uluslararası Spor Organizasyonları 118
5.2.1. Balkan Oyunları 118
5.2.2. 1939 Avrupa Güreş Şampiyonası 120
5.2.3. İlk Balkan Kros Şampiyonası 121
5.2.4. 1940 İstanbul Balkan Oyunları 121
5.2.5. Avrupa Boks Şampiyonası 121
5.2.6. Güreşte İlk Avrupa Şampiyonluğu 123
5.2.7. 1948 Saint Moritz Kış Olimpiyat Oyunları 124
5.2.8. 1948 Londra Olimpiyat Oyunları 128
5.2.9. Basketbolda Uluslararası İlk Turnuva 130
6. SONUÇ VE ÖNERİLER 132
KAYNAKLAR 137

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1: TİCİ'ye Devlet Bütçesinden Ayrılan Ödenekler (1926-1935)……..……. 20
Tablo 2: 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları Türkiye Kafile Listesi……. 25
Tablo 3: TSK Tarafından Çeşitli Spor Kurumlarına Ayrılan Bütçe…….. 27
Tablo 4: TSK Tarafından Çeşitli İl ve İlçelerdeki Spor Sahalarına Ayrılan Bütçe... 28
Tablo 5: TİCİ'den TSK Döneminin Sonuna Kadar Sporcu Sayısı ve Spor Alanları (1923-1938)……..31
Tablo 6: TİCİ'den TSK Döneminin Sonuna Kadar Devlet Tarafından Spora Yapılan Mali Destekler (1926-1938)……..……..32
Tablo 7: 1942 ile 1947 Yılları Bazı Branşların Lisanslı Sporcu Sayısı...…….. 93
Tablo 8: Geçici Hizmetlilerin Durumu…… 103
Tablo 9: Yabancı Kadronun Durumu..…… 104
Tablo 10: Açılacak Kursta Görevlilerin Ücretlendirilmesi…….……. 106
Tablo 11: II. Dünya Savaşı Yıllarında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Gelirleri……..110
Tablo 12: 1939-1950 Yılları Arası Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Kesinleşmiş Bütçesi……...111

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

BTGM : Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

DP : Demokrat Parti

IOC : International Olympic Committee

M.Ö. : Milattan Önce

M.S. : Milattan Sonra

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK : Türk Dil Kurumu

TFF : Türkiye Futbol Federasyonu

TİCİ : Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı

TMOK : Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi

TSK : Türk Spor Kurumu

1. GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde spor kavramının kökenlerinden başlanılarak nasıl ve hangi şartlar altında gelişim gösterdiği ele alınmıştır. Sporun Türk devletlerinde geçirdiği gelişim aşaması, önemli şahsiyetlerin hayatı ve spora bakışı, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı, Türk Spor Kurumu ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü hakkında bilgiler verilmiştir. Bunun yanında araştırmanın; önemi, amacı, sınırlılıkları, literatür taraması, elde edilen verilerin toplanması ve nasıl analiz edildiği ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.

1.1. Spor Kavramının Kökenleri

Sporun kelime anlamına bakıldığında farklı dillerde çeşitli şekillerde isimlendirildiği görülmektedir. İlk olarak Eski Yunan'da "asil ve kibar erkeklerin uğraşı alanında hareketler"[1] olarak ifade edilen spor, Latincede, *desportare, isportus* yani eğlenmek, hoşça vakit geçirmek, oyalanmak anlamlarında kullanılmıştır. Spor kavramı, Fransızcadaki desport[2] kelimesinden dilimize geçerek Türkçede yerini almıştır.[3]

Türk Dil Kurumuna (TDK) göre spor: "Bedeni veya zihni geliştirmek amacıyla kişisel veya toplu olarak gerçekleştirilen, bazı kurallara göre uygulanan hareketlerin tümüdür."[4]

---

[1] Caner Açıkada, **Türkiye'de Spor Bilimlerinin Gelişimi**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2010, s. 28.

[2] "*Desport*" kelimesi Fransızcada; eğlendirme, oyalama, gevşeme, rahatlama gibi anlamlara karşılık gelen bir kavramdır. 11. yüzyılda İngilizceye geçmiştir. İngilizcede de zaman öldürme, eğlenme, oyalanma, hobi anlamlarında kullanılmaya başlanmıştır.

[3] Ahmet Talimciler, **Sporun Sosyolojisi Sosyolojinin Sporu**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2010 s. 15.

[4] **TDK Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 2158; Sporla ilgili birbirinden farklı tanımlar literatürde mevcuttur. Bunlardan bazıları şu şekildedir: "Of, desport, disport sözcüklerinden türetilen spor kavramı, en kestirme sözlük tanımıyla, oyun, oyalanma, eğlenme ve işten uzaklaşma anlamına gelir. Ayrıca spor, oyunla yarışmayı birleştiren, bedensel yetenekleri daha fazla olduğu için kazananları ödüllendiren, üst düzeyde oyun, mücadele ve ağır kas çalışması gerektirdiği için sürekli ve yoğun çabayı zorunlu kılan bir uğraşıdır.", Kurthan Fişek, **100 Soruda Türkiye Spor Tarihi**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1985, s. 5-8; "Spor, yenme ve muktedir olma gibi, insanın şuuraltı arzularının tatminini amaç edinen, belirli kurallar içerisinde yapılan, rekabete dayalı sosyalleştirici, bütünleştirici, fiziki, zihni ve ruhi faaliyetlerin bütünüdür.", Murat Şahin, **Beden Eğitimi ve Sporda Temel Kavramlar Sözlüğü**, Nobel Basımevi, Ankara, 2004, 2. Basım, s. 381.

Spor, insanların fiziksel halde gücünü deneyebileceği, günlük yaşamlarında eğlenme, oyalanma ya da kurallar dâhilinde başkaları ile rekabet ederek yarışabileceği bir etkinlik olarak değerlendirilmiştir. İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olan sporla ilgili birikim tek bir millete ait değildir. Spor, evrensel bir değer olarak dünyanın bütün ülkelerinde insanlar tarafından rağbet edilen bir unsur haline gelmiştir. Zaman içerisinde, bütün insanlığı etkileyen önemli olaylar karşısında spor da kendisini muhafaza edemeyerek farklı evreler geçirmiştir.

1.2. Eski Çağlarda Spor

Spor, zaman içerisinde gelişim ve değişim gösteren bir olgu olarak bilinmektedir. İnsanoğlunun hayatta var olma mücadelesi ile beraber ortaya çıkmaya başlayan spor etkinlikleri günümüze kadar birçok farklı aşama kaydederek gelmiştir. Eskiçağlarda insanların yaşamına devam edebilmeleri için avcılık, toplayıcılık vb. faaliyetleri yapmasından itibaren bütün toplumu etkileyen tarihi, ekonomik, sosyolojik, psikolojik vb. alanları kapsayan spor, zamanla örgütlenebilmeyi başarmıştır.

Sporun ilk nerede yapıldığıyla ilgili net bir bilgi bulunmamasına rağmen, insanlık tarihine bakıldığında, kökenlerinin çok eski çağlara kadar uzandığı görülmektedir. Beceri yarıştırma oyunu olarak sporun, insanlar tarafından Eski Mısır ve Babil'de varlığını sürdürdüğü anlaşılmaktadır.[5] Halk günlük yaşayışları içerisinde spora benzer etkinlikler yapsa bile, bunun tam anlamıyla spor olduğu söylenemez. Çünkü bu faaliyetler insanlar için günlük hayatta bir uğraş ve eğlence olarak nitelendirilebilir. Yine aynı şekilde insanların, hayatta var olma çabaları sporun kökenleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eski çağlarda zorlu yaşam şartları altında var olma mücadelesi aynı zamanda bedensel ve ruhsal yönden gelişimlere de katkı sağlamıştır. Zaman içerisinde insanların bu tarz mücadelelerinden spora benzer etkinliklerin ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Bu faaliyetler modern sporların ilk aşaması olarak değerlendirilmiştir.

---

[5] Âdem Kaya, S.A. Arstanbekov, **Spor Ne Değildir? Nasıl Oluştu?** III. Uluslararası Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bişkek, 2019, s. 30.

1.3. Eski Yunan'da Spor

Eski Yunan'da spor, savaş eğitiminin temelini oluşturmuştur. Çocuklara üç farklı alanda temel olarak bu eğitim verilmiştir. Bu alanlardan bir tanesi de *palaistra*[6] adı verilen ve spor okullarında *paidotribes* diye nitelendirilen jimnastik, oyun ve fiziksel eğitimdir. Eski Yunan'da atletizm, eğitimin bir parçası olmuş, gücü ve aristokrasiyi temsil etmiştir. Nitekim güç ve aristokrasinin var olduğu toplumlarda atletizm ortaya çıkmıştır. Bu dönemde sıklıkla yapılan çeşitli yarışmalara insanlar katılım sağlamıştır. Birinin ölümü, evlenmesi, ordunun bir araya gelmesi veya önemli bir olay yarışma yapmak için yeterli olmuştur. Çünkü insanlar, diğerlerinden üstün olma ve onur gibi kavramlara önem verirken, atletler de verilen ödüllerin maddi değil, manevi boyutuna dikkat etmiştir. Bu durumun nedeni, atletlerin kazandığı ödülleri tapınaklara bağışlamasının büyük bir onur kaynağı olarak görülmesidir.[7] Atletizm Eski Yunan'da öncelikli olarak erkekler tarafından yapılmasına rağmen kadınların da bu alanda faaliyet gösterdiği tahmin edilmektedir.

Antik Yunanda şehirler tanrısı Athena, denizler tanrısı Poseidon, güneş tanrısı Apollon ve tanrılar tanrısı Zeus adına birçok farklı tören ve şenlikler organize edilmiştir. Yapılan bu etkinliklere Yunanistanlı sporcular katılım sağlamıştır. Olimpiya'da düzenlenen oyunlar Olimpik, Delphi yakınlarında gerçekleştirilen oyunlar Pythia, Nemea yakınlarında icra edilen oyunlar Nemea ve Corinth yakınlarındaki oyunlar Isthmia olarak adlandırılmıştır. Bu oyunların en önemli ve eskisi Yunanlılar için aynı zamanda kültürel açıdan birleştirici bir özelliği bulunan, ulusal spor organizasyonlarına ev sahipliği yapan Elis (Eleia) şehrindeki Olimpiya olmuştur.[8] Bu sportif faaliyetlerin yapılması ile birlikte, Antik Olimpiyat Oyunları'nın temelleri oluşmaya başlamıştır.

---

[6] *Palaistra*, güreş okulu anlamına gelmektedir. Bu okullar özel okul niteliğindedir. Sadece zengin ailelerin çocukları buraya devam edebilmektedir. Eski Yunanlılar, sporu daha çok bireysel sağlıklarına önem verdikleri için yapmaktadırlar. Bunun yanında bir gencin Palaistra'da çalışması aynı zamanda savaşa hazır olması anlamına gelmektedir. Ayrıntılı bilgi için Bk.: Ian Jenkins, **Yazılı Kaynaklar ve Arkeolojik Buluntular Işığında Antik Devirde Çocuk Eğitimi**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları (Çev.: Hasan Malay), İstanbul, 1987, s. 23-24.; William Morison, "*Palaestrae*", Internet Encyclopedia Philosophy, https://iep.utm.edu/palaestr/ 04.03.2021.

[7] Oğuz Tekin, **Eski Yunan Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998, 2.Basım, s. 134-136.

[8] Ali Tekin, Gülcan Tekin, "*Antik Yunan Dönemi: Spor ve Antik Olimpiyat Oyunları*", **Tarih Okulu Dergisi**, Sayı: 18, 2014, s. 123-127.

Antik Olimpiyat Oyunları, tanrı Zeus'a adanan bir organizasyon olarak dört yılda bir Peloponnes Yarımadası'nın Kuzey Batısında ağaçlar arasında uzanan geniş düzlük ve aynı zamanda kutsal bir mekân olan Olimpiya'da düzenlenmiştir.[9] Bu oyunların yapılma sebebi olarak dini, siyasi, sosyal ve kültürel unsurları gösterebiliriz. Oyunlarla ilgili ilk kesin kayıt Milattan Önce (M.Ö.) 776 yılına ait olmasından dolayı Olimpiya'da yapılan oyunlar, olimpiyat oyunlarının başlangıcı olarak kabul edilmektedir.[10] M.Ö. 776 yılından önce 1200'lü yıllardan itibaren olimpiyat oyunlarının yapıldığı söylenmesine rağmen ilk yazılı kayıtların 776 yılına tekabül etmesi bu tarihin resmi olarak kullanılmasına yol açmıştır.

Yaklaşık on iki yüzyıl süresince devam eden Antik Olimpiyat Oyunları, Eski Yunan toplumunun sosyal, sportif ve kültürel açıdan önemli bir unsuru olmuştur. Oyunlarda Yunan Tanrılarının Kralı Zeus adına dini etkinlikler de gerçekleştirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Dartmouth Koleji'nde Antik Yunan Tarihi profesörü olarak görev yapan Paul Christesen, olimpiyatların Yunanlılar için çok önemli olduğunu ve ne kadar abartılsa da bu önemin yeteri kadar anlaşılamayacağını ileri sürmüştür.

Oyunlara katılanların çoğunluğu askerlerden oluşmuş ve kadınların bu oyunlarda yer almasına izin verilmemiştir.[11] Müsabakalara iştirak eden bütün sporcular çıplak yarışmışlardır. Antik Olimpiyat Oyunları'nda koşu, uzun atlama, gülle atma, cirit, boks ve binicilik gibi sporlara yer verilmiştir. M.Ö. 5. yüzyılda yapılan oyunlar beş gün boyunca sürmüş ve koşma, atlama, atma, boks, güreş, pankrasyon[12] ile at arabası

---

[9] Judith Swaddling, **Antik Olimpiyat Oyunları**, (Çev. Burçak Gürün), Homer Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 1-6; **Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi Eski Yunan**, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 74.

[10] İbrahim Yıldıran, "*Antikiteden Moderniteye Olimpiyat Oyunları: İdealler ve Gerçekler*", **Hece (Batı Medeniyeti Özel Sayısı)**, Sayı: 18, 2014, s. 555.

[11] Welcome to the Ancient Olympic Games, https://www.olympic.org/ancient-olympic-games 04.03.2021; Swaddling, **a.g.e**, s. 35; Aycen Aybek, İbrahim Yıldıran, **Spor Tarihinde Kadınlar-Baron Pierre de Coubertin'in Olimpizm Felsefesinde Kadınlar**, Sporun Toplumsal Cinsiyet Halleri (Ed. Canan Koca), Spor Yayınevi ve Kitabevi, Ankara, 2016, s. 59-60.

[12] Panskrasyon ya da Pankreas; Antik Olimpiyat Oyunları'nda bir çeşit dövüş sporu olarak yapılmıştır. Boks ve güreş karışımı bir spordur. Birçok uygulama bu sporda serbest olmasından dolayı çok tehlikeli olarak görülmektedir. Müsabaka esnasında yarışmacılardan birisinin ölümü dahi gerçekleşebilmektedir. Müsabakayı kazanmanın şartı rakibi mücadeleye devam edemeyecek duruma getirmektir. Parmak kırma, boğma, tekme ve yumruk gibi teknikler kullanılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için Bk.: Andreas V. Georgiou, "*Pankration A Historical Look at the Original Mixed-Martial Arts Competition*", **Black Belt Magazine**, 2008, s. 94-97; Samet İkibeş, "*Antik Olimpiyat Oyunları ve Ölüm Sporu Pankreas*", **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 1, 2020, s. 253; Vildan Aşir, "*Eski Yunanlılarda Spor VI*", **Türk Spor Kurumu Dergisi**, Sayı: 89, 1938, s. 272: Swaddling, **a.g.e**, s. 69.

yarışları yapılmıştır. Bu oyunlar için inşa edilen Olimpiya III, yaklaşık 40.000-45.000[13] seyirci kapasitesiyle büyük stadyum özelliğine sahip olmuştur.[14] Fakat bu oyunları izleyen seyirci sayısı ile ilgili net bilgilere yer verilmemiştir.

M.Ö. 148-146 yıllarına gelindiğinde Roma İmparatorluğu Yunan topraklarını ele geçirmiş ve bu durum olimpiyat oyunlarını da etkilemiştir. Bu İmparatorluğun oyunları Roma'ya taşıması olimpiyat oyunlarının geleceğine olumsuz olarak yansımıştır. Çünkü Romalılar sporu daha çok eğlence ve izleyenlere zevk verme amaçlı olarak kullanmışlardır. Roma'dakinin Yunanistan'daki oyunlarda var olan gurur, şeref, onur gibi hislerden uzak olarak yapılması, olimpiyat ruhunun giderek kaybolmasına yol açmıştır.

Roma İmparatorluğu'nun Milattan Sonra (M.S.) 4. yüzyılda Hıristiyanlık dinini resmi olarak kabul etmesi ile birlikte olimpiyat oyunlarına karşı olumsuz bakış açısı ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi ise Antik Olimpiyat Oyunları'nın eski Yunan dinine özgü pagan adet ve geleneklerine ait izleri taşımasıdır.[15] Nihayetinde M.Ö. 776'da başlayan ve 320 defa yapılarak yaklaşık 1200 yıl süren Antik Olimpiyat Oyunları, Roma İmparatorluğu'nun ilk Hıristiyan liderlerinden Büyük Theodoisus (I. Theodoisus) tarafından M.S. 393-394 yılında sonlandırılmıştır.[16]

Büyük Theodoisus'un olimpiyat oyunlarını süresiz olarak yasaklamasının ardından bir daha bu oyunlar 1800'lü yılların sonlarına kadar herhangi bir şekilde organize edilememiştir. 1875 yılında Alman arkeologlar tarafından Olimpiya'da yapılan arkeolojik kazılarda Antik Olimpiyat Oyunları ile ilgili kalıntılar ortaya çıkarılmıştır. Bu kazılar sonucu çıkan kalıntılar Fransız Baron Pierre de Coubertin'de yeniden olimpiyat oyunlarının başlatılması konusunda fikir uyandırmıştır.[17] 1894 yılına gelindiğinde Fransa'nın Sorbon şehrinde düzenlenen "International Athletic Congress"

---

[13] Hugh M. Lee, "*The Ancient Olympic Games: Origin, Evoution, Revolution*", **The Classical Bulletin**, Sayı: 74, 1998, s. 137.

[14] Olympic History-From the Home of Zeus in Olympia to the Modern Games, https://www.olympic.org/ancient-olympic-games/history 19.03.2021.

[15] Hugh M. Lee, **a.g.m**, s. 138.

[16] Tekin, Tekin, **a.g.m**, s. 136; Antik Olimpiyat Oyunlarının sonlandırılması ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bk.: Swaddling, **a.g.e.**, s. 93-94.

[17] Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Resmi İnternet Sitesi, Olimpiyat Oyunları Tarihi, https://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/Olimpiyatlar/Olimpiyat-Oyunlari-Tarihi/44/1 21.03.2021.

adlı toplantıda olimpiyat oyunlarının yeniden yapılmasına karar verilmiştir.[18] 1896 yılında ise ilk Modern Olimpiyat Oyunları Yunanistan'ın Atina şehrinde tertip edilmiştir.

1.4. Orta Asya Türklerinde Spor

Türkler, yaşam tarzlarını ve hayatlarındaki birçok farklı unsuru kültür alanına da aksettirebilmişlerdir. Tarihsel süreç içerisinde farklı bir kültür zenginliği meydana getiren bu milletin sporda da bu zenginliği gösterdiği bilinmektedir. Milli sporlarımız olarak nitelendirilen farklı branşların kökeni Orta Asya'daki Türk topluluklarına kadar uzanmaktadır. Zaman içerisinde spor kültürüne ait bu birikimler, kuşaktan kuşağa aktarılarak varlığını sürdürmüştür. Bu durumun zengin bir spor tarihi ve kültürünün oluşmasına önemli bir katkı sunduğu söylenebilir.

Orta Asya'da yaşayan Türkler göçebe bir millet olma özelliği taşımıştır. Zira geniş bozkırlarla kaplı bu coğrafyada farklı bölgelere yayılmışlardır. Bu nedenle Türk yurdunun sınırlarını belirlemek güç olsa da Altay ve Ural Dağları arasındaki topraklar anayurt olarak bilinmektedir. Bu milletin geniş bir coğrafyada göçebe olarak yaşamlarını sürdürürken atı evcilleştirmeleri iyi birer binici olmalarını sağlamıştır. Türklerde atın evcilleştirilmesi M.Ö. 2800'lü yıllara kadar uzanmaktadır.[19]

Orta Asya'da doğumdan itibaren her Türk'ün savaş hazırlığı içerisinde ve askerlik ruhuyla yetiştirildiği görülmektedir. M.Ö. 200 yıllarında Çin kaynaklarında yer alan bilgilere göre Türk çocuklarının küçük yaşlarından başlayarak binicilik, güreş, ok atma, kılıç kalkan kullanma, avcılık, mızrak atma ve savaşçılık gibi faaliyetleri yaptığı gözlemlenmektedir.[20] At binmek, ok atmak gibi sportif faaliyetler günlük hayatta her bireyin yaptığı uğraşlar haline gelmiştir. At yarışları, cirit, gülle atma, güreş, yırtıcı kuşlarla avlanma gibi oyunlar savaşçı ve mücadeleci ruhun gelişmesinde önemli birer

---

[18] Dikaia Chatziefstathiou, Ian Henrry, "*Hellenism and Olympism: Pierre de Coubertin and the Greek Challenge to the Early Olympic Movement*", **Sport in History**, Sayı: 27, 2007, s. 25; Çetin Özdilek, Aydın Şentürk, Enver Döşyılmaz, "*Modern Olimpiyat Oyunlarının Tarihi Gelişimi ve Olimpiyatların Gezici Olma İlkesinin Günümüze Kadar Düzenlenen Oyunlar Açısından Değerlendirilmesi*", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 9, 2003, s. 4.

[19] İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Neşriyat, 34. Basım, İstanbul, 1997, s. 48-49.

[20] Wolfram Eberhard, "*Çin Kaynaklarına Göre Türklerde ve Komşularında Spor*", **Ülkü Dergisi**, 1941, s. 17-22.

unsur olmuştur. Bu dönemde Türklerde daha çok okçuluk, binicilik, avcılık gibi sporlar ön planda yer almış ve bunun da etkisiyle savaşlarda başarı elde edilmiştir.[21]

Türklerin tarihsel süreç içerisinde yaptığı sporlar, Hunlardan itibaren diğer Türk devletlerinde de ilerleme kaydederek günümüze kadar ulaşmıştır. Hunlar, Göktürkler, Uygurlar, Oğuzlar, Harzemşahlar, Samanoğulları, Selçuklular ve Osmanlı Devleti'nin çeşitli alanlarda spora katkıları olmuştur. Bu sporlar: Güreş, avcılık, atıcılık, binicilik, kılıç, okçuluk, koşular, atlama, ağırlık kaldırma, lobut atma, gürz ve topuz kullanımı, cirit, çöğen (polo), kökbörü, kızbörü, matrak, tomak, beyge, tepük (futbol) ve kayak olarak sıralanabilir.[22]

Hunlar, cengâver özellikleri üstün olan bir devlettir. Kurdukları büyük orduda kadın ve erkeklerin savaşçı karakterleri gelişmiş durumdadır. Çocuklar da küçük yaşlarından itibaren at binmiş ve kuş avlamıştır.[23] Bu devlet, ata oldukça önem vermiş ve binicilik sporuna ilgi göstermiştir. Günlük yaşamlarının çoğunu at üzerinde geçirmeleri nedeniyle Hunların iyi birer binici olduklarını söylemek mümkündür. Bu nedenle varlık gösterdikleri dönemlerde iyi ve uzun süre koşabilme becerisindeki atlara sahip olmuşlardır. Uzun süre koşmaya dayanabilmesi ve dayanıklılık göstermesi bu atların göçebe yaşam şartlarına göre tercih edildiğini ve beslendiğini göstermektedir. Hunların göçebe yaşam şartlarının getirdiği uzun süre at üzerindeki yolculukları hem binicilik hem de at bakıcılığının gelişmesine yol açmıştır.[24] At biniciliği ile beraber aynı zamanda at üzerinde okçuluk da gelişim göstermiş ve zamanla Türkler okçuluk konusunda ilerlemişlerdir. Doğum ve ölüm törenleri, şölenler ve bayramlarda spor faaliyetlerini organize ederek at binme, ok atma ve güreş tutma alanlarında da becerilerini yarıştırmışlardır.[25]

Tarihte Türk adı ile kurulan devlet olma özelliği taşıyan Göktürkler, millet olma konusunda hassasiyet göstermişlerdir. Sağlam ve sağlıklı bir toplum oluşturma

---

[21] Kafesoğlu, **a.g.e**, s. 276.
[22] Özbay Güven, **Türklerde Spor Kültürü**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara, 1992, s. 2-3.
[23] Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi**, Pegem Akademi, Ankara, 2012, 22. Basım, s. 6-10
[24] Ayhan Dever, Ahmet İslam, "*Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kültüründe Spor Algısı*", **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 5, Yıl: 2015, s. 48.
[25] Tuncer Kurt, Mahmut Kılıç, Muhammet Nuri Kılıç, Fatih Özbayraktar, Engin Yücel, Cihan Kıvanç, **Türk Spor Tarihi 10. Sınıf Ders Kitabı**, (Editör: Âdem Han), Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2016, s. 15.

düşüncesi spor alanında da kendini hissettirebilmiştir. Okçuluk, avcılık, kılıç, mızrak, güreş tutmak günlük hayatın değişmez bir unsuru haline gelmiştir. Bu dönemde kadınların at bindiği, ok attığı, güreş tuttuğu ve erkeklerle yarıştığı da bilinmektedir. Çocuklar tarafından da ayak topu olarak nitelendirilen futbol benzeri bir oyun oynanmıştır.[26] Aynı zamanda Göktürkler, bulunduğu coğrafi şartlar nedeniyle yıl içerisinde çoğunlukla karla kaplı Orta Asya topraklarında kayak sporu ile de ilgilenmişlerdir.[27]

Orta Asya'da kurulan Türk Devletlerinden olan Uygurlar da spor faaliyetlerinde ilerleyerek bozkır kültüründeki atlara önem vermiştir. Bunun da etkisiyle at biniciliğinde kendilerini geliştirmiş, avcılık ve okçulukta ileri gitmişlerdir.[28] Orhun ve Selenga Nehirleri kıyısında yaşamlarını sürdürmeleri nedeniyle kendilerini geliştirerek iyi birer yüzücü olmuşlardır.[29]

Oğuzlar da diğer Türk Devletlerinde olduğu gibi ata önem vermiş, binicilik, ok ve yay alanında gelişme sağlamıştır. Oğuzlarda ok kutsal bir sembol olarak nitelendirilerek daha fazla önem arz etmiştir. Bu önem, Oğuz Han'ın çocuklarına Üçok ve Bozok gibi adları vermesinden de anlaşılmaktadır.[30]

Oğuz Türklerinde Dede Korkut Hikâyeleri önemli bir yere sahiptir. İnsanların yaşam tarzı ve toplumsal hayatlarıyla ilgili birçok bilgi bu hikâyelerde anlatılmıştır. Kadınların savaşlara katılıp kahraman olarak ele alındığı, erkek çocuklarının da aynı şekilde yiğit olarak yetiştirildiği, savaşçı özelliklerinin geliştirildiği görülmektedir.[31]

Genel olarak Eski Türk Devletleri'nde sporun savaşa hazırlık amacıyla önemsendiği görülmektedir. Toplumun sağlıklı ve zinde, yaşamına devam etmesinin sağlanması da ayrı bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Savaşçı bir yapıya sahip olan Türk milletinin

---

[26] Aynı Eser, s. 15; Fehmi İşcan, **Türklerde Spor**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1988, s. 33.
[27] Yunus Tayga, **Türk Spor Tarihine Genel Bakış**, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Ankara, 1990, s. 26; Bahaeddin Ögel, **Türk Mitolojisi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, Cilt: 1, s. 204.
[28] Dever, İslam, **a.g.m**, s. 51.
[29] Kurt, v.d., **a.g.e**, s. 16.
[30] Aynı Eser, s. 16.
[31] Bülent Arı, Ercan Karateke, "*Dede Korkut Hikayelerinde Kadın ve Çocuk Eğitimi*", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 14, Yıl: 2010, s. 278-282; Dever, İslam, **a.g.m**, s. 51-53.

bu özelliğinin daha da geliştirilmesi için yapılan spor faaliyetleri toplumsal hayatın farklı alanlarına da tesir etmiştir. Çeşitli tören ve kutlamalarda gerçekleştirilen spor etkinlikleri ve düzenlenen yarışmalar birlik ve beraberlik ruhunu güçlendirilmiştir. Bunun yanı sıra kadınlara da spor alanında yer verilerek savaşçı özelliklerinin gelişimi önemsenmiştir. Dünyaya gelmelerinden itibaren çocuklarda da savaşçı özelliklerin gelişimine özen gösterilmesi her Türk çocuğunun spor faaliyetlerinden uzak kalmaması sonucunu ortaya koymuştur.

1.5. Selçuklular Döneminde Spor

Sultan Alp Arslan'ın önderliğinde 1071 yılında Bizans'la yapılan Malazgirt Savaşı'nın kazanılması ile Anadolu'nun kapısı Türklere açılmıştır. Selçuklular, Oğuzlardan kalan eski göçebe yaşam biçimlerine ait birikimleri koruyup töreleri de devam ettirerek Anadolu'ya yaymıştır.[32]

Selçuklular, spor faaliyetlerine Anadolu'da da devam ederken çeşitli şehirlerde spor tekkeleri açıp güreş alanında gelişim sağlamışlardır. Erzurum, Erzincan, Kayseri ve Konya gibi Anadolu şehirlerinde bu faaliyetlere yönelik bilgi ve kalıntılar mevcuttur. Konya'da "Güreşçiler Mahallesi" ve "Güreşçiler Tekkesi" diye adlandırılan yerlerin bulunması Selçukluların güreşe ayrı bir önem verdiklerinin göstergesi olmuştur.[33]

Büyük Selçuklu Devleti ve Türk tarihinin önemli devlet adamlarından olan Vezir Nizamülmülk'ün Siyasetname adlı eserinde Selçukluların, çöğen ve top oynayıp avcılık yaptıkları hakkında bilgi verilmiştir.[34] Bağdat'a girdiği üçüncü günde top (kürre) ve çöğen oynayan Sultan Melikşah, aynı zamanda iyi bir binici ve av meraklısı olarak bilinmektedir.[35] Selçuklu Sultanları bedenlerini güçlü tutmak ve zinde kalmak için av törenlerine katılmış, binicilik, güreş, okçuluk, kılıç kullanma, ağırlık kaldırma

[32] İbrahim Kafesoğlu, **Selçuklu Tarihi**, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972, s. 120.
[33] Kurt, v.d, **a.g.e**, s. 36.
[34] Aynı Eser, s. 36.
[35] Ali Sevim, Erdoğan Merçil, **Selçuklu Devletleri Tarihi (Siyaset, Teşkilat, Kültür)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995, s. 111-134.

gibi sporları yapmışlardır. Bu sporlar aynı zamanda birer eğlence aracı olarak da görülmüştür.[36]

İbn-i Bibi'nin Selçukname adlı eserinde, Alparslan'ın iyi bir okçu olduğu ve çöğen oynadığı, Alaaddin Keykubad'ın ise bu oyunu çok sevmesi ve oynamasından dolayı farklı şehirlerde çöğen alanları yaptırdığından bahsedilmektedir.[37] Buna ilaveten Alaaddin Keykubad spora ve satranç oynamaya da meraklı bir kişi olmuştur.[38]

Genel olarak bakıldığında Selçuklularda spor faaliyetleri askeri alanda ön plana çıkmış ve devlet adamları tarafından da önemsenmiştir. Orta Asya Türk Devletleri'ndeki spor faaliyetlerine yönelik geleneksel bakış açısı bu dönemde de devam etmiştir.

1.6. Osmanlı Devleti Döneminde Spor

Osmanlı Devleti döneminde yönetimin çeşitli alanlarında olduğu gibi spor faaliyetlerinde de gelişim sağlanmıştır. Spor; ekonomi, siyaset, yönetim ve hukuk alanlarının dışında kalmamıştır. Devletin kuruluşundan itibaren yükselme, duraklama ve yıkılış dönemlerinde spor faaliyetleri çeşitlilik göstermiş ve farklı amaçlar hedeflenerek gerçekleştirilmiştir. Kanuni dönemine gelene kadar genellikle ordu, saray ve başkentte yapılan spor faaliyetleri II. Beyazıt zamanında okullarda, III. Selim döneminde ise bütün ülke topraklarında yaygınlaşmıştır. Bu süreçte spor faaliyetleri bazen yarışma bazen de gösteri amacıyla gerçekleştirilmiştir.[39]

Yapısal olarak bakıldığında Osmanlı döneminde spor iki farklı şekilde yürütülmüştür. Bunlar; halkın kendi bünyesinde ve zenginlerin önderliğinde gerçekleştirilen faaliyetler ile saray çevresinin yaptığı devlet destekli çalışmalar olarak bilinmektedir.[40]

---

[36] Nihat Özen, "*Türk Kültür Tarihinde Spor ve Türklerin Spora Katkıları*", **Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012, s. 48; Kurt, v.d., **a.g.e**, s. 36.

[37] İbni Bibi, **Selçukname**, (Çev. Mükrimin Halil Yinanç), Kitapevi, İstanbul, 2007, s. 123; Deniz Erim, *"Türkiye Selçuklu Devletinde Spor ve Eğlence Hayatı"*, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar, 2007, s. 20-22.

[38] Claude Cahen, **Osmanlılardan Önce Anadolu**, (Çev. Eyüp Üyepazarcı), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2002. s. 75-186.

[39] Özbay Güven, "*Osmanlı Spor Geleneğinde Spor Ahlakı ve Sporda Kural İhlallerine Karşı Alınan Yasal Önlemler*", **Türk Yurdu**, Cilt: 19-20, Sayı: 148-149, Yıl: Aralık 1999-Ocak 2000, s. 356-357.

[40] Güven, **a.g.e**., s. 357.

Osmanlı'da spor, önceki Türk Devletlerindeki gibi savaşa hazırlık olarak değerlendirilmiş ve bu yönde faaliyetler yürütülmüştür. Okçuluk, binicilik ve milli geleneğin devamı olarak sürdürülen güreş sporu daha fazla ön planda tutulmuştur.[41]

Sultan II. Beyazıt Dönemi'nde Ok Meydanı'nda Okçuluk Tekkesi inşa edilmiştir. Böylelikle Ok Meydanı okçuluk merkezi haline gelmiştir. Bu dönemde Türk okçuluk tarihinin en büyük ödülünü Subaşı Sinan kazanmıştır. II. Beyazıt, Subaşı Sinan'ı Silifke Kalesi Dizdarı olarak görevlendirmiştir. Okçuluk Tekkesi'nde gerçekleştirilen faaliyetlere, yapılan yarışmalarda belirli kurallar koyulmuştur. Meydan-ı Kemankeşani olarak adlandırılan bu alanda, pazartesi ve perşembe günleri atış yapılmıştır. II. Beyazıt'ın okçuluk hocası olan Şeyh Hamdullah, bu tekkenin şeyhliğini de yaparak dönemin en iyi okçusu haline gelmiştir.[42]

Sultan II. Mahmut Dönemi'nde Ok Meydanı'nda ok atışlarına yönelik çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde okçuluk gelişim göstererek ilerleme kaydetmiştir. II. Mahmut'un kendisi de iyi bir okçu olarak bilinmektedir. Yaptığı bir atışın 818 metre 20 santimi bulması, adına menzil taşı diktirmesine yol açmıştır. Bu atış Türk okçuluk tarihinde en iyi dereceler arasında yer almıştır.[43]

Osmanlı Devleti'nde özellikle güreş sporuna fazla önem verilmiştir. Padişahlar bu sporu benimsediğinden farklı yerlerde güreş tekkeleri açtırmıştır. Bu tekkeler spor kulüplerinin o dönemki kurumsal hali olarak değerlendirilmiştir. Tekkelerin başında devlet tarafından görevlendirilen ve Şeyh olarak adlandırılan kişiler bulunmuştur. Bu Şeyhler tekkelerdeki zeki ve iyi ok atıcıları arasında yer almıştır.[44]

Osmanlı Devleti'nde ilk güreş tekkesi Orhan Bey Dönemi'nde Bursa Kale içinde Bey Sarayı yakınlarında kurulmuştur.[45] Ardından açılan Edirne ve İstanbul Tekkeleriyle çeşitli şehirlerde tekkeler inşa edilmeye başlanmıştır. Ankara, Amasya, Tokat, Maraş,

---

[41] Dever, İslam, **a.g.m**, s. 56.
[42] Cem Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi 1543-1991,** An Grafik Basın Yayın, İstanbul, 1991, s. 7-9.
[43] Atabeyoğlu, **a.g.e**., s. 21.
[44] Doğan Yıldız, **Türk Spor Tarihi**, Ser Yayıncılık, İstanbul, 1979, s. 154.; Yunus Emre Karakaya, Sebahattin Devecioğlu, "*Erken Dönem Türk Tarihinden II. Meşrutiyet'e Kadar Spor Kulüplerinin Modernleşme Süreci*", **Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 18 (Özel Sayı), 2020, s. 108.
[45] Haydar Gölbaşı, "*Osmanlı Devleti'nde Spor Tekkeleri*", **Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 15, 2018, s. 49.

Kütahya, Tire, Bergama, Manisa, Akhisar, Yenice, Üsküp, Gelibolu, Diyarbakır, Konya, Balıkesir, Urfa, Halep, Mekke, Cidde, Lazkiye, Bağdat, Mısır ve İskenderiye gibi farklı şehirlerde de güreş tekkeleri ihdas edilmiştir.[46]

Osmanlı'da güreş, Anadolu'da Karakucak, Rumeli'de ise Yağlı olarak adlandırılmıştır. Köylerde, panayır alanlarında gerçekleştirilen iddialı güreşlerle beraber düğünlerde yapılan güreşler de önemli bir faaliyet olarak görülmüştür. Türk güreşinin önemli değeri olan Rumeli Kırkpınar Çayırı'nda gerçekleştirilen geleneksel yağlı güreşlere ise ayrı bir önem verilmiştir.[47]

Osmanlı'da genel olarak spor faaliyetleri güreş, okçuluk ve binicilik üzerine yoğunlaşmıştır. Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesi ile birlikte eğitim ve spor alanında yenilikler meydana gelmiştir. İlk kez Mekteb-i Hayriye'de batılı anlamda jimnastik dersleri Riyazat-ı Bedeniyye [48] adı altında verilmeye başlanmıştır. [49] Özellikle Galatasaray Lisesi (Mekteb-i Sultani) ve Robert Koleji'nin açılmasıyla birlikte batıya dönük eğitim anlayışı benimsenmeye başlamıştır. Bu durum yeni ve farklı branşların ülke topraklarına girmesine ve halk tarafından tanınmasına sebep olmuştur. Modern sporlar olarak nitelendirilen bu yeni branşlar, Fransa'dan gelen ve Galatasaray Sultanisinde Beden Eğitimi Öğretmeni olarak görev yapan M. Curel vasıtasıyla Osmanlı topraklarına girmiştir. 1870 yılında ise M. Curel tarafından ilk spor şenliği Kâğıthane'de gerçekleştirilmiştir. Bu şenlik öğrenciler arasında modern sporlara karşı ilginin artmasına sebebiyet vermiştir.[50]

---

[46] Burhan Çumralıgil, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılı Münasebetiyle "**Osmanlı'da Spor**" Sempozyumu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s. 338; Osman İmamoğlu, Mehmet Çebi, İzzet İslamoğlu, Bade Yamak, "*Osmanlı İmparatorluğunda Spor Tekkeleri ve Kulüpleşme*", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 58, Yıl: Ağustos 2018. s. 909-910.

[47] Cem Atabeyoğlu, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Spor", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları, Sayı: 47, İstanbul, 1986, s. 1474.

[48] Modern sporlar kapsamında ilk olarak jimnastik derslerinin verilmeye başlanması Riyazat-ı Bedeniyye dersinin programa dahil edilmesi ile gerçekleşmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bk.: Merve Burcu Dizdar, "*Riyazat-ı Bedeniyye-i Tıbbiyye ve Tanzimat Dönemi Spor Terminolojisinin Oluşumu*", **Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016, s. 15-120.

[49] Atabeyoğlu, **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e…**, s. 1477; Veli Onur Çelik, Nefise Bulgu, "*Geç Osmanlı Dönemi'nde Batılılaşma Ekseninde Beden Eğitimi ve Spor*", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 24, 2010, s. 141.

[50] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 26.

Modern sporlardan futbol, yelken, basketbol, tenis ve kürek azınlıklar ile yurt dışından gelen aileler tarafından oynanmaya başlanmıştır. Futbol ilk olarak İzmir Bornova'da Lafontaine, Giraud, Whittall ve Charnaud adındaki İngiliz aileler arasında oynanmıştır. Yine bu aileler tarafından Football and Rugby Club (Futbol ve Ragbi Kulübü) adında ilk kulüp kurulmuştur. Daha sonra Türkler tarafından da Black Stocking (Siyah Çoraplılar) adını taşıyan futbol kulübü teşkil edilmiştir. Abdülhamit Dönemi'ndeki baskılardan korunmak amacıyla bu kulübe İngiliz ismi verilmiştir.[51]

İlerleyen yıllarda Beşiktaş Basiret Osmanlı Jimnastik Kulübü (1903), Galatasaray Spor Kulübü (1905) ve Fenerbahçe Spor Kulübü (1907)'nün kurulması ile beraber spor, saltanat rejimine karşı bir tehdit unsuru olmaktan çıkmıştır. 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı Türk spor faaliyetleri için de önem arz etmiştir. Bu durum yeni kulüplerinin kurulması, sporcu sayısının artması ve rahat bir spor ortamının oluşmasının önünü açmıştır.[52]

1.7. Osmanlı Devleti ve Olimpiyatlar

Osmanlı Devleti, modern sporların ülke içerisinde yaygınlaşması ile beraber uluslararası alanda temsil edilme fırsatını da yakalamıştır. Uluslararası Olimpiyat Komitesi (International Olympic Committee- IOC) tarafından organize edilen modern olimpiyat oyunları ilk kez 1896 yılında Yunanistan'ın başkenti Atina'da gerçekleştirilmiştir. Osmanlı Devleti bu süreçte gerçekleştirilen olimpiyat oyunlarına resmi bir katılım sağlamamıştır. İlk olarak 1906 Atina Olimpiyat Oyunları'nda Yunanistan tarafından Osmanlı Devleti'ne davet gelmiştir. Osmanlı, oyunlara katılmayı kabul etmemişse de sporcular arasından katılmak isteyenlere izin verileceğini bildirmiştir. Bu bağlamda Atina'da yapılan olimpiyatlara Osmanlı Devletinden çoğunluğu Rum ve diğer azınlık gruplardan oluşan toplamda 38 sporcu katılmıştır. Osmanlı vatandaşı olmalarına rağmen açılış törenindeki yürüyüşte Rum sporcular Yunanistan kafilesinin arkasında yer almıştır.[53] Osmanlı'da olimpiyat

[51] Atabeyoğlu, **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e…**, s. 1490-1491.
[52] Atabeyoğlu, **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e…**, s. 1477.
[53] Tolga Şinoforoğlu, "*Türkiye'nin Erken Dönem Olimpik Serüveni ve Ay-Yıldız'ın Olimpiyat Oyunları'nda İlk Resmi Temsili (1896-1921)* ", **Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 18(Özel Sayı), 2020, s. 32-33.

oyunları ile ilgili tarih yazımı da 1910 yılında Olimpiyat Oyunları adlı kitapçığın yayınlanmasıyla başlamıştır.[54]

Modern olimpiyat oyunlarının kurucusu olan Baron Pierre de Coubertin, İstanbul ziyaretinde görüştüğü Selim Sırrı Tarcan'ı 1911 yılında Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin 13. üyesi olarak kabul etmiştir. Selim Sırrı Tarcan, kurduğu Osmanlı Milli Olimpiyat Komitesi'nin genel sekreterliğine getirilmiştir.[55] Böylelikle olimpiyat oyunlarına sporcuları hazırlama fırsatını da elde etmiştir.

Osmanlı Devleti, 5 Mayıs-22 Temmuz 1912 tarihleri arasında İsveç'in başkenti Stockholm'de gerçekleştirilen 1912 Stockholm Olimpiyat Oyunları'na resmi olarak katılmıştır. Bu oyunlarda Vahram Papazyan ve Mıgırdıç Mıgıryan adlı iki Ermeni sporcu yarışmıştır. Böylelikle ay-yıldız, olimpiyat oyunlarında resmi olarak temsil edilme fırsatı bulmuştur. Türk spor tarihinde önemli bir yeri bulunan Selim Sırrı Tarcan, 1912 Stockholm Olimpiyat Oyunları'nın ardından Galatasaray Lisesi'nde Beden Eğitimi Öğretmeni olarak görevlendirilmiştir.[56]

1912 Stockholm Olimpiyat Oyunları'nın ardından 1916 yılında yapılacak Berlin Olimpiyat Oyunları I. Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle iptal edilmiştir. 1919'da Osmanlı Devleti savaşı kaybeden diğer ülkelerle birlikte IOC'den çıkarılmasına rağmen Selim Sırrı'nın Coubertin ile ilişkisinin yardımıyla 1921'de yeniden bu teşkilata kabul edilmiştir. Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sürecinde Selim Sırrı Tarcan olimpiyat hareketini canlı tutarak yeni Türk devletine aktarılmasında katkı sağlamıştır.

1.8. Türk Sporunda Teşkilatlanma Dönemi

İttihat ve Terakki Partisi yöneticileri tarafından savaş koşullarının etkisi ile toplumun çeşitli kesimlerini örgütleme çalışmaları yapılırken genç nesil de unutulmamıştır. Bu

---

[54] İbrahim Yıldıran, "*Geç Osmanlı Tarih Yazımında Olimpiyat Kavramı ve Olimpiyat Oyunları*", **14. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı**, Antalya, 2016. s. 114.

[55] Kurthan Fişek, **Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Dünya'da ve Türkiye'de Spor Yönetimi**, Bağırgan Yayınevi, Ankara, 2. Basım, 1998, s. 300.

[56] Ümran Başar, "*Osmanlı Olimpiyat Komitesi'nin Kuruluşu Hakkında Doğru Bilinen Yanlışlar*", **Türk İdare Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 488, Yıl: 2019, s. 104-107; Şinoforloğlu, **a.g.m**., s. 42-48.

nedenle gençlik alanında da spor yoluyla çeşitli örgütlerin kurulması gerektiği düşünülmüştür. Öğrenci olmasına bakılmaksızın bütün gençleri hem izciliğe (keşşaflığa) hem de askerliğe hazırlamak maksadıyla yarı askeri (paramiliter) gençlik kuruluşları teşkil edilmiştir. Bu kuruluşlar; Türk Gücü Cemiyeti, Osmanlı Güç Dernekleri ve Genç Dernekleri adıyla faaliyet göstermiştir.[57]

1913 yılında İttihatçılar tarafından kurulan Türk Gücü Cemiyetinin başkanı İstanbul Muhafızı Miralay Ahmet Cemal Paşa olmuştur. İzcilik ve spor (sağlık ve beden terbiyesi) teşkilatı olan bu cemiyet, beden eğitimi aracılığıyla "Türk gibi güçlü" atasözüne uygun bir gençlik yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Bu eğitim yoluyla asıl hedeflenen ise güçlü ve sağlam bir gençlik oluşturmak, Türk milletinin varlığını korumak ve düşmana karşı taarruzda bulunmak şeklinde belirlenmiştir.[58]

Cumhuriyet öncesi dönemde sporda siyasi amaçlı yapılanmaların yanı sıra bu alanın teşkilatlanması maksadıyla da çeşitli örgütlerin kurulması için çaba sarf edilmiştir. 1903 öncesinde kurulan kulüp sayısının az olması nedeniyle takımlar aralarında sınırlı maç yapabilmiştir. Seyirci sayısının sınırlı olması ve İngiltere'de uygulanan futbola özgü hakemin bulunmaması bu dönemin olumsuzluğu arasında yer almıştır. Bu nedenle mevcut sorunlara çözüm arayışı olarak 1903 yılında İstanbul Futbol Birliği teşkil edilmiştir. 1903-1922 yılları arasında benzer özelliklere sahip farklı teşkilatlar kurulmuşsa da bunlar söz sahibi olamamıştır.[59]

İstanbul Futbol Birliği bünyesinde gerçekleştirilen karar alma ve görevlendirme süreçlerinde sorunların ortaya çıkması bu yapının işleyişini zorlaştırmıştır. Türk kökenli kişilerin kurduğu kulüplerin lige alınmaması ve yabancı uyruklu takımların ise alınması önemli bir sorun haline gelmiştir. Özyönetim anlayışının hâkim olduğu teşkilatta güçlü kişilerin sözünün geçmesinin kulüpler arasında sıkıntı meydana

---

[57] Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partiler Cilt 3 İttihat ve Terakki, Bir Çağın, Bir Kuşağın, Bir Partinin Tarihi**, İletişim Yayınları, 6. Basım, İstanbul, 2015, s. 363.

[58] Tunaya, **a.g.e**, s. 363-364.

[59] Güner Ekenci, M. Zahit Serarslan, "*Gelişim Aşamaları Bakımından Türk Spor Teşkilatı ve Değerlendirmesi*", **Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi**, II, 3, 1997, s. 73; 1903-1922 yılları arasında henüz Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı kurulmadan önce futbol alanında yapısal bir beraberlik olmamıştır. Çeşitli yapısal örgütler kurulmuş fakat uzun süreli olmamıştır. Ayrıntılı bilgi için Bk.: Yasin Yıldız, Murat Özmaden, Fikret Soyer, Harun Özmaden, "*Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (Tici) Öncesi Futbolda Kurumsallaşma Çalışmaları (1903-1922)*", **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Sayı: 14. Yıl: 2017. s. 2473-2482.

getirmesi Fenerbahçe ile Galatasaray arasında anlaşmazlıklar yaşanmasını tetiklemiştir. Mevcut durumlar sonucunda Galatasaray 1910-1911 sezonunda ligden çekilmiştir.[60]

Yaşanan sorunlar neticesinde kapanan İstanbul Futbol Birliği yerine aynı yıl İstanbul Futbol Kulüpleri Ligi kurulmuştur. İstanbul Futbol Kulüpleri Ligi'ne katılım amacıyla başvuru yapan bir kısım takımların reddedilmesi nedeniyle 1913 yılında bu yapıya alternatif olarak Cuma Ligi teşkil edilmiştir. 1914'te ise İstanbul Futbol Kulüpleri Ligi bünyesinde meydana gelen çeşitli sorunlar nedeniyle sona eren bu birliğin yerine Pazar Ligi kurulmuştur. Bu dönemde İstanbul futbolunda Cuma Birliği söz sahibi olmuştur. Türkler ve yabancı uyruklular arasında farklı birliklerin kurulmasıyla devam eden bu süreç 1922 yılında sona ermiştir.[61]

1.9. Atatürk ve Spor

Mustafa Kemal Atatürk küçüklüğünden itibaren spora ilgi duyarken sporcuları da yakından tanımaya çalışmıştır. Bundan ötürü sporun gelişmesinde öncülerden birisi olmuştur. Yapısı gereği hareketli bir kişiliği olan Atatürk, Selanik Askeri Rüştiyesinde Jimnastik Öğretmeni Teğmen Habib Bey sayesinde spora ilgi duymaya başlamıştır. Özellikle at yarışları, güreş ve cirit ile yakından ilgilenmiştir. Manastır Askeri İdadisinde jimnastik, İstanbul Harp Okulu ve Harp Akademisinde ise Talim ve Tatbikat derslerinde başarılı olmuştur.[62] Bu durum Atatürk'ün spora yatkınlığının önemli bir göstergesi olmuştur. Atıcılık, beden sporları ve biniciliğe olan ilgisi Atatürk'ün ileriki dönemlerde ülkenin spor politikalarını belirlemesine katkı sağlamıştır.

İlk kez Manastır'da öğrencilik yıllarında tanıştığı bilardo sporu Atatürk'ün Cumhurbaşkanlığı yıllarında günlük hayatında uğraştığı eğlence haline gelmiştir. Uzun süreli yürüyüşler yapmasının yanı sıra yaz aylarında Florya'da yüzerek kürek sporu ile de uğraşmıştır. Bu özellikler Atatürk'ün sporcu kişiliğinin önemli birer

---

[60] Ekinci, Serarslan, **a.g.m**., s. 74.
[61] Ekinci, Serarslan, **a.g.m**, s. 74.
[62] Erol Evcin, "*Atatürk'ün Spora ve Sporculara Bakışı*", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 33, s. 306-307.

göstergesi olurken yaptığı sporlar sayesinde vefatına kadar sağlam, dinç, çevik ve zinde kalmasını sağlamıştır.[63]

Bu dönemde yeni Türk Devleti'nin spor alanında gelişmesi ve çağdaş seviyeye çıkması, ülkenin uluslararası alanda temsil edilerek çeşitli teşkilatlar kurmasının önünü açmıştır. Bu doğrultuda 1922 yılında teşkil edilen Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı 1936'ya kadar faaliyetine devam etmiştir. 1936'da ise bu teşkilatın yerine Türk Spor Kurumu ihdas edilerek 1938'e kadar varlığını sürdürmüştür. Atatürk'ün vefatından önce Türk sporuna yön veren dönemin son spor teşkilatı olan Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (BTGM) kurulmuştur.

1.10. Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Dönemi (1922-1936)

Türkiye'de sporun örgütlenmesine yönelik ilk girişim, İsviçre'ye eğitime giden Yusuf Ziya Öniş'in getirdiği İsviçre Spor Teşkilatı Tüzüğü'nün Burhan Felek, Nasuhi Baydar ve Ali Sami Yen tarafından Türkçeye çevrilmesi olmuştur.[64] 1921 yılında başlayan çalışmalar neticesinde Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) 22 Mayıs 1922 tarihinde resmi olarak kurulmuştur. Bu teşkilat spor kulüpleri temsilcilerinden meydana gelirken yapılanma olarak İsviçre Federasyonunu örnek almıştır. Bu nedenle Türkiye'de ulusal anlamda çok sporlu ilk resmi merkezi yapı olma özelliğine sahiptir.[65] 1923 yılında Türkiye Futbol Federasyonu'nun ihdas edilmesiyle birlikte TİCİ'nin, federasyon kurma görevi de başlamıştır. 1924'te ise kamu yararı gözeten dernek olarak yurtdışında Türkiye'yi temsil etme yetkisi verilmiştir.[66]

Yeni kurulan Türk devleti ilk kez 1924 Paris Olimpiyat Oyunları'nda temsil edilmiştir. Olimpiyatlara sporcuların katılımını sağlamak ve müsabakalara hazırlanmalarını temin etmek amacıyla devlet tarafından 17.000 lira tahsis edilmiştir.[67] Uluslararası

---

[63] Nadir Yurtoğlu, "Atatürk Dönemi'nde Türkiye'de Spor Politikası (1922-1938)", (Editör: İbrahim Yaşar Gök, Faruk Dayı), **Sporda Finansal, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar**, Nobel Bilimsel Eserler Yayınevi, Ankara, 2020, s. 4-5.

[64] Efkan Canşen, "*Türkiye Cumhuriyeti'nin Spor Politikaları*", **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 1, Yıl: Haziran 2015, s. 37.

[65] Fişek, **Devlet Politikası ve Toplumsal…**, s. 304.

[66] **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)**, 30-18-1-1/8-47-14; Fişek, **Devlet Politikası ve Toplumsal…**, s. 361-362.

[67] **BCA**, 30.18.1.1/8.46.5. Tarih: 16.01.1924.

alandaki bu temsil durumu yeni Cumhuriyetin tanınması açısından önemli bir kilometre taşı olmuştur. Aynı zamanda bu temsilin TİCİ bünyesinde yapılması da bu teşkilatın saygınlık kazanmasını sağlamıştır. Bu dönemde spor; milli ruh, milli kimlik ve siyasi tanıtım amacıyla da kullanılmıştır.[68]

TİCİ'nin 5-12 Eylül 1924 tarihleri arasında gerçekleştirdiği genel kurulda amaç, görev ve yapısı ana nizamnameye göre şöyle belirlenmiştir:[69]

1. Sağlıklı bir nesil yetiştirmek ve bu sayede Türk ırkını güçlendirmek,
2. Halkın her kesimine yönelik sporu yaygınlaştırmak,
3. Bireyleri küçük yaştan itibaren birlik beraberlik içinde hareket etmeye ve teşkilatlanmaya alıştırmak,
4. Gençleri kumar, içki vb. gibi kötü alışkanlıklarından uzak tutarak toplumsal ahlakı ve sıhhati sağlamak,
5. Becerikli, sağlam kişiler meydana getirerek askeri kuruluşlara fayda sağlamak,
6. Spor faaliyetleri ile gençlerin memleket sevgilerini pekiştirmek,
7. Spor yarışmaları organize etmek, yönetmek ve uluslararası alanda ülkeyi temsil etmek,
8. Spor faaliyetlerinin sporcuların çıkarlarına yönelik kullanımının önüne geçerek sağlık ve gücün milli yükselişe yardımcı olmasını temin etmek.

TİCİ'nin görevleri ise nizamnamenin ikinci maddesinde üç ana temel üzerine şöyle şekillendirilmiştir:

1. Türkiye'de beden eğitimi ve sporu bilimsel esaslar çerçevesince yaygınlaştırmak,
2. Sporu mükemmelleştirmek,
3. Türk sporunu ulusal ve uluslararası alanda temsil etmek.

---

[68] TİCİ Dönemi'nde spor toplumsal alanda bazı fonksiyonları düzenlemek ya da yön vermek amacıyla da kullanılmıştır. Bu bağlamda milli ruh, milli temsil ve siyasi propaganda amaçlarına yönelik bazı çalışmalar yapılmıştır. Ayrıntılı bilgi için Bk.: Murat Özmaden, Harun Özmaden, "*Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı (TİCİ) Dönemi Milli Ruh ve Milli Temsil, Siyasi ve Milli Propaganda ile Ülkeyi Tanıma-Tanıtma Çalışmaları*", **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 1, Yıl: 2010, s. 1440-1457.

[69] İ. Fatih Yenel, Özgün Parasız, "Türk Spor Yönetimi", (Editör: Ahmet Azmi Yetim), **Yönetim ve Spor**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2018, s. 322.

Belirlenen bu görevlerin yerine getirilmesi için yapılması gerekenler ise şu şekilde tespit edilmiştir:[70]

1. Amatör sporu teşvik ve himaye etmek,
2. Ulusal ve yerel müsabakaları tertip ederek birincileri belirlemek,
3. Türkiye'de elde edilen rekorları tespit etmek,
4. Sporun yaygınlaştırılması ve gelişimi için gerekli kanunların çıkarılmasına yönelik girişimlerde bulunmak,
5. Uluslararası Olimpiyat Komitesi ile ilişkiler kurarak turnuvalarda Türk sporunu temsil etmek,
6. Spora yönelik idari kararları çıkartmak,
7. Spor alanlarının yaygınlaşmasını sağlamak,
8. Türkiye birinciliklerinin ödül ve belgelerini vermek,
9. Mevcut spor branşlarının federasyonlarını kurmak,
10. Sporculuğu bilimsel esaslara göre geliştirmek,
11. Spor alanlarını tesis etmek,
12. Farklı spor branşlarında rekor elde edenlere belgesini vermek,
13. Yurtdışındaki spor kurumları ile ilişki kurmak,
14. Spor alanında eğitim öğretim yapan bir üniversitenin kuruluşunu temin ederek spor uzmanlarının yetiştirilmesini sağlamak.

TİCİ'nin yapısı ise şu dört farklı bölümden meydana gelmiştir:

1. Genel Merkez (Yönetim Kurulu)
2. Federasyonlar
3. Genel Kurul
4. Kurucular Kurulu

TİCİ, ilk kongresini 5-12 Eylül 1924 tarihleri arasında gerçekleştirmiştir. Heyet-i İhzariye (hazırlayıcı komisyon) tarafından ana nizamname bu kongrede onaylanmıştır. İkinci kongre, 18-20 Eylül 1925, üçüncü kongre, 28 Eylül-1 Ekim 1926, dördüncü kongre, 6-9 Eylül 1927, beşinci kongre, 2-8 Ocak 1931, altıncı kongre, 20-25 Haziran

[70] Yenel, Parasız, **a.g.e**, s. 323.

1932, yedinci kongre 25-28 Ekim 1933 ve sekizinci kongre 13-18 Şubat 1936 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.[71] Sekizinci kongre TİCİ'nin son kongresi özelliğine sahip olmuştur. Bu kongrede TİCİ nizamnamesinin yetersiz kaldığının bildirilmesi, hazırlanan yeni bir nizamname ile müessesenin adının 18 Nisan 1936'dan itibaren "Türk Spor Kurumu" olarak değiştirilmesine yol açmıştır.[72]

1926-1936 yılları arasında TİCİ'ye devlet bütçesinden farklı miktarlarda ödenekler sağlanmıştır. Tablo 1'de bu ödeneklere ait bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1: TİCİ'ye Devlet Bütçesinden Ayrılan Ödenekler (1926-1935)[73]

Yıllar	Yardım Miktarı (TL)	Devlet Bütçesi Payı (%)
1926	40.000	0.02
1927	33.000	0.02
1928	30.000	0.01
1929	-	-
1930	10.000	0.04
1931	40.000	0.02
1932	50.000	0.03
1933	70.000	0.04
1934	80.000	0.04
1935	203.000	0.10

Tablo 1'e göre, 1926 yılında devlet bütçesinden TİCİ'ye ayrılan ödenek 40.000 lira iken 1935'te 203.000 liraya kadar yükseltilmiştir. 1926 ile 1936 yılları arasında TİCİ'ye devlet bütçesinden verilen ödenekte %407,5 oranında bir artış sağlanmıştır. Ayrıca dokuz yıllık bu dönemde TİCİ'ye tahsis edilen ödenek toplamı 556.000 liraya çıkmıştır. Bu rakamlardan Cumhuriyet hükümetlerinin spora ne kadar önem verdiği anlaşılmaktadır.

[71] Fişek, **Devlet Politikası ve Toplumsal…**, s. 365-369.
[72] **BCA**, 490.1.0.0/1108.45.1. Tarih: 05.05.1936; Sabri Sami Tüfek, "*Cumhuriyet Döneminde Spor* (1923-1938)", **Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s. 29.
[73] Tayga, **a.g.e**, s. 249.

1934 yılında Maliye Bakanlığı bütçesinden 80.000 liralık ödenek spor cemiyetlerine ayrılmıştır. Bu miktarın sene içerisinde İdman Cemiyetlerine Yardım adıyla 105.000 liraya yükseltildiği Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) bütçe kayıtlarında yer almıştır. Aynı bakanlık tarafından 1935'te tahsis edilen ödenek miktarı kayıtlarda 221.600 olarak geçmiştir.[74] TİCİ'ye, 1930 yılında en düşük ödenek verilirken 1929'da hiçbir ödenek verilmemiştir. Bu durum 1929 dünya ekonomik krizinden kaynaklanmıştır. Bağımsız bir teşkilat olmasına rağmen gerektiği kadar ekonomik geliri bulunmayan TİCİ'nin varlığını sürdürememesine finansman yetersizliği etki etmiştir.

Bu kuruluşun Türk sporuna yön verdiği dönemde spor federasyonları da teşkil edilmeye başlamıştır. İlk kurulanı ise 1922 yılında Atletizm Federasyonu olmuştur. Atletizm Federasyonu'nu takiben aynı yıl içerisinde Futbol ve Güreş Federasyonları ihdas edilmiştir.[75] 1923'te Bisiklet, Eskrim ve Halter Federasyonları, 1924'te Boks, Kürek, Yüzme ve Yelken Federasyonları, 1926'da Binicilik ve Atıcılık Federasyonları, 1934'te ise Basketbol, Voleybol ve Kayak Federasyonları teşkil edilmiştir.[76]

TİCİ dönemi, Türk sporunda teşkilatlanma temellerinin atıldığı bir devir olmuştur. 1922 ile 1936 yılları arasında faaliyetini sürdüren bu teşkilatın spora önemli katkıları olmuştur. Spora ve sporcuya değer verilmesi, federasyonların ihdası, yurtdışındaki ilgili teşkilatlarla ilişkiler kurulması bu dönemin ön plana çıkan önemli kazanımları arasında yer almıştır.

1.11. Türk Spor Kurumu Dönemi (1936-1938)

18 Şubat 1936'da tamamlanan sekizinci kurultayda Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın kendini feshetmesiyle Türk Spor Kurumunun (TSK) teşkili kararlaştırılmıştır. Bu tarihten itibaren TSK resmi olarak Türkiye'de spor

---

[74] Yurtoğlu, **a.g.e**, s. 8.
[75] A. Faik İmamoğlu, "*Türkiye'de Sporun Yönetsel Yapısı İçerisinde Spor Federasyonları*", **Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 16, Yıl: Nisan 2011, s. 5-7.
[76] Fişek, **100 Soruda Türkiye…**, s. 108; Yenel, Parasız, **a.g.e**, s. 324.

faaliyetlerinden sorumlu kurum haline gelmiştir. Bu dönem Türk sporunda "ara rejim" ya da "yarı-resmi" dönem olarak adlandırılmıştır.[77]

TSK, bu süreçte tek parti halde iktidarda bulunan CHP'nin himayesi altına alınmıştır.[78] 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin de etkileriyle devlet her alanda olduğu gibi sporda da kendi yönetimini oluşturmak istemiştir. Bu amaçla "sporda devletçilik" anlayışı benimsenmiştir. Böylelikle Türk sporunda siyasal iktidarın kararları etkili olmaya başladığından bu durum bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Nitekim bu dönem parti-devlet ideolojisinin spor yönetimi alanında da bulunduğu paramiliter bir geçiş dönemi olarak nitelendirilmiştir.[79]

TSK'nın örgütsel yapılanması TİCİ'ye benzer şekilde gerçekleştirilmiştir. Merkez Teşkilatı; Büyük Kongre, Genel Başkan, Genel Merkez, Genel Merkez Heyeti ve Federasyonlardan oluşurken Taşra Teşkilatı ise; Spor Çevreleri, Spor Bölgeleri, Spor Kulüpleri ve Spor Yuvalarından meydana gelmiştir.

Nizamnameye göre TSK'nın amacı şunlardır:

1. Sporun bilimsel ve milli şekilde yaygınlaştırılması ve ilerlemesi için çalışarak bunu uluslararası alanda temsil etmek,
2. Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Türk Spor Kurumu'na dönüştürülmüştür.

TSK'nın prensipleri ise şu şekildedir:

Yurdu kurtaran Ulu Önder Atatürk'e büyük bir inançla bağlanan, onun prensiplerini yerine getirmek amacıyla yolundan gidip fedakârlıkla çalışmayı ödev olarak bilen Türk Spor Kurumu'nun başlıca prensipleri şunlardır:

---

[77] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 137; Fişek, **Devlet Politikası ve Toplumsal…**, s. 372.
[78] **BCA**, 490.1.0.0/3.13.16. Tarih: 22.08.1936.
[79] Fişek, **Devlet Politikası ve Toplumsal…**, s. 373-374; Yenel, Parasız, **a.g.e**, s. 324-325; Devletçilik, 1937 yılında Anayasa ilkesi olarak kabul edilmiştir. Bu tarihten itibaren sporda da bu ilkenin etkisi baskın şekilde hissedilmeye başlamıştır. Devletçilik ilkesinin etkileriyle ilgili ayrıntılı bilgi için Bk.: Kemal H. Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, Timaş Yayınevi, 8. Basım, İstanbul, 2017, s. 371-386.

a. TSK, Türk devriminin esaslarını ve milli onuru, yol gösteren olarak bilmektedir.

b. TSK'nın bütün yapılanmaları ve üyeleri kardeşlik içerisinde birbirlerine bağlıdır.

c. "Hepimiz birimiz ve birimiz hepimiz için" anlayışı parolasıdır.

d. TSK sporcuları, her zaman her yerde Türk bayrağı ve sporculuğunun yüksek şerefini koruduklarını unutmamalıdır. Her bir sporcunun disiplin, fedakârlık, başkalarının haklarına saygı, nefis hâkimiyeti, isabetli karar verme ve kararları vaktinde uygulama, iyilik ve doğruluk örneği olma anlayışı bulunmalıdır.

e. TSK, düşmanlığın, yalancılığın, sahtekârlığın ve kıskançlığın karşısındadır. Türk sporuna faydası olan, hizmet eden vatandaşları ve sporcuları saygıyla anmaktadır.

Türk sporcusu dördüncü maddede şu şekilde tanımlanmıştır:

"Her Türk sporcusu, Türk spor cephesinde müsavi şeref taşıyan bir insandır. Bu anlayışla her spor savaşında karşısında bulunan sporcuyu en az kendisi kadar şeref ve itibara layık tanır. Türk sporculuğu herhangi bir spor savaşını seyretmek, yüksek terbiyesinde üstünlüğünü bütün dünyaya göstermekle ödevlidir. Türk sporcusu bu haliyle yurtta bütün yurttaşlara yüksek spor terbiyesini göstermek ve örnek olmak mevkiindedir. Bir spor sahasında seyretme terbiyesinin özü herhangi bir ilgi ile galip gelmesini istediği tarafa meyli diğer taraf için-basit şekilde de olsa şeref kırıcı bir tezahür haline sokmaktan büyük dikkatle kaçınmaktır." [80]

TSK'nın ödevleri şu şekilde belirlenmiştir:

1. Ülkede sporun milli hedeflere, sıhhat imkânlarına ve teknik şartlara bağlı olarak yaygınlaştırılması ve geliştirilmesini sağlamak,
2. Teşkilatın spor bölge, çevre, yuva ve kulüplerini kurup kurdurmak,
3. Ülke genelinde spor tesislerinin kuruluşunu kısa sürede gerçekleştirmek,

[80] **BCA**, 490.1.0.0/1108.45.1. Tarih: 05.05.1936.

4. Spor yayıncılığını koruyup, teşvik etmek,
5. Türk sporcularının ülke içi ve dışında ilişkilerini yürütmek,
6. Uluslararası spor teşkilatları ile münasebet kurmak,
7. Türkiye Olimpiyat Komitesi'ni teşkil ederek sorumluluk ve yetkilerini belirlemek,
8. Ülkede amatör sporun yaygınlaşmasını sağlamak,
9. Türkiye bölge ve spor birincilerinin belge ve ödüllerini vermek, her spor branşı için teşvik turnuvaları organize etmek,
10. Yurt savunmasında önemli bir yeri bulunan havacılığın her anlamda geliştirilmesini sağlamak amacıyla gerekli insan, malzeme ve tesisat gibi unsurları çoğaltmak. Türk Hava Kurumuna (Türk Kuşu) her sporcunun katılmasını teşvik etmek.[81]

TSK'nın amaç ve görevleri incelendiğinde spor ile temiz ahlak sahibi, sağlam karakterli, cumhuriyet değerlerine bağlı, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseyen bir gençlik oluşturma düşüncesine sahip olduğu görülmektedir.

TSK, kuruluş aşamasında hiçbir bakanlığa bağlı olmadığından kendine özgü ve seçimle iş başına gelen organları yer almıştır. Bu nedenle idari ve hizmet bakımından yerinden yönetim anlayışına sahip olarak gelirlerini harcama yetkisi bulunan özerk bir yapı haline gelmiştir.[82]

1936 yılında TSK İkinci Başkanı Halit Bayrak tarafından imzalanarak yayınlanan genelge ile ülkedeki bütün sporcuların yapılacak bir törenle CHP üyesi olmaları istenmiştir. 29 Ekim 1936'da düzenlenen Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında il veya ilçelerdeki bütün sporcular törenlerle CHP'ye katılmıştır. Kayıt töreninin ardından sporcular, ellerinde CHP flamaları ve Türk bayrakları ile toplu geçiş töreni

[81] **Türk Spor Kurumu Nizamnamesi**, Ankara, 1936; Türk Spor Kurumu'nun Türk gençliğine benimsetmek ve geleneksel bir spor haline getirmeyi planladığı spor branşlarından birisi de havacılıktır. Bundan dolayı ülkenin farklı şehirlerinde her türlü alanda faaliyet gösteren Türk Hava Kurumu'nun spor şubeleri de açılmıştır. Bu şubeler Türk Kuşu adıyla faaliyetlerini yürütmüşlerdir. Bu amaçla 1936 yılında "İnönü Kampı" düzenlenerek havacılık alanında eğitimler verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bk.: Behçet Kemal Çağlar, "*İnönü Kampı*", **Türk Spor Kurumu Dergisi Seçilmiş Spor Makaleleri**, (Ed. Suat Karaküçük), TDFO 72, Ankara, 1992, s. 94.

[82] Hikmet Turkay, A. Dursun Aydın, "*Bir İnceleme: Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Spor Örgütlenmesi*", **Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimleri Dergisi**, Sayı: 16, Kış, 2017, s. 182.

gerçekleştirerek Atatürk anıtına çelenk sunmuştur. Bu tarihten itibaren Türk sporu parti yönetimi altına girmiştir.[83]

TSK, 1-16 Ağustos 1936 tarihleri arasında gerçekleştirilen Berlin Olimpiyat Oyunları'nda uluslararası temsile önem vererek bu oyunlara geniş bir sporcu kafilesi ile katılmak istemiştir. TSK Başkanı Emekli General Ali Hikmet Azerdem kafile sorumlusu, Vildan Aşir Savaşır ise yardımcı olarak bu oyunlarda ülkeyi temsil etmiştir. Berlin Olimpiyat Oyunları'nda Türkiye; futbol, basketbol, güreş, binicilik, bisiklet, eskrim ve yelken branşlarında mücadele etmiştir. Bu Oyunlarda Türkiye'nin şeref kürsüsünde ilk kez yer almasıyla İstiklal Marşı okunmuştur. Güreşçi Yaşar Erkan Grekoromen 61 kiloda mücadele ederek olimpiyat şampiyonu olmuştur.[84]

Tablo 2'de 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları'na katılan Türk heyeti verilmiştir.

Tablo 2: 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları Türkiye Kafile Listesi[85]

Spor Branşı	Sporcu Sayısı	Ekip Şefi	Antrenör	Hakem	Toplam
Futbol	19	1	1	1	22
Basketbol	10	1	-	-	11
Binicilik	4	1	-	-	5
Güreş	12	1	1	3	17
Bisiklet	5	1	1	-	7
Eskrim (Erkek)	6	1	-	-	7
Eskrim (Kadın)	2	1	-	-	3
Yelken	4	1	-	-	5
Toplam Sayı	58	7	3	4	72

Tablo 2'ye göre, toplamda 72 kişi ile Türkiye kafilesi Berlin Olimpiyat Oyunlarında temsil edilmiştir. Bunlardan 22'si futbolda en fazla sayı ile 3 kişi ise kadınlar eskrimde en az sayı ile temsil edilmiştir. Futbolu 17 kişi ile güreş takip etmiş, basketbol ise 11

[83] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 140.
[84] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 138-139.
[85] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 138.; **Cumhuriyet**, 20 Temmuz 1936.

kişilik toplam katılım sayısıyla üçüncü sırada yer almıştır. Bisiklet ve erkekler eskrim dalına ise 7'şer kişi iştirak etmiştir.

1936 Berlin Olimpiyatları'nda temsil edilen spor branşı ve o branşta katılan isimlerden bazıları şu şekildedir:[86]

1. Futbol: Cihat Arman, Avni Kurgan, Yaşar Alpaslan, Lütfü Aksoy, Faruk Barlas, Hüsnü Savman, Hakkı Yeten, Mehmet Reşat Nayir, Adil Bumin, Niyazi Sel, Hakkı Alaç, Nejdet Cici, Gündüz Kılıç, Said Altınordu, Şeref Görkey, Fuat Göztepe, Fikret Arıcan, Rebii Erkal (Sporcu), Hamdi Emin Çap (Futbol Federasyonu Başkanı), Donnoly (Antrenör) ve Şazi Tezcan (Hakem),
2. Basketbol: Naili Moran, Jak Habip, Şeref Alemdar, Sadri Usoğlu, Hazdai Penso, Nihat Ertuğ, Hayri Arsebük, Dionis Sakalak, Kâmil Ocak (Sporcu), Prof. Dr. Süreyya Gença (Basketbol Federasyonu Başkanı) ve Rupen Semerciyan (Antrenör)
3. Güreş: Yaşar Erkan, Ahmet Kireççi, Mehmet Çoban, Nuri Boytorun, Sadık Soğancı, Ahmet Çakır (Sporcu), Ahmet Fetgeri Aşeni (Güreş Federasyonu Başkanı), Seyfi Cenap Berksoy, İsmail Hakkı Vefa ve Sadullah Çiftçioğlu (Hakem)
4. Bisiklet: Tacettin Öztürkmen, Kazım Bingen, Orhan Suda, Kirkor Canbaz, Talat Tunçalp, Eyüp Yılmaz (Sporcu) ve Hüsnü Naili Seden (Bisiklet Federasyonu Başkanı)
5. Eskrim: Kadın sporcular Suat Fetgeri Aşeni ve Halet Çambel, erkek sporcular Enver Balkan, Cihat Teğin, İlhami Çene, Orhan Adaş, Halim Tokmakçıoğlu, Fuat Balkan (Eskrim Şefi), Kazım Çene (İdareci)
6. Yelken: Demir Turgut, Harun Ülman, Şeref Birgen, Behzat Baydar (Sporcu) ve Rıza Sueri (Yelken Ekip Şefi)
7. Binicilik: Yüzbaşı Cevat Kula, Teğmen Saim Polatkan, Üsteğmen Cevat Gürkan, Teğmen Sadettin Erokay (Sporcu) ve Yarbay Saim Önhon (Binicilik Ekip Şefi) şeklindedir.

[86] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 138.

TSK faaliyete geçtiği tarihten itibaren Türkiye'de spor ve sporcunun yanında olmaya gayret göstermiş, ülkede kulüplerin teşkil edilmesi ve tesisleşmenin artmasına önem vermiştir. Bu amaçla 10 Aralık 1936 tarihinde bütçesinden ödenekleri spor kulüp ve sahalarına ayırmıştır.

Tablo 3'te TSK tarafından çeşitli kurumlara tahsis edilen ödenekler gösterilmiştir.

Tablo 3:TSK Tarafından Çeşitli Spor Kurumlarına Ayrılan Bütçe[87]

Kurumlar	**Yardım Miktarı (Lira)**
Fenerbahçe	1.500
Galatasaray	8.000
Muhafız Gücü	2.200
Mühendisler	1.200
Haliç İdman Yurdu	500
Kayak	1.600
Stadyum	1.500
İstanbul'daki 6 Kulüp	3.000

Tablo 3'e göre, TSK tarafından kurumlara ayrılan bütçe toplamı 19.500 liradır. Bu bütçeden en fazla yardımı Galatasaray, en az yardımı ise Haliç İdman Yurdu almıştır. İstanbul'daki 6 kulübün isimleriyle ilgili bir bilgiye rastlanmadığı gibi stadyum bütçesinin hangi şehre ait olduğuyla ilgili de bilgi yoktur. Mühendisler kulübünün ise bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo 4: TSK Tarafından Çeşitli İl ve İlçelerdeki Spor Sahalarına Ayrılan Bütçe[88]

İl/İlçe	**Yardım Miktarı (Lira)**
Adana	6.000
Adapazarı	500
Afyon	3.000

[87] **BCA**, 490.1.0.0/1114.67.1. Tarih: 10.12.1936.
[88] **BCA**, 490.1.0.0/1114.67.1. Tarih: 10.12.1936.

Antalya	1.000
Aydın	2.000
Ayvalık	2.000
Bursa	5.000
Edirne	7.000
Elâzığ	5.000
Eskişehir	4.000
Isparta	2.000
İzmir	5.000
Kastamonu	1.000
Keşan	3.000
Kırıkkale	2.000
Kırklareli	4.000
Kütahya	4.000
Konya	5.000
Manisa	5.000
Samsun	2.000
Sivas	5.000
Tekirdağ	3.000
Trabzon	7.000
Uşak	1.000

Tablo 4'e göre, il ve ilçelere toplamda 84.500 lira bütçe tahsis edilmiştir. 1936-1938 yılları arasında en fazla bütçe 7.000 lira ile Edirne ve Trabzon şehirlerine ayrılmıştır. Bölge olarak Karadeniz'den üç, Akdeniz'den iki, İç Anadolu'dan dört, Ege'den sekiz, Doğu Anadolu'dan bir ve Marmara'dan altı yerleşim yerine sporda kullanılması için bütçe tahsis edilmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden ise herhangi bir il ya da ilçeye bütçe ayrılmamıştır. Anadolu'nun birçok şehrinin desteklenmesi, TSK'nın ülkedeki sporu geliştirme çabalarının bir göstergesi olmuştur.

TSK, Anadolu'da spor tesislerini yaygınlaştırmak amacıyla başlattığı çalışmalarda en somut örneği Ankara'da elde etmiştir. TİCİ döneminde Ankara'da bir stadyumun

yapım kararı 19 Mart 1933'te alınmıştır. [89] 1936 yılına gelindiğinde spor faaliyetlerinde kullanılacak olan 19 Mayıs Stadyumunun açılışı yapılmıştır. Dönemin Ankara Valisi ve Belediye Başkanı Nevzat Tandoğan'ın gayreti ile ünlü İtalyan Mimar Vietti Violi'ye inşa ettirilen 19 Mayıs Stadı 15 Aralık 1936'da gösterişli bir törenle Başbakan İsmet İnönü tarafından hizmete açılmıştır. [90] Açılışta Fenerbahçe, Galatasaray, Ankaragücü ve Altınordu takımları arasında turnuva düzenlenmiştir. Bu turnuvada şampiyonluğu Fenerbahçe takımı elde etmiştir.[91]

Bu arada 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları'nda Türkiye'nin güreş dışında önemli bir başarı elde edemeyip özellikle futbol takımının ikinci müsabakasında elenmesi, kamuoyu tarafından TSK'nın eleştirilmesine neden olmuştur. Bu durumun Türk sporunun diğer ülkelerde olduğu gibi devlet uhdesinde faaliyet göstermesi düşüncesini yaygınlaştırması, TSK'nın Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanması çalışmalarına yol açmıştır. Bu kuruma partiye bağlı faaliyet göstermesi ve gençleri zinde ve kuvvetli hale getirmesi gerektiği üzerine tenkitler yapılmıştır. Bu hedeflerin gerçekleşmesi için TSK'nın Millî Eğitim Bakanlığı'na değil Başbakanlığa bağlanmasıyla istikrarın sağlanacağı belirtilmiştir.[92]

TSK'nın CHP'ye bağlı faaliyetlerini sürdürmesinin şahsi çıkar çatışmaları meydana getirmesi sporda olumsuz gelişmelerin yaşanması ve bunun da partiye yansımasına yol açmıştır. Bu gelişmeler bir yandan sosyal ve siyasal ayrışmaları meydana getirip "fırsat eşitliği" ilkesini göz ardı ederken öbür yandan ademi merkeziyetçi anlayıştan merkeziyetçi bir yapıya geçiş sürecinin başlamasının önünü açmıştır.[93]

Bu konuyla ilgili dönemin İçişleri Bakanı ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya tarafından 4 Ocak 1937'de Başbakan İsmet İnönü'ye bir rapor sunulmuştur. Raporda; spor faaliyetlerinin amaca yönelik olarak sürdürülmesi, TSK'nın hükümet kontrolü altında spor ve beden eğitimi işlerini idare edebilecek bir kuruma bağlaması üzerinde

---

[89] **BCA**, 30.18.1.2/37.47.10. Tarih: 19.06.1933.
[90] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 141.
[91] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 141; 1938 yılında İtalyan Mimar Vietti Violi ile farklı şehirlerdeki şehir spor sahalarının yapımı ile ilgili de görüşmeler yapılmıştır. Daha sonra İstanbul'da yapılacak İnönü Stadyumu da Violi tarafından planlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için Bk.: **BCA**, 490.1.0.0/1114.67.2. Tarih: 08.03.1938.
[92] Tüfek, **a.g.e**, s. 44-45.
[93] Yahya Doğar, "*Türk Spor Yönetiminde Ademimerkezileşme Eğilimleri*", **Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü**, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1994, s. 202.

durulmuştur. Bu kurum Kültür Bakanlığı olarak belirtilmiş ve konuyla ilgili kanun teklifinin verildiği bildirilmiştir. Kanun teklifinin üzerinden altı-yedi ay geçmesiyle birlikte bu düşünce kuvvetlenmiş, CHP'nin siyasi bir yapı olması nedeniyle ülkenin spor ve beden eğitimi faaliyetlerini idare etmesinin zorluğu üzerinde durulmuştur. Nihayetinde ise TSK'nın yanlış uygulamaları ve bazı hatalarının da zarar verdiği belirtilmiştir.[94]

Yapılan kanun teklifinde Türkiye Cumhuriyeti'nde sporun devlet yönetimine bağlanmasıyla sorumluluk ve disiplin altına alınacağı, işlerin daha verimli bir şekilde yürütüleceği ve Türk gençliğinin kurtuluşa ereceği belirtilmiştir. TSK'nın yapısal anlamda Millî Savunma Bakanlığı'na benzer şekilde çalışmasına rağmen Kültür Bakanlığına bağlı idare edilmesinin yerinde bir karar olacağı vurgulanmıştır. Bununla beraber bir beden eğitimi heyeti oluşturulması ile mevcut sorunlara çözüm getirileceği ileri sürülmüştür.[95]

TİCİ'nin Türk sporunu yönetmeye başladığı ilk yıllarda 14 olan kulüp sayısının 1933'te 230, 1938'de ise 442'ye ulaşması CHP'nin 1938'de hazırladığı Türk Spor Kurumu hakkındaki raporda yer almıştır. Bu rakamlar belirtilen yıllarda kulüplerin lisanslı sporcularında önemli bir artış yaşandığını bilgisini de açıkça ortaya koymuştur.[96]

Tablo 5'te TİCİ'den TSK döneminin sonuna kadar Türkiye'de sporcu sayısındaki artış gösterilmiştir.

[94] **BCA**, 30.10.0.0/145.36.20. Tarih: 04.01.1937.
[95] **BCA**, 30.10.0.0/145.36.20. Tarih: 04.01.1937.
[96] Tüfek, **a.g.e**, s. 43.

Tablo 5: TİCİ'den TSK Döneminin Sonuna Kadar Sporcu Sayısı ve Spor Alanları (1923-1938) [97]

Yıl	Lisanslı Sporcu Sayısı	Spor Alanlarının Sayısı
1923	827	Belirtilmemiş
1925	Belirtilmemiş	13
1926	Belirtilmemiş	16
1927	Belirtilmemiş	19
1928	6380	Belirtilmemiş
1933	10.450	22
1938	27.631	63

Tablo 5'e göre, 1923 yılında lisanslı sporcu sayısının 827 kişi olduğu görülmektedir. Spor alanları ile ilgili ise resmi bir kayıt yoktur. Yine 1925, 1926 ve 1927 yıllarında lisanslı sporcu sayısı ile ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir. Bu yıllarda spor alanlarının sayısında ise kademeli bir artış yaşandığı görülmektedir. 1928'de lisanslı sporcu sayısında ciddi sayıda bir artış meydana gelmiş, 1933 ve 1938'de ise bu artış katlanarak devam etmiştir. Aynı yıllarda spor alanlarının sayısında da önemli artış yaşandığı bilinmektedir. TSK'nın son zamanlarını sürdürdüğü 1938'de toplam lisanslı sporcu sayısı 27.631, spor alanlarının sayısı ise 63 olmuştur.

TİCİ'den TSK döneminin sonuna kadar devlet tarafından spora mali yardımlar da yapılmıştır. Bu yardımlar Tablo 6'da gösterilmiştir:

Tablo 6: TİCİ'den TSK Döneminin Sonuna Kadar Devlet Tarafından Spora Yapılan Mali Destekler (1926-1938)[98]

Yıl	Destek Miktarı (Lira)
1926	40.000
1927	33.000
1928	30.000

[97] Tüfek, **a.g.e**, s. 43.
[98] Metin Kılıç, "*Tek Partili Dönemde Türkiye'de Modern Sporun Teşekkülü*", **Tarih Okulu Dergisi**, İlkbahar-Yaz 2013, Sayı: 16, s. 36.

1929	-
1930	100.000
1931	40.000
1932	50.000
1933	70.000
1934	80.000
1935	203.000
1936	239.000
1937	239.000
1938	239.000

Tablo 6'ya göre, 1926 yılında TİCİ döneminde devlet tarafından spora 40.000 lira yardım yapılmıştır. Bu yardım, 1927'de 33.000, 1928'de ise 30.000 lira olurken 1929'da dünyada etkisini gösteren ekonomik kriz nedeniyle yapılamamıştır. 1930'dan sonra artarak istikrarsız biçimde yapılan devlet yardımlarında özellikle 1935'te 203.000 lira ile önemli bir yükseliş meydana gelmiştir. TSK'nın Türk sporunu yönettiği 1936, 1937 ve 1938'de ise bu yardımlar en yüksek rakamla 239.000 liraya ulaşmıştır.

Geçiş veya ara rejim olarak adlandırılan 1936-1938 yılları arasındaki dönemde CHP'ye bağlı varlığını sürdüren TSK, Türk sporunun gelişmesi, kurumsallaşması ve yaygınlaştırılması amacıyla önemli çalışmalar yürütmüştür. Elde edilen başarısızlık, parti içerisindeki sıkıntı ve siyasal alanda meydana gelen gruplaşmaların etkisi ve sporda CHP'nin tesirinin artması nedeniyle TSK varlığını sürdüremez hale gelmiştir. Dönemin İçişleri Bakanı ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya, spor işlerinin daha verimli bir şekilde sürdürülmesi ve devlet himayesine alınmasıyla ilgili Başbakan İnönü'ye gönderdiği bir yazıda şu ifadelere yer vermiştir:

"…Spor ve beden terbiyesine önem veren garp memleketleri de bunu ya bir bakanlık veyahut bir hükümet müsteşarlığı veyahut Başbakanlığa bağlı yüksek bir komita halinde vücuda getirmektedir. Meselenin ehemmiyet ve müstaceliyetini tekrar arz eder ve 1937 mali yılına girilmezden önce bu spor işinin de neticeye vardırılmasını dilerim…"[99]

[99] **BCA**, 30.10.0.0/145.36.20. Tarih: 04.01.1937.

Şükrü Kaya tarafından yapılan bu talep 1937 yılında gerçekleşmese de bir yıl sonra Türk sporunda devletçi anlayış kendini göstermeye başlamıştır.

1.12. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün Kuruluşu

Atatürk döneminde 29 Haziran 1938 tarihinde kabul edilen 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu ile sporun yeniden düzenlenmesi ve devlet yönetiminde faaliyetlerini sürdürmesi amacıyla BTGM kurulmuştur.[100] Bu kurumun teşekkülüne kadar Türkiye'de spor işleri yine TSK tarafından yürütülmüştür. [101]

BTGM kuruluşuyla spor, diğer kamu hizmetlerinden ayrı değerlendirilmemiştir. Bu bağlamda spor da eğitim, sağlık gibi bir kamu hizmeti olarak ele alınmıştır. Bahsedilen hizmetin devlet hiyerarşisi gözetilerek vatandaşlara verileceği, kanunun amaçları arasında belirtilmiştir. Devletin spor faaliyetlerini gerçekleştirmesindeki amaçlarından birisi de batılı ülkeler ile aynı düzeye gelerek Türk sporunun dünyada başarılı olmasını sağlamaktır.

1.13. Tezin Amacı

Bu araştırmanın amacı; İnönü Döneminde Türkiye'de Spor Politikasının (1938-1950) ülkenin gelişim ve değişim sürecine olan katkısını incelemektir. Bu bağlamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. BTGM'nin kuruluşunu gerektiren sebepler nelerdir?
2. BTGM'nin kurulduğu dönemde Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlar ve durumlar nasıldır?
3. BTGM'nin 1938-1950 yılları arasında ülke içinde gerçekleştirdiği spor yatırımları nelerdir?
4. BTGM'nin 1938-1950 yılları arasında uluslararası alanda gerçekleştirdiği temsiliyetler nelerdir?
5. BTGM'nin 1938-1950 yılları arasında ülkedeki spor faaliyetlerine katkıları nelerdir?

---

[100] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Dönem: 5, Cilt: 26, 83. Birleşim, 29.06.1938, s. 484-485.; **Akşam**, 30 Haziran 1938.
[101] **BCA**, 30.10.0.0/145.37.5. Tarih: 26.08.1938; **Tan**, 30.06.1938.

6. BTGM'nin Türk sporuna etkileri nelerdir?

1.14. Tezin Önemi

Bu araştırmada BTGM'nin kuruluş, faaliyet ve ülke sporuna katkıları kronolojik olarak incelenmiştir. İnönü dönemi spor politikası ile ilgili literatürde herhangi bir akademik çalışma bulunmamaktadır. Özellikle BTGM'nin kurulduğu yıl ve devamındaki II. Dünya Savaşı döneminde Türk sporunun hangi şartlar altında yönetildiği, ne tür faaliyetler gerçekleştirdiği ve bütçesini nasıl temin ettiği bu araştırmada ele alınmıştır. Cumhuriyet dönemi spor faaliyetleri ile ilgili çeşitli çalışmalar olmasına rağmen İnönü dönemine ait araştırmalar sınırlı kalmıştır. Bu nedenle araştırmanın yapılabilecek çalışmalara da kaynak teşkil ederek literatür boşluğunu gidermesi beklenmektedir.

1.15. Tezin Sınırlılıkları

Bu araştırmada 1938-1950 yılları arasında Türkiye'de spora yön veren BTGM'nin kuruluş, gelişim ve ülkeye katkıları incelenmiştir. Tez konusu ile ilgili yapılan çalışmaların yeterli olmaması önemli bir sınırlılık teşkil etmektedir. Ayrıca çalışmada 1938-1950 dönemindeki spor politikasının ele alınması, eğitim, sağlık, turizm, ekonomi vb. konuların kapsam dışında bırakılmasını zaruri kılmıştır.

1.16. Kavramsal Çerçeve (Literatür Özeti)

Bu araştırmada Türkiye'de sporun İnönü dönemindeki tarihsel gelişimi ve faaliyetleri ele alınmıştır. Literatürde spor faaliyetleri ile ilgili akademik çalışmalar sınırlı kalsa da çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmüştür. Bu bağlamda teze temel teşkil eden önemli çalışmalar şu şekildedir:

Kurthan Fişek tarafından 1980 yılında yazılan "*Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Dünya'da ve Türkiye'de Spor Yönetimi*" adlı kitapta, Cumhuriyetin ilanından itibaren sporda yaşanan değişim ve gelişim ile sorumlu kuruluşlar hakkında detaylı bilgiler verilmiştir.

Cem Atabeyoğlu tarafından 1991'de yazılan "*Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi*", adlı kitapta, 1453 ile 1991 yılları arasında sporda meydana gelen değişim ve dönüşümle ilgili kronolojik açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca Türk sporunun yönetim süreci ve yurt içi ve yurt dışındaki organizasyonlarıyla ilgili de bilgiler verilmiştir.

Yiğit Akın'ın 2004 yılında kaleme aldığı "*Gürbüz ve Yavuz Evlatlar, Erken Cumhuriyet'te Beden Terbiyesi ve Spor*", adlı kitapta, yeni kurulan Türk devletinin beden eğitimi ve spora yüklediği vatandaşlık görevi ve politikası ortaya konulmuştur.

Sabri Sami Tüfek'in 2019'da yaptığı "*Cumhuriyet Döneminde Spor (1923-1938)*", adlı yüksek lisans tez çalışmasında Millî Mücadele döneminden başlayarak Atatürk'ün ölümüne kadar olan süreçte Türkiye'de spor alanında yapılan çalışmalar ele alınmıştır.

Ali Emrah Tokatlıoğlu'nun 2020'de hazırladığı "*Biyopolitika Kavramı Çerçevesinde 1938 Beden Terbiyesi Kanunu*", adlı doktora tez çalışmasında, 3530 sayılı Kanunun ortaya çıkarılma sebebi, uygulanma ve yararlanılmasıyla devletin sporu yönetme isteği ele alınmıştır.

Nadir Yurtoğlu'nun, 2020'de yayınladığı *"II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)"*, adlı makalede BTGM'nin 1939-1945 yılları arasındaki bütçe, çeşitli faaliyet ve çalışmaları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Bu araştırmalar, çalışmamıza temel oluşturmakla birlikte İnönü döneminde Türkiye'de spor politikası (1938-1950) hakkında yapılmış kapsamlı bir tez çalışması bulunmamaktadır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın modeli, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden tarihsel araştırma modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma; olay, olgu ve durumların ne şekilde gerçekleştiğini inceleyen bir yöntemdir. Verilerin doğrudan toplanması, betimleme yönünden zenginliği analizinde tümevarım anlayışı ve araştırmacının bakış açısına yer vermesi gibi bazı önemli özellikleri kapsamaktadır.[102]

Tarihsel araştırma modeli, çalışmanın dönemiyle ilgili doküman ve belgelerin detaylı şekilde incelenerek neyin nasıl yaşandığını doğru biçimde anlama ve açıklamayı sağlayan bir modeldir.[103] Tarihi bilgiler, toplumsal hayatı anlama ve çözümleme noktasında araştırmacılara yardımcı olabilmektedir. Bu bağlamda toplumun, kurum ve kuruluşlarının geçmişi önem arz etmektedir.[104]

Bu araştırmada, İnönü döneminde Türkiye'de spor politikası (1938-1950) yazılı ve görsel materyaller ışığında incelendiği için tarihsel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

---

[102] Şener Büyüköztürk v.d., **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Pegem Akademi Yayıncılık, 15. Basım Ankara, 2013, s. 234-236; Ali Yıldırım, "*Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi*", **Eğitim ve Bilim Dergisi**, Cilt: 23, Sayı: 112, Yıl: 1999, s. 7-17; Sharan B. Merriam, **Nitel Araştırma**, (Çev. Editör: Prof. Dr. Selahattin Turan), Nobel Yayınevi, 3. Basım, Ankara, 2015, s. 13-16; Ahmet Hamdi İslamoğlu, Ümit Alnıaçık, **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, Beta Yayınevi, 4. Basım, İstanbul, 2014, s. 208-209; John W. Creswell, **Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni**, (Çev. Editör: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir) Siyasal Yayınevi, 3. Basım, Ankara, 2013, s. 44-45; Oğuzhan Ömer Demir, "Nitel Araştırma Yöntemleri", (Editör: Dr. Kaan Böke), **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, Alfa Basım Yayın, 4. Basım, İstanbul, 2014, s. 315; Muhammet Özden, Ahmet Saban, ''Nitel Araştırmalarda Paradigma ve Teorik Temeller'', (Editör: Ahmet Saban, Ali Ersoy), **Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri**, Anı Yayıncılık, 2. Basım, Ankara, 2017, s. 5-9.

[103] Büyüköztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 19.

[104] Michael Quinn Patton, **Qualitative Research & Evaluation Methods**, Sage Publications, 2002, London, 3. Basım, s. 284.

2.2. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada verilerin toplanmasında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Belgeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, tutanak ve kanunlar dergileri, Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazetesi, istatistik verileri, süreli yayınlardan dergi ve gazetelerin yanı sıra makale, kitap ve tezlerden yararlanılmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen bilgilerin değerlendirilmesinde doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, konunun amaçlarına yönelik olgularla ilgili bilgi veren yazılı materyallerin analiz edilmesidir. Günümüzde daha çok tarih çalışmalarında yararlanılmasının yanı sıra sosyal bilimlerin bütün alanlarında da kullanılabilen ve araştırmacıya katkı sağlayacağı düşünülen bir yöntemdir.[105]

[105] Birgül Ulutaş, "Doküman Analizi", (Editör: Fatma Nevra Seggie, Yasemin Bayyurt), **Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 279-296.

3. İNÖNÜ'NÜN HAYATI, KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE SPORA BAKIŞI

Araştırmanın bu bölümünde Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı olarak görev yapan İsmet İnönü ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Türk siyasi ve askeri hayatının önemli şahsiyetlerinden olan İnönü'nün çocukluğundan itibaren hayat, kişilik ve spora bakışı ele alınmıştır.

3.1. Doğumu ve Çocukluğu

Mustafa İsmet İnönü, 24 Eylül 1884'te İzmir'de doğmuştur. Annesi Cevriye Hanım, Babası ise Reşit Bey'dir. Beş kardeşin ikincisi olarak dünyaya gelmiştir. Köken itibariyle İzmirli olmayan İnönü'nün anne tarafı Tunaboyu Deliorman Türklerine, baba tarafı ise Bitlis Kürüm soyuna dayanmaktadır.[106]

İnönü'nün dört yaşındayken askerlik oyunlarının yanı sıra mızıka ve boru gibi çalgı aletlerine ilgi duyduğu bilinmektedir. Babası Reşit Bey'in İzmir'den Sivas'a tayin olması sonucunda ilkokula yedi yaşında burada başlamıştır. İnönü ilerleyen süreçte çocukluk yıllarıyla ilgili verdiği bilgilerde Sivas üzerinde durmakta ve bu şehri çocukluğu ile özdeşleştirmektedir.[107]

3.2. Eğitim Hayatı

İnönü, eğitim hayatına, Sivas Mahkeme Çarşısı'ndaki bir ilkokulda başlamıştır. Askerliğe ilgi duyan İnönü, rüştiye mektebini tercih etmiş ve 1892 yılında ortaokul hayatına burada devam etmiştir. O dönemlerde askeri okulda eğitim gören öğrenciler yaka numarası ile beraber yaşadıkları mahallenin isimlerini de soyadı gibi

---

[106] Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam Cilt 1 (1884-1938)**, 11. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 17-19; Tunaboyu Deliorman Türkleri, bugün Bulgaristan sınırları içerisinde bulunan Razgrad ya da Türklerin tabiri ile Hezargrad olarak adlandırılan şehirde yaşamışlardır. Daha sonra çeşitli nedenlerden dolayı göç etmek zorunda kalmışlardır. Ayrıntılı bilgi için Bk.: Stefan Savov Bobchev, "*Deliorman Türklerinin Kökeni*", (Çev. Mehmet Acaroğlu), **Belleten**, Cilt: 52, Sayı: 203, Yıl: Ağustos 1998, s. 697-716.; Aydemir, **a.g.e**, s. 21.

[107] http://www.ismetinonu.org.tr/cocuklugu/ 09.11.2021; Aydemir, **a.g.e**, s. 24.

kullanmıştır. Yaka numarası 32 olan İnönü, Sivas'ın Ali Baba Mahallesi'nde ikamet etmesi nedeniyle künyesinde *"İsmet Efendi Ali Baba"* şeklinde ibare yer almıştır.[108]

Ortaokul eğitimi sırasında sınıfta kalan İnönü dört yıllık okulu beş senede tamamlamıştır. Bu süreçte yabancı dil eğitimine önem vermiş ve Fransızca öğrenmeye başlamıştır. 1895'te ortaokulu bitirmiş, bir yıl Sivas Mülkiye Lisesi'nin beşinci sınıfında okumaya devam etmiştir. Aynı yıl beşinci sınıf tamamlandığında babası Reşit Bey, kendisini İstanbul'a alarak Topçu Lisesi'nin sınavlarına katılmasını sağlamıştır. Sınavda başarılı olan İnönü 12 kişi arasına girerek okula kayıt hakkını elde etmiştir. Topçu Harbiye'de sınıf birincisi olan İnönü, 1903 yılında henüz 19 yaşındayken teğmen rütbesini alarak Harp Okulunu tamamlamıştır. Bu okulu iyi bir derece ile bitirmesi nedeniyle Pangaltı'daki Erkan-ı Harbiye'ye girmiş, 1906'da ise Kurmay Yüzbaşı rütbesiyle mezun olmuştur.[109]

3.3. Askeri Hayatı

İnönü'nün askeri hayatının Erkan-ı Harbiye'de başladığı söylenebilir. Burada Türkiye'nin siyasi ve askeri alanında rol oynayacak isimlerle eğitim almıştır. Bu nedenle askerlik döneminde yol arkadaşı olan subaylarla tanışması harp okulunda gerçekleşmiştir. İnönü'nün 1906'da tamamladığı okuldan 1905'te Kazım Karabekir, 1904'te Mustafa Kemal, Ali Fuat Cebesoy, Asım Gündüz, Ali İhsan Sabis, 1903'te ise Ali Fethi Okyar ile Ali Fuat Erden mezun olmuştur. Enver Paşa'nın da bu okulu bitirdiği bilinmektedir. İnönü'nün hatıralarında dönemin en eski mezununun Fevzi Çakmak olduğu da belirtilmiştir.[110]

Erkan-ı Harbiye'yi sınıf birincisi olarak tamamlayan İnönü, 2 Ekim 1906'da Edirne Ordu Merkezine Kurmay Yüzbaşı olarak atanmıştır. Akabinde Sahra Topçu 8. Alay 3. Bölük Kumandanı olduktan sonra 7 Kasım 1908'de Kolağalığına yükselmiş ve Edirne 2. Tümen Kurmayı olarak görevini sürdürmüştür.1910'da Yemen Mürettep Kuvvetleri Kurmayı olarak atandığından Hudeyde'ye gitmiştir. Burada hükümete karşı hareket

---

[108] Aydemir, **a.g.e**, s. 25-26.
[109] İsmet İnönü, **Hatıralar Cilt 1**, (Hazırlayan Sabahattin Selek), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985, s. 17-18; http://www.ismetinonu.org.tr/cocuklugu/ 09.11.2021; Aydemir, **a.g.e**, s. 26-30.
[110] Selek, **a.g.e**, s. 20.

eden İmam Yahya ile katıldığı görüşmelerde başarılı sonuçlar elde etmiştir. Neticede 26 Nisan 1912'de Binbaşı rütbesini alarak 25 Şubat 1913'e kadar Yemen'de Genel Kuvvetler Kurmay Başkanı olarak görev yapmıştır. İnönü, Yemen'deyken Balkan Harbi nedeniyle İstanbul'a çağrıldığından 8-29 Eylül 1913 tarihleri arasında Bulgaristan heyeti ile bu şehirde yapılan Barış görüşmelerine katılmıştır. Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesiyle 29 Kasım 1914'te Yarbay rütbesi almıştır. 1916'da Kafkas Cephesi'nde yaptığı katkılardan dolayı altın madalya almıştır. Mondros Mütarekesi görüşmelerinde ise Harbiye Nezareti Komisyon Başkanı olmuştur.[111]

İnönü, Anadolu'ya ilk kez 8 Ocak 1920 tarihinde geçmiştir. Daha sonra geldiği İstanbul'dan şehrin işgal edilmesi nedeniyle tekrar Anadolu'ya dönmüştür. 10 Ocak 1921'de kazanılan I. İnönü Savaşı'nda başarılı olması nedeniyle Tuğgeneralliğe yükselmiş ve 31 Mart-1 Nisan 1921'de yapılan II. İnönü Savaşı'nı da kazanmasıyla askeri hayatına bir başarı daha eklemiştir. 10 Kasım 1921'de Batı Cephesi Komutanlığına görevlendirilmesinin ardından 9 Eylül 1922'de kazanılan zafer neticesinde Korgeneralliğe layık görülmüştür.[112]

3.4. Siyasi Hayatı

23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) açılışı Türk siyasal hayatında farklı bir döneme geçilmesine yol açmıştır. İnönü'nün siyasi hayatı I. Dönem Edirne Mebusu olarak TBMM'ye girmesi ile başlamıştır. Edirne milletvekilliği tercihinde Mustafa Kemal'in etkili olduğu bilinmektedir.[113]

İnönü'nün ilerleyen süreçte Mudanya görüşmelerine de katılarak antlaşma imzaladığı görülmektedir. 26 Ekim 1922'de ise Lozan Konferansı'nda Dışişleri Bakanı olarak

---

[111] Sayın İsmet İnönü'nün Özgeçmişi, https://www.mfa.gov.tr/sayin-ismet-inonu-_pasa__nin-ozgecmisi.tr.mfa 10.11.2021.

[112] Mustafa İsmet İnönü, https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=IsmetInonu 10.11.2021; Mahmut Goloğlu, **Cumhuriyete Doğru, Milli Mücadele Tarihi IV 1921-1922**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,İstanbul, 2010, s. 19-25.

[113] Selek, **a.g.e**, s. 191-192; Emre Madaş, "*İlk TBMM'de Edirne Milletvekilleri ve Faaliyetleri (1920-1923)*", **VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 5, TBMM'nin 100. Yılı Özel Sayısı, Kasım, 2020, s. 64; https://www.tbmm.gov.tr/Milletvekilleri/MilletvekiliDetay?donemKod=1&sicil=QqoME2BwOk8= 11.11.2021.

Türk heyetinin başkanlığını yürütmüştür. 14 Ağustos 1923'te Malatya Milletvekili olarak meclise girmiştir. 30 Ekim 1923'te ise Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Başbakanı olmuştur. 5 Mart 1925'te ikinci kez Başbakanlık görevine getirilmiştir. 25 Ekim 1937'ye kadar bu görevi sürdüren İnönü, Atatürk ile anlaşmazlığı nedeniyle istifa etmiştir.[114]

İnönü, Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938'de vefatıyla 11 Kasım'da Cumhurbaşkanı seçilmiştir.[115] On iki yıl bu görevi sürdüren İnönü, 14 Mayıs 1950'de yapılan genel seçimlerde Demokrat Parti'nin (DP) iktidarı kazanmasının ardından Cumhurbaşkanlığı görevinden ayrılarak muhalefet partisi lideri olarak siyasi hayatına devam etmiştir.[116]

İnönü, 1954 ve 1957 yıllarında yapılan seçimlerde Malatya'dan milletvekili seçilmiş, 27 Mayıs 1960'da yapılan Hükümet Darbesi ardından 1961'de ilk koalisyon kabinesini kurmuştur. 1965 Ekim'inde yapılan seçimlerde Adalet Partisi'nin iktidara gelmesi ardından tekrar muhalefet liderliği görevini üstlenmiştir. Kırmızı ve yeşil İstiklal Madalyasına sahip olan İnönü, 25 Aralık 1973 tarihinde vefat etmiştir.

3.5. İnönü'nün Spora Bakışı

İnönü'nün spora olan ilgisi çocukluk dönemlerine kadar uzanmaktadır. Babasının satrancı iyi oynaması 10 yaşında bu sporu tanımasına vesile olmuştur. Yine, babasının sorgu yargıcı olarak görev yapması nedeniyle evlerinde at beslemesi İnönü'nün de bu hayvana karşı ilgisine sebep olmuştur. Küçüklüğünde boru, mızıka ve geçitlere ilgi duyması askeri okulları tercih etmesinde önemli bir unsur olmuştur. Hatıralarında atın dışındaki sporları bilmediği ve binbaşı olarak futbol oynadığını belirtmiştir.[117]

---

[114] İsmet İnönü, **Hatıralar Cilt 2**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987, s. 289-291; **İsmet İnönü'nün Hatıraları Cumhuriyet'in İlk Yılları Cilt II (1923-1938)**, Yenigün Haber Ajansı Basın Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 26; Aydemir, **a.g.e**, s. 474.

[115] Sina Akşin, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 5. Basım, İstanbul, 2008. s. 231.

[116] Cemil Koçak, "Siyasal Tarih (1923-1950)", **Türkiye Tarihi Cilt 4, Çağdaş Türkiye 1908-1980**, (Ed. Sina Akşin), Cem Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 144-153.

[117] Selek, **a.g.e**, s. 17; Aydemir, **a.g.e**, s. 24-25; http://www.ismetinonu.org.tr/cocuklugu/ 16.11.2021.

İnönü, spora duyduğu ilgiyi yaşamının sonuna kadar devam ettirmeye çalışmıştır. Yürüyüş ve yüzmeyi ihmal etmediği gibi, yaşlılık döneminde eşi ile beraber hipodromlara binicilik müsabakalarını izlemeye gitmiştir.[118]

İnönü'nün 1923 yılında yaptığı bir konuşmada "İdmanın Türk gençliği için birçok faydası olacak gerek ordunun gerek bütün gençlerin idman sayesinde iyi bir sıhhat sahibi olarak vatana ve memlekete kıymettar hizmet ifa edecekler ve idman gençleri mesavi-i ahlakiyeden (kötü alışkanlıklar) kurtarmak için iyi bir amil olacaktır"[119] sözleri spora bakışını ortaya koymaktadır. Bu sözlerle İnönü, genç nesiller ve ordu fertlerinde spor yoluyla zinde ve sağlıklı bir nesil oluşturularak ülkeye hizmet edilebileceğini ileri sürmüştür.

Yeni Türkiye'nin kuruluşuyla beraber Başbakan olarak görev yapmaya başlayan İnönü, sporla yakın temasa girmiştir. 1923'te İstanbul İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harrington adına turnuva gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde Fenerbahçe'nin işgal güçlerine ait takımlarla yaptığı müsabakaları kazanması, bunların Başkomutanlığının rahatsızlık duyarak kulüp binasını işgal etmesine yol açmıştır. Dahası Fenerbahçe'ye karşı galip gelmeye çalışan General Harrington, Cebelitarık ve Mısır'daki işgal kuvvetlerinden dört profesyonel futbolcuyu İstanbul'a getirmiştir. 29 Haziran 1923 tarihinde İstanbul Taksim Stadyumu'nda oynanan müsabakada Fenerbahçe, İşgal Kuvvetlerini mağlup etmeyi başarmıştır. Milli duyguların ön planda olduğu bir dönemde alınan bu galibiyet ülke genelinde büyük mutluluk uyandırmıştır. Bu tarihlerde Lozan Konferansı'nda heyet başkanı olarak bulunan İnönü, Fenerbahçe Spor Kulübü'ne kutlama telgrafı göndermiştir. Telgrafta "Heyetimiz namına hepinizi meserretle (sevinçle) tebrik eder, gözlerinizden öperim" şeklinde ifadelere yer verilmiştir.[120]

1935 yılında Atatürk ve İnönü arasında yaşanan konuşma hayatlarında spora verdikleri önemin bir diğer göstergesi olmuştur. Aynı yılda Florya'da yüzen Atatürk, İnönü'nün yanına gelmesiyle onu da bu spora davet etmiştir. Fakat İnönü yüzme bilmediğini

---

[118] Ahmet Talimciler, **İsmet İnönü ve Spor**, Ulusal Kahraman Devlet Adamı İsmet İnönü Sempozyumu Bildiri Kitabı, (Yayına Haz. Engin Berber), Konak Belediyesi Yayınları, İzmir, 2019, s. 122.
[119] Talimciler, **a.g.m**, s. 112.
[120] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 84-85.

belirterek daveti geri çevirmiştir. Bunun üzerine Atatürk, kendisine bir hafta süre vererek yüzmeyi öğrenmesini istediğini belirtip yarışacaklarını söylemiştir. Bunun üzerine İnönü, Heybeliada Deniz Askeri Lisesi Subaylarından Ulvi Tekeş ile tanışarak yüzme öğrenmek istediğini dile getirmiştir. Tekeş, İnönü ile Heybeliada-Kaşık Adası arasında bir yere giderek kendisine çivileme atlayışı öğretmiştir. Kurallara uygun olarak birkaç gün içerisinde yüzmeyi öğrenen İnönü, tekrar Atatürk'ün yanına Florya'ya dönmüştür.[121]

Öte yandan 1936 yılında Ankara 19 Mayıs Stadı'nın açılış töreni dönemin Başbakanı İnönü tarafından gerçekleştirilmiştir. Açılıştan bir gün önce yayınlanan bazı haberlerde İnönü'nün sporcuların hayat ve gelecekleriyle yakından ilgili olduğu ve müsabaka öncesinde 15-20 dakikalık bir konuşma yapacağı belirtilmiştir.[122] Başbakan açılış sırasında şu ifadelere yer vermiştir: "… Türkiye'yi idare edenler stadyumu en kıymetli bir mektep gibi her yerde kurmaya çalışacaklardır. Türkiye'nin istikbalini idare edecek olan genç nesiller açık hava, açık meydanlarda yetişecektir…''

Bu arada 4 Temmuz 1937 tarihinde İstanbul Taksim Stadyumu'nda Galatasaray ile Güneş Kulübü arasında oynanan futbol karşılaşmasında istenmedik olaylar yaşanırken hükümetin el koyması ile sükûnet sağlanabilmiştir. Başbakan İnönü, 27 Temmuz 1937'de Anadolu Ajansı (AA) vasıtasıyla uzun ve sert bir tebliğ yayınlamıştır. Bu tebliğde yaşanan olayları kınamış ve doğrudan etkisi olanların cezalandırılacağını bildirirken konuşmasını şu şekilde sürdürmüştür:

> "Vatandaşlarımızın bilmesini isterim ki sporun kendi alanı dışında, insanları birbirine düşürmek için kullanılmasına izin verilmeyecektir. Hazineden yapılan fedakârlıklar, CHP'nin sporculara gösterdiği kolaylık ve yardımlar, sporun asıl maksadını temin etmek içindir. Spor terbiyesi, partimiz ve hükümetimizce esaslı bir terbiyedir ki, bunun doğru istikametten şaşırtılmasına asla müsaade etmeyeceğiz."[123]

4 Temmuz Vakası olarak kayıtlara geçen olayla ilgili İnönü tebliğinin giriş kısmında şunları söylemiştir:

---

[121] Nazım Dündar Sayılan, "*Atatürk'ün Sporculuğu*", **Türk Dili**, Sayı: 581, Yıl: Mayıs 2000, s. 418-419.
[122] **Tan**, 15 Birinci Kanun, 1936.
[123] **Ulus**, 28 Temmuz 1937.

"…İstanbul spor meydanlarında karşılaşan genç sporcuların birbirlerinin hayatına ve haysiyetine kasteden bir zihniyete düşmeleri ehemmiyetle dikkatimizi celbeden mahiyet alması üzerine keyfiyet Türk Spor Kurumu Başkanlığı'nca tetkik ettirilmiş ve uzun incelemeler neticesi meydana gelen raporlar mütalaa olunmuştur. Daha evvel birtakım hadiselerden sonra, en son 4 Temmuz Vakası üzerine Türk Spor Kurumu Genel Merkezince münasip cezalar tertip edilmiştir."[124]

Yaşanan olayların ardından şu tedbirler alınmıştır:

1. 4 Temmuz olaylarına karışan kişiler cezalandırılmıştır.

2. Spor ahlakı eksik ve yazılarıyla gençleri zehirleyen gazete sahiplerine tavsiyeler de bulunulmuştur.

3. Mesleklerini sporda nifak amaçlı kullananların kitleleri etki altına almaması için yetkili organların görevlendirilmesi kararlaştırılmıştır.

4. Millî Eğitim Bakanlığı, Galatarasay öğrencilerinin spor açısından yanlış düşüncelere sahip olmasına yol açan Talim ve Terbiye Kurulundaki kişilerin soruşturulmasını kabul etmiştir. [125]

Yukarıda alınan kararlara rağmen olaylar devam ederse kulüplerin kapatılıp yeni şekliyle kurulacağı da kararlaştırılmıştır.[126] İnönü'nün bu açıklamaları Cumhuriyet Gazetesinden Abidin Daver'in "*Türk sporunda kutlu bir inkılap başlıyor"*, Vatan Gazetesinden Ahmet Emin Yalman'ın *"Sporumuzda yeni açılan çığır"*, Son Posta Gazetesinden Muhittin Birgen'in *"İsmet İnönü'nün spor hakkındaki beyannamesi"* başlıklarıyla desteklenmiştir. [127] Spor tarihi hakkında çalışmaları bulunan Yiğit Akın'ın *"Gürbüz ve Yavuz Evlatlar"* adlı eserinde dönemin bütün başyazarlarında Türk sporunda yeni bir dönemin başladığına dair düşüncenin hâkim olduğu

[124] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 142-143.
[125] **Ulus**, 28 Temmuz 1937.
[126] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 143; **Ulus**, 28 Temmuz 1937.
[127] Talimciler, **a.g.m**, s. 114-115; Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 143.

görülmektedir. Aynı eserde İnönü'nün aldığı tedbir amaçlı müdahale maddeleri Asım Us[128] tarafından şu şekilde yorumlanmıştır:

> "İnönü spor işine doğrudan doğruya müdahale etmekle hem bu işe ne derecede ehemmiyet verdiğini göstermiş hem de bu işin ehemmiyetli bir mesele olduğunu efkâr-ı umumiyeye izah etmiştir. Spor meselesi bir zevk ve eğlence meselesi değil, memleket gençliğinin terbiye meselesidir. Burada göreceğimiz gençlik, aynı zamanda ahlak numunesi olacaktır. Oyunda galip gelen mağlup olan arkadaşlarının izzet-i nefislerini kırmayacak, mağlup olan galip gelen tarafa kin değil, hürmet gösterecektir. İnönü'nün tebliği bugüne kadar spor işlerini idare eden kulüpçüler için bir ithamnamedir."[129]

Us'a göre İnönü spora bizzat müdahil olup yaşanan olaylarla yakından ilgilenmiştir. Ayrıca bu dönemde sporun eğlence amacı dışında gençliğin zinde ve sağlıklı bir birey olarak yetişmesinde yararlanıldığı da görülmektedir. Bunun yanı sıra sporun ahlaki gelişimde de önemli bir unsur olduğu vurgulanarak gençlerin müsabakalarda rakibini tebrik edip kavga gürültü gibi olumsuz davranışlardan uzak durması istenmiştir.

3.5.1. Bir Futbol Müsabakasında Yaşanan Olaylar ve Etkileri

25 Ekim 1937'de Başbakanlık görevinden ayrılan İnönü, Ankara'da yaşamaya devam ederken bir pazar günü yürüyüşe çıkmıştır. Ardından Kazım Özalp'in oğlunun ısrarıyla Peşte Karması ile Ankara Karması arasında oynanan futbol müsabakasına giderek stadyumda bulunan Atatürk'ün Özel Kalem Müdürü Süreyya Bey'in yanına oturmuştur. Bir süre sonra İnönü'nün orada olduğunu fark eden vatandaşlar gösteri, tezahürat ve alkış yapmaya başlamıştır. Yaşanan bu durumdan rahatsız olan İnönü, stadyumdan çıkmak zorunda kalmıştır. Oradan ayrılırken bile alkış ve bağırışlar devam etmiştir.[130]

Stadyumda yaşanan olay Atatürk tarafından ciddiye alınarak üzerinde uzun süre düşünmesine neden olmuştur. Çünkü Atatürk'e, İnönü'nün görevden ayrılmasının halk tarafından olumlu karşılanacağı bilgisi verilmesine rağmen yaşanan hadis, tam

---

[128] Mehmet Asım Us, gazeteci, yazar ve siyasetçi olarak farklı alanlarda çalışmalar yapmıştır. 1927 yılından 1950'ye kadar milletvekili olarak da TBMM'de yer almıştır. Atatürk ve İnönü Dönemleri ile ilgili birçok eseri mevcuttur. Bilgi için Bk.: https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmet-asim-us-1884-1967/ 17.02.2022.
[129] Yiğit Akın, **Gürbüz ve Yavuz Evlatlar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 4. Basım, 2019, s. 205.
[130] İnönü, **a.g.e**, s. 191-192.

tersini ortaya koymuştur. Bu nedenle İnönü konusunda daha dikkatli olmaya özen gösterilmiştir. Gerçekleşen bu hadise 1 Kasım'da açılışı yapılan TBMM'ye de yansıdığından İnönü ve stadyumdaki tezahürat olayı vekiller arasında konuşulmaya başlanmıştır. Ardından Salih Bozok tarafından bu olay Parti Meclis Grubu'na getirilmiştir. Bozok, yaşanan olaylarla ilgili dedikoduların önünü kesmek maksadıyla İnönü'den açıklama yapmasını istemiştir. İnönü de bütün olumsuz yorumları bitirmek ve konuşmaların büyümesini engellemek amacıyla uzun bir açıklama yapmıştır. O sırada Çankaya'da bulunan Atatürk, Falih Rıfkı Atay'a İnönü'nün yaşadığı olayla ilgili şunları söylemiştir:

> "Ne olmuş? İnönü, bunca zaman devlet hizmetinde bulunmuş, hizmetler etmiş, takdir görmüş ve ayrıldığı zaman kendisine nümayiş yapmışlar. Elbette yapacaklar. Bir milletin hayatında bunlar tabii şeylerdir. Büyük bir millet elbet bunları yapar. Bunu yapmayan millete, millet denilmez. Bundan sonra bu mesele bitmiştir, kapanmıştır. İnönü'yü gördüğünüz yerde hürmet edeceksiniz. Hiçbir aksi tavır göstermeyeceksiniz."[131]

İnönü'nün stadyumda yaşadığı olaylar sporun toplumsal hayatla iç içe bulunduğunun bir göstergesi olmuştur. Maçtan bir süre önce Atatürk ve İnönü'nün yollarının ayrılması yaşanan bu olaylara daha fazla anlam yüklenmesine sebebiyet vermiştir. Atatürk'e rakip olarak İnönü'nün halk tarafından desteklenmesi siyasi alanda rahatsızlık meydana getirmiştir. Sonuç olarak spor ile siyaset ilişkisi bu olayla ön planda yer almıştır.

Atatürk'ün yanında görev yapan İnönü, spora önem vermesinin yanında toplumsal yaşamda da bu alanın daha fazla yer alması için bazı uygulamalar gerçekleştirmiştir. Spor yoluyla bedensel ve zihinsel yönden sağlıklı ve zinde bir toplum yetiştirmeye çalışan İnönü aynı zamanda sağlam bir nesil ve ülke de oluşturmak istemiştir.

[131] İnönü, **a.g.e**, s. 196-198.

4. BEDEN TERBİYESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN FAALİYETLERİ (1938-1950)

Araştırmanın bu bölümünde 1938-1950 yılları arasında Türk sporunun yetkili kuruluşu olan BTGM'nin plan, program, faaliyet ve çalışmaları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Ayrıca II. Dünya Savaşı döneminde beden eğitimi ve spor faaliyetleri ile ilgili uygulanan 3530 sayılı Kanun ve devletçi anlayış incelenerek değerlendirmeler yapılmıştır. Dahası BTGM ve çeşitli spor kulüplerine yapılan maddi yardım ve bütçeden tahsis edilen ödenekler ele alınmıştır. Bunların yanı sıra sporun yaygınlaştırılması, modern spor branşlarının tanınması, tesisleşme, lisanslı sporcu sayısının artırılması gibi konularda BTGM'nin katkısı incelenmiştir.

4.1. 3530 Sayılı Beden Terbiyesi Kanunu

29 Haziran 1938'de çıkarılan 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu 16 Temmuz 1938'de Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun kapsamı ile Başbakanlık bünyesinde Ankara'da Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kurulmuştur.[132]

Beden Terbiyesi Kanunu'nun TBMM'de görüşüldüğü sırada dönemin İçişleri Bakanı ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya, sporun devlet tarafından idaresiyle birlikte işlerin daha iyi yürütüleceğini belirterek şu sözleri beyan etmiştir:

> "Beden terbiyesi, spor ve ona mülhak olan diğer hareketleri, biz milli terbiyenin esaslı bir rüknü olarak telakki ediyoruz. Her terbiyenin olduğu gibi, beden terbiyesi fertleri milletlere ve milletlerle beraber bütün beşeriyete hayırlı bir eleman olarak yetiştirmek gayesini istihdaf eder(amaçlar). Beden terbiyesi ile vücudu kuvvetlendirmek, güzelleştirmek, gençlerimizi, fertlerimizi hayat savaşı için, kudretli bir hale getirmek istiyoruz."[133]

Şükrü Kaya bu konuşmanın ardından Beden Terbiyesi Kanunu'nun sporda devlet egemenliğine yönelik ilk önemli adım olduğunu belirtmiştir. Bununla beraber teşkilat yapısının bu kanuna göre düzenlendiğini ifade ederek adı geçen kanunun

[132] **BCA**, 490.01.0.0/1118.81.1. Tarih: 00.00.1938.
[133] **BCA**, 490.01.0.0/1118.81.1. Tarih: 00.00.1938.

eksikliklerinin olabileceğini bildirmiştir.[134] Kaya, 29 Haziran 1938'de TBMM'deki görüşmelerde sporun devlet tarafından yapılmasına ilişkin görüşlerine şunları da eklemiştir: "…Bu devletin işidir. Onun içindir ki bu işi heyet-i umumiyesiyle devlete veriyoruz. Devlet nüfuzu, kudreti ve elindeki sonsuz menbalarıyla milletimizin bu kadar sevdiği bu işi behemehâl tanzim etmelidir…"[135]

29 Haziran 1938'de çıkarılan 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu ile Türk sporunda devletçi bir politik anlayışın devreye sokulduğu görülmektedir. Kanunun ilk maddesine bakıldığında: Başbakanlığa bağlı halde faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, genel müdürlüğün merkezinin Ankara olması, genel sekreter, daire başkanı, şube müdürü ve federasyon başkanlarının başbakan tarafından atanması, genel müdürün yine aynı kurum tarafından denetlenmesi, sporda devlet hizmeti anlayışını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca taşradaki bölge sorumlusunun vali tarafından denetime tabi tutulması da aynı anlayışın bir ürünü olmuştur. Bu nedenle sporun devlet yönetim sistemi içerisinde yürütülme zarureti net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Beden Terbiyesi Kanunu otoriter ve merkeziyetçi bir yasa, BTGM'nin de bu yasaya göre şekillenmiş bir kuruluş olması spor ve devlet mekanizmasının iç içe geçmesine yol açmıştır.[136]

Diğer alanlarda olduğu gibi sporda da devletçi anlayışın hâkim olması dönemin şartlarına göre değerlendirilmiştir. 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde Atatürk İlke ve İnkılapları doğrultusunda radikal değişimler yapılmak istenmiştir. Bu reformların gerçekleştirilmesi elbette kolay olmamıştır. Bu dönemde yapılan inkılapların kalıcı olması hedeflenerek merkeziyetçi yönetim anlayışı benimsenmiştir. Sporun içinde bulunduğu merkeziyetçi idare anlayışının benimsenmesi bu bağlamda doğal karşılanmıştır.[137]

Sporda devlet egemenliğinin başladığı bu süreçte hastalığı nedeniyle Atatürk TBMM'deki görüşmelere katılamamıştır. Hasta yatağında danışmanına yazdırdığı ve 1 Kasım 1938'de TBMM'nin açılış konuşmasında Başbakan Celal Bayar'ın okuduğu

---

[134] Tüfek, **a.g.e**, s. 48.
[135] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 148.
[136] Doğar, **a.g.e**, s. 44-45.
[137] Aynı Eser, s. 45.

bildiride, Atatürk Beden Terbiyesi Kanunu'nun çıkarılmasından duyduğu memnuniyeti şu şekilde ifade etmiştir: "…Türk gençliğinin kültürde olduğu gibi spor sahalarında da idealine ulaşması için yüksek Kamutay'ın kabul ettiği Beden Terbiyesi Kanunu'nun tatbikatına geçildiğini görmekle memnunum…"[138]

Beden Terbiyesi Kanunu'nun yirmi sekiz maddesi bulunmaktadır. Giriş kısmında genel amaçlardan bahsedilirken devamında ise farklı konularla ilgili maddelere yer verilmiştir. Bu kanunun genel amaçları şunlardır:[139]

Madde 1- Vatandaşın fizik ve moralini ulusal ve yenilikçi amaçlara göre geliştirmeyi sağlayan jimnastik, oyun ve spor faaliyetlerini gerçekleştirerek sevk ve idare etmek için Başbakanlığa bağlı BTGM kurulmuştur.

Madde 2- Genel müdürlüğün merkezi Ankara'dır.

Madde 3- Genel müdürlük uluslararası alanda Türkiye'yi spor faaliyetlerinde temsil eden resmi kuruluştur.

Madde 4- Gençlerin boş vakitlerinde beden eğitimine devamı ve kulüplere girmeleri zorunludur. Hangi yaşta kişinin ne kadar süre ile spor yapacağı, hangi mevsimlerde spor mükellefiyeti altında bulanacakları İcra Vekilleri Heyeti tarafından belirlenir.

BTGM'nin merkez teşkilat yapısı şu şekildedir:[140]

Madde 5- Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü merkezde genel müdür, sekreter, federasyon heyeti denetim sağlık ve saha tesis daireleri, basın-yayın, propaganda, haber, arşiv, lisans, sicil, kütüphane ve müze şubelerinden oluşur.

---

[138] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 147-148.
[139] **BCA**, 490.1.0.0/1118.81.1. Tarih: 00.00.1938: TBMM, **Zabıt Ceridesi**: Dönem: 5, Cilt: 26, 83. Birleşim, 29.06.1938. s. 487-489.
[140] TBMM, **Zabıt Ceridesi**: Dönem: 5, Cilt: 26, 83. Birleşim, 29.06.1938. s. 488-489.

Madde 6- Beden Terbiyesi Genel Müdürü Başbakan tarafından seçilir ve Cumhurbaşkanının onayı ile görev başına gelir. Genel Müdür bu kurumun çalışmalarından sorumlu kişidir.

Genel sekreter ile daire başkanları, federasyon başkanları ve şube müdürleri genel müdür tarafından seçilerek Başbakanın onayı ile göreve gelir. Diğer memurlar ise doğrudan genel müdür tarafından görevlendirilir.

Madde 7- Bir veya birden fazla spor branşı, idari ve teknik yönden bir federasyona bağlı şekilde faaliyetini devam ettirir. Federasyonların sayısı BTGM'nin görüşü alınarak Başbakan tarafından tespit edilir.

Madde 8- Merkez istişare kurulu BTGM başkanlığına bağlı halde spor ve uzmanlık bilgisi iyi olanlardan Başbakanın seçeceği beş kişi ile beraber Kültür, İçişleri, Milli Savunma, Sağlık Bakanlığı'ndan birer temsilciden teşkil edilir. Diğer bakanlıklarla ilgili bir konu görüşüldüğünde onlardan da bir temsilci davet edilir.

Madde 9- Bu madde merkez istişare heyetinin görevleri ile şöyle ilgilidir:

a. Genel müdürlük tarafından hazırlanan yıllık bütçeyi incelemek ve onaylamak,

b. Genel müdürlük tarafından hazırlanan yıllık çalışma takvimini incelemek ve onaylamak,

c. Teşkilatla ilgili genelgeleri hazırlamak,

d. Kurulacak federasyonların belirlenerek ilgilenecekleri spor branşlarıyla ilgili çalışmalar yapmak,

e. Genel müdürlük tarafından verilen bütün işleri yerine getirmek,

a ve b alt başlıklarında belirtilen durumlarla ilgili merkez istişare kurulunun kararı kesin ve nettir. Fakat genel müdürlüğün isteği ya da kararı Başbakan veya İcra Vekilleri Heyetince iptal edilip değiştirilebilir.

Madde 10- Her bölge aynı zamanda bir beden terbiyesi bölgesidir. Bölge başkanları valilerdir. İdare ve sorumluluk, vilayetlerde vali, ilçelerde kaymakam, nahiyelerde müdür, köylerde belediye başkanı ve muhtar tarafından sağlanır.

Madde 11- Valilerin sorumlulukları altındaki bölgelerde spor ve beden eğitimiyle ilgili bölge beden terbiyesi müdürü ve spor branşlarının ilgili federasyonlarıyla beraber birer temsilciden oluşan heyetler bulunur.

Madde 12- İhtiyacı olan şehirlerde beden eğitimiyle ilgilenecek bir müdür ve ona bağlı memurlar bulunur.

Madde 13- Bu madde kulüp ve gruplarla ilgilidir. Kanuna uygun kulüp ve grup oluşturularak gençlere imkânlar verilir.

Okul ve askeriye dışında elli ve üzeri spor mükellefiyeti vatandaşı bulunan mahalle, köy, kasaba ve şehirde kulüp; sayının elliden az olduğu yerlerde ise gruplar kurulur. Spor mükellefiyeti vatandaş sayısı beş yüzden fazla bulunan şehir ve kasabalarda beş yüz ile iki yüz arasında olmak koşuluyla şehir ve kasaba kulüpleri tesis edilebilir. Bu kulüplerin genel ihtiyaçları müdürlüğün kararına bağlı olarak İcra Vekilleri Heyeti tarafından karara bağlanır.

Madde 14- Beden Terbiyesi Müdürlüğü ile halkevleri de kendi bünyesinde bulunan kişilere açık veya kapalı sahalarda belirlenen programa göre yürüyüş, milli dans, salon sporu, güreş, jimnastik ve eskrim gibi branşlarda eğitim verebilir.

Madde 15- 15, 16 ve 17. maddeler vilayetler istişare heyeti ile ilgilidir. Vilayet istişare heyeti vali tarafından seçilecek iki kişiden oluşur. Bu kişiler kültür müdürü, bölge beden terbiyesi müdürü, mahalli askeri komutanı veya vekili, sağlık müdürü, daimî encümen azası, lise ya da ortaokul beden eğitimi öğretmeni, belediye başkanı ve şehir merkezindeki alanında uzman kişi arasından seçilir.

Madde 16- İlçe istişare heyeti kaymakam tarafından seçilen birer kişiden oluşur. Bu kişiler askerlik şubesi başkanı, belediye başkanı, kaymakamın idaresinden eğitim

memuru, devlet doktoru, beden eğitimi öğretmeni ve tanınmış uzman kişi arasından seçilir.

Madde 17- Nahiye istişare heyeti kaymakam tarafından seçilen iki kişiden oluşur. Bunlar nahiye müdürünün yanında varsa belediye başkanı, yoksa merkez muhtarı, nahiyedeki merkez okulu başöğretmeni ve sporda bilgi sahibi kişiler arasından seçilir.

Köylerdeki ihtiyar heyeti, köy istişare heyetinin yerine görevlendirilmiştir.

Madde 18- Nahiye, şehir ve kazaların istişare heyetlerinin görev ve sorumlulukları ilgili kurallarla belirlenmiştir.

Madde 19- 19, 20 ve 21. maddeler bütçe ve gelir gider dengesi ile ilgilidir. BTGM'ye bağlı kuruluşun gelirleri:

a. Genel bütçeden verilen ödenek,

b. Şehir genel idare bütçelerinin gelir gider toplamlarının %2'si,

c. Her şehirdeki belediye bütçesinin gelir gider toplamlarının %4'ü,

d. Oynanan her müsabaka ve gösteriden elde edilen gelirler,

e. Yapılan bağışlar.

b ve c başlıklarındaki gelirler, BTGM'nin uygun görmesi durumunda mahalli spor sahaları, yerel spor teşkilatları ve diğer gerekli yerlere harcanır.

Belediyeler ve mahalli idareler, bütçelerinin zorunlu hizmetler kısmına belirtilen ödenekleri koymadığı takdirde, onay makamları tarafından bu ödenekler koyulur.

Valiler tarafından köy bütçelerine de İl Genel Meclisi Kararı ile uygun miktarda ödenek koyulur.

Madde 20- Genel müdürlüğün bütçesi bu kurum tarafından hazırlanır. İstişare kurulunun incelemesi ardından Başbakan tarafından TBMM'ye sunulur.

Kulüp bütçeleri kendi kurallarına göre belirlenir. Gelir ve gideri genel müdürlük tarafından takip edilir.

Madde 21- Çalışan sayısı (memur, işçi) beş yüzden fazla olan kuruluşlar (işletme, fabrika, ticarethaneler vb.) bünyesinde bulunan işçi ve memurlara spor yaptırmak amacıyla genel müdürlüğün teklif etmesi ve istişare kurulunun da kararıyla İcra Vekilleri Heyeti tarafından jimnastik salonu, yüzme havuzu, spor sahası vb. tesisleri yapmak ve uygulama için beden eğitimi öğretmeni ya da antrenör tutmak zorundadır.

Madde 22- Bu maddeden son hükme kadar olan maddeler müteferrik diğer hükümler olarak yazılmıştır. Beden eğitimi ile ilgili yapılacak işler, cezaevlerinde Adalet Bakanlığı, kışlalarda Millî Savunma Bakanlığı ve okullarda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından genel müdürlüğün aldığı kararlara göre yerine getirilir. Buna bağlı olarak ilgili bakanlıklarda beden eğitimiyle ilgili birer müdürlük teşkil edilir.

Madde 23- En az beş kişi ile spor müsabakalarına katılmak maksadıyla seyahat eden sporculara devletin ulaşım araçlarında belirli tarifeler üzerinden %50 indirim uygulanır.

Madde 24- BTGM'nin ekonomik durumu yerinde olduğunda Ankara'da Beden Terbiyesi Yüksek Enstitüsü kurulacaktır. Kuruluş gayesi, BTGM teşkilatı ve orduda, ihtiyaç duyulan donanımlı öğretmen ve antrenörü yetiştirmek, sporun teknik bilgisini öğretmek ve sporcuların sağlık kontrollerini gerçekleştirmektir.

Madde 25- Özel girişimciler tarafından açılacak spor salonu, okul ve enstitüler genel müdürlüğün iznine bağlı ve devlet denetimine açıktır. Özel spor işletmelerinin BTGM kurallarına uymaları zorunludur.

Madde 26- Bu kanunun uygulama esasları nizamname ile belirlenir.

Buraya üç geçici(muvakkat) madde eklenmiştir.

1. BTGM'nin ilk yılında teşkilatın çalışanlarına verilecek ödenek İcra Vekilleri Heyeti tarafından belirlenir.

2. 1938'de özel idare ve belediyelerin spor işlerine ayırdıkları ödenek %2 ve %4 şartına bağlı olmaksızın verilir.

3. TSK'nın bünyesindeki mal, hukuki işlem ve sorumluluk BTGM'ye devredilir.

TSK'ya bağlı kişiler BTGM'de de çalışmaya devam ederler. Devam edemeyeceklere ise çalıştıkları süreye bağlı tazminat ödemesi yapılır.

Madde 27- Bu kanun yazıldığı tarihten itibaren uygulamaya girer.

Madde 28- Kanun hükümlerini yerine getirmekle sorumlu İcra Vekilleri Heyeti'dir.

BTGM'nin Türk sporuna yön verdiği süreçte görev ve kapsamlarını belirleyen bazı talimatlar yayımlanmıştır. Mükâfat Talimatnamesi (1940), Ceza Talimatnamesi (1940), Amatörlük Talimatnamesi (1941) ve Gençlik Kulüpleri Muvakkat Atış Talimatı (1945) bunlardan bazılarıdır. Ayrıca güreş, voleybol, basketbol, futbol, eltopu müsabaka yönetmeliklerinin yanı sıra sicil, lisans, atış ve futbol hakem komitesi talimatları da vardır.[141]

Beden Terbiyesi Kanunu incelendiğinde ilk dört maddenin genel amaçlara yönelik hazırlandığı görülmektedir. Vatandaşların sağlıklı ve zinde olmaları istenirken yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal ve inkılapçı amaçlara yönelik gerçekleştirdiği değişimler sporda da etkisini göstermiştir. Özellikle birinci maddedeki bu ayrıntı dikkat çekmekte ve sporun ideolojik anlamda kullanılması açısından önem arz etmektedir.

Merkez teşkilatının yapısı ve istişare kurulunun görevleri de beş ve dokuzuncu maddelerde belirtilmiştir. Genel müdürün Başbakan ve Cumhurbaşkanının onayı ile göreve gelmesi sporda devletin egemen olduğunu gösterir niteliktedir. Yapılan diğer

[141] Nevzad Ayas, **Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi Kuruluşlar ve Tarihçeler**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1948, s. 558.

atamalarda da Başbakanın onayı gerekli hale gelmiştir. Aynı bölümde, spor alanları, federasyonların nasıl kurulacağı ve nereye bağlanacağı ile atamalara yönelik açıklamalar ortaya konulmuştur. Kendilerini ilgilendiren durumlarda bakanlıkların da BTGM ile iş birliğine giderek görüşlerini alması devlet mekanizması içerisinde çalışma ortaklığının bir göstergesi olmuştur.

Her vilayet aynı zamanda bir beden eğitimi bölgesi olurken vali, kaymakam ve muhtarların yetkilendirilmesi, BTGM'nin ülkeye sporu yayma amacı olduğunu göstermiştir. Bu bölgelerde spor tesislerinin yapılması, eğitimli kişilerin görevlendirilmesi, gençler için kulüplerin tesisi taşrada da spora verilen önemi ortaya koymuştur.

Bütçe ve gelir gider dengesi ile ilgili bölümde BTGM'nin bütçesi, mahalli ve vilayet özel idareleriyle belediyelere ne kadar ödenek ayıracağı hakkında bilgiler verilmiştir. %2 ve %4 gibi oranların ödenek olarak ayrılması düşük bir miktar gibi görünse de sporda devlete bağlı kuruluşların etkisinin hissedilmesi önemli bir anlam taşımıştır.

Kanunun 26. maddesindeki BTGM'nin faaliyetine kadar TSK'nın varlığını sürdürmesi, o dönemin alınan zorunlu kararlarından biri olmuştur. Kanun yürürlüğe girse bile teşkilatın tamamen oluşturulamaması nedeniyle spor faaliyetlerinde yaşanılabilecek aksaklıklar göz önüne getirilerek bu kararın alındığı tahmin edilmektedir. Bu durum sebebiyle Şükrü Kaya dönemin Başbakanı Bayar'a 23 Ağustos 1938 tarih ve 30120-240 sayılı bir rapor göndermiştir. Bu raporda şu değerlendirmelere yer verilmiştir:

> "Bütçe ve kadrolarının tayin ve tespiti suretiyle teşekkül etmiş vaziyete henüz gelmemiş bulunan Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğüne şimdiden bu devrin yapılamayacağı ve kanunda kurumun faaliyetine derhal nihayet verileceğine dair sarih bir kayıt da bulunmadığı cihetle Genel Direktörlüğün teşekkülü tarihine kadar bu kurumun spor işlerini eskisi gibi tedvire [çekip çevirmeye] devam etmesine kanuni bir mani görülmemiştir… Spor Kurumu kemafissabık [eskisi gibi] işine devam etmekte olup mevzu tahsisatından da sarfiyat yapacaktır."[142]

[142] **BCA**, 30.10.0.0/145.37.5. Tarih: 26.08.1938.

Bu değerlendirmelere göre; Türk Spor Kurumu'nun görevine bir süre daha devam etmesinin doğru olacağı belirtilmiştir.

3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu ile sporun ülke savunması ve ekonomik anlamda değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda donanımlı ve yüksek niteliğe sahip vatandaş kitlesi yetiştirmek önemli bir unsur haline gelmiştir. Sporda devlet idaresinde disiplin ve otorite anlayışı hedeflerin gerçekleşmesi yönünde önemli bir etken olarak görülmüştür.[143]

Beden Terbiyesi Kanunu ile aynı zamanda sağlıklı ve zinde bir toplum oluşturulmak istenmiştir. Kanun, halk tarafından spor seferberliği şeklinde nitelendirilmiştir. Bazı yükümlülükler gereğince gençlere boş vakitlerinde beden eğitimine devam etme zorunluluğu ve kulüplere girme şartı getirilmiştir. Bahsi geçen yükümlülüklerin kapsam ve sınırları Bakanlar Kurulu Kararnamesiyle belirlenmiştir. Buna göre 12 ile 45 yaş aralığındaki her Türk erkek vatandaşının haftada 7 gün, günde en az dört saat beden eğitimi ve spor yapması kararlaştırılmıştır. Okul ve askeriye dışında 50 ve daha üzerinde beden eğitimi yükümlüsü bulunan şehir, kasaba ve köylerde kulüpler kurulmuştur. Beden eğitimi yükümlüsü 50'den az olan yerleşim yerlerinde ise spor gruplarının kurulması kararlaştırmıştır. Kanun kapsamında yükümlülük yaş aralığında bulunan vatandaşlardan 500' ün üzerinde yer alan kasaba ve şehirlerde her bir kulüp başına 500'den fazla, 200'den eksik olmamak şartıyla şehir ve kasaba kulüpleri kurulabilmiştir.[144] Alınan bu kararlar, II. Dünya Savaşı'na hazırlık niteliğinde bazı uygulamaları zorunlu hale getirmiştir.

3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu kapsamındaki mükellefiyetler 7 Ağustos 1946-9 Mart 1947 Recep Peker Hükümeti Programı ile fiilen; 1964 tarihli Anayasa Mahkemesi kararıyla da resmen kaldırılmıştır.[145]

---

[143] Tüfek, **a.g.e**, s. 47.
[144] **BCA**, 490.1.0.0/1118.81.1. Tarih: 00.00.1938.
[145] Fişek, **Devlet Politikası ve Toplumsal…**, s. 390.

4.2. Cemil Tahir Taner'in Beden Terbiyesi Genel Müdürü Olarak Atanması

12 Kasım 1938'de Cumhurbaşkanı İnönü, Kararname ile BTGM'ye ilk genel müdür olarak General Cemil Tahir Taner'i atamıştır.[146] Kararnamede şu ifadelere yer verilmiştir:

> "I. inci Ordu Müfettişliği Kurmay Başkanı Tümgeneral Cemil Taner'in 1281 sayılı Kanunun 1. maddesi hükmüne göre Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğüne tayini; Milli Müdafaa Vekilliğinin 15/10/938 tarih ve 2149 numaralı Tezkeresiyle yapılan teklifi ve Maliye Vekilliğinin 27/10/938 tarih ve 13224/106/6106 sayılı Mütalaanamesi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 12/11/938 tarihinde onanmıştır."[147]

22 Ekim 1938 ile 22 Kasım 1945 tarihleri arasında Beden Terbiyesi Genel Müdürü olarak görev yapan Taner, yedi yıl süre ile en fazla bu vazifeyi yerine getiren kişi olmuştur.[148] Taner'in genel müdür olarak atanmasının ardından Başbakanlık tarafından Merkez İstişare Kuruluna bazı bakanlıklardan temsilciler seçilmiştir. Bunlar: Milli Savunma Bakanlığı Sağlık Dairesi Başkanı Mazlum Baysan, Tıbbiye Mektebi Jimnastik Öğretmeni Emekli Yarbay Mazhar Kazancı, Atletizm Federasyonu'nun eski başkanı Burhanettin Felek, Sinop Milletvekili Cevdet Kerim İncedayı (daha sonra istifa etmesi nedeniyle yerine Aydın Milletvekili Adnan Menderes getirilmiştir) ve Samsun Milletvekili emekli Amiral Fahri Engin'dir.[149] BTGM bünyesinde çalışan memurların teşkilat görev ve vazifeleri 18 Mayıs 1939 tarihinde çıkarılan bir kararname ile tespit edilmiştir.[150]

Beden Terbiyesi Kanunu'nun 22. maddesinde Milli Eğitim, Milli Savunma ve Adalet Bakanlıklarını ilgilendiren içeriklere yer verilmiştir. Asker kökenli olan Taner, bu maddeyle ilgili Millî Savunma Bakanlığı'na teklifte bulunmuştur. Bu teklifin içeriğinde şu ifadeler yer almıştır:

---

[146] **BCA**, 30.18.1.2/85.94.17. Tarih: 12.11.1938; Tayga, **a.g.e**, s. 261.
[147] **BCA**, 30.18.1.2/85.94.17. Tarih: 12.11.1938.
[148] T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Cemil Tahir Taner, https://shgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/220/110/cemil-tahir-taner.aspx. 22.02.2022.
[149] Tayga, **a.g.e**, s. 261.
[150] **BCA**, 30.10.0.0/145.38.5. Tarih: 18.05.1939.

"1. Orduda beden terbiyesi ve spor öğretmenliği yapacak subayları yetiştirmek maksadıyla bir "Ordu Beden Terbiyesi Mektebi" açılması.

2. Askeri okullarda talebenin haftada en az 4 saat beden terbiyesi ile meşgul edilmesi ve bu saatlerin ders cetvellerinde gösterilmesi.

3. Askeri Spor Teşkilatı Talimatnamesinin tamamen tatbiki.

4. Ordu müsabakalarının her sene muntazaman yapılması.

5. Askeri mekteplerde kapalı jimnastik salonu ve yüzme havuzunun yapılması.

6. Harp ve sınıf okullarında spor sahası ve kapalı salonun inşası.

7. Yüksek Beden Terbiyesi Enstitüsü açılınca, Ordu Beden Terbiyesi Mektebini bitirenlerden hususi istidadı olanların yüksek mütehassıs yetişmelerini temin için burada kurstan geçirilmeleri.

8. Yukarıdaki işlerin yapılması ve bunlara ait malzemenin temini ve umumi faaliyetlerin ifası için her sene bütçeye ayrı bir fasıl olarak spor tahsilatı adı ile para konulması."[151]

1938-1945 yılları arasında bu kanunun maddelerine göre farklı eğitimler verilmiştir. Silah ve askeri düzene yönelik eğitimler ile yükümlülere el bombası eğitimi, kanunun uygulama kısmında görülen bazı örnekler arasında yer almıştır. Doğal olarak bu uygulamaları dönemin şartlarına göre değerlendirmenin daha doğru olacağı düşünülmüştür. 1945'e kadar görev yapan Taner, bu uygulamaların gerçekleştirilmesinde öncü bir rol oynamıştır.[152]

4.3. Merkez İstişare Kurulu Toplantıları

Ankara'da bulunan Türk Hava Kurumu Genel Merkezinde BTGM Merkez İstişare Kurulu toplantısı Başbakan Bayar'ın da katılımı ile 17 Ocak 1939'da yapılmıştır. Toplantının açılış konuşmasında Bayar şu ifadelere yer vermiştir:

[151] **BCA**, 30.10.0.0/145.37.15.4. Tarih: 11.02.1939.
[152] Tüfek, **a.g.e**, s. 50.

"Hükümetin spora ve beden terbiyesine nasıl bir veçhe ve istikamet verdiğini Türkiye Büyük Millet Meclisinde Hükümet namına söylediğim programda izah etmiştim. Bu izah neticesi olarak da elimizde olan kanunu Büyük Millet Meclisi bize vermiştir. Bu kanunun hükümleri dairesinde memleketimizde sporu genişletmek, tekâmül ettirmek arzusundayız ve vazifem budur. Şüphe etmiyorum ki, Genel Direktörlük bu vazifesini bütün memleket gençliğine şamil ve seyyan [eşit] bir surette ifa edecektir. Seyyan kelimesinin ifade ettiği manaya dikkat etmişsinizdir. Memleketimizdeki sporun geçirdiği tekâmül safhasının takdirkârıyız. Ancak hoşumuza gitmeyen noktalarda vardır. Ve bunlar memleket gençliği arasında sevgi vücuda getirmek lazımken bazı ahvalde kendilerini birbirlerinden uzaklaştırmaya sebep teşkil ediyor. Seyyan ve muhabbet kelimesini bu maksatla kullanmış oluyorum ki, sizin muhterem ellerine tevdi edilen memleket gençliğinin beden terbiyesi ve beden kültürü bütün milletin arzu ettiği derecede terakki ve tekâmül gösterecektir. Ve bütün memleketle beraber gençliğimiz için hizmetlerinizi takdirle karşılayacaktır. Bu mazhariyetinizi temenni eder ve hepinizi tebrik ederim."[153]

BTGM'nin Merkez İstişare Kurulu ikinci toplantısı 21 Şubat 1939'da gerçekleştirilmiştir. Başbakan Doktor Refik Saydam yaptığı açılış konuşmasında şu ifadelere yer vermiştir:

"Bendeniz spor işlerinin her vakit böyle güzel, bilhassa sıhhat meselesiyle muvazi [paralel] yürümesini ve böyle bir çerçeve içerisine alınmasını isterim. Sıhhiye Vekâleti'nde bulunduğum zaman bu işle çok meşgul olmuştum. Hatta spor hekimliğini alakalandıran birkaç kitabın da tercümesine başlamıştım. Öyle zannediyorum ki bunlar bitmiş olacaktır. Benim en büyük derdim, 12-17 yaş arasındaki gençliğin neşvünemasında [gelişme] katkısı olan sporlarla meşgul olmaları idi. Görüyorum ki, bunlar yoluna girmektedir. Bu hususta Sayın Generali tebrik ederim. Ve mesaisi devam eden arkadaşlara muvaffakiyet dilerim. İşte benim senelerden beri istediğim bu idi. Memnuniyetle görüyorum ki bu işler yoluna girmektedir. Yardımıma ihtiyaç olan hususlarda emrinize amadeyim. Beklediğiniz yardımların başında bütçenin geleceğini temin ediyorum. Bu hususta yardımlarımı yapmakta hiçbir zaman tereddüt etmeyeceğim. Memleketin istikbalini tevdi edeceğimiz [vermek] gençliğin sıhhat ve kuvveti ve yurt müdafaasına hazırlanması için azami yardım yapmak vazifemizdir. Çalışmalarınızda muvaffakiyetler dileyerek yerimi Generale terk ediyorum ve işime gidiyorum."[154]

Merkez İstişare Kurulu'nun 21 Şubat 1939'daki ikinci toplantısında Başbakan Saydam'ın ardından konuşmasını yapmak üzere BTGM Genel Müdürü Taner kürsüye

[153] Tayga, **a.g.e**, s. 261.
[154] **Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi**, Ankara, 3 Mart 1939, Sayı: 3.

çıkmıştır. Bu konuşmada göreve başladığı tarihten itibaren gerçekleştirdiği faaliyetlerle ilgili bilgi veren Taner, sözlerinin devamında şu ifadelere yer vermiştir:

> "Sayın Başkanım ve muhterem arkadaşlarım; Beden Terbiyesi Kanunu yurttaşın fizik ve moral kabiliyetini yükseltmek maksadıyla teşkil edilip bu vazifeyi ifa etmek için bana itimat gösteren Sayın Başbakanımıza huzurunda teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Almış olduğum bu emri bütün takatim ve bütün maddi ve manevi kuvvetimi sarf ederek muhterem arkadaşlarımın yardımlarıyla başaracağıma da kuvvetle ümit ederim. Kanun beden terbiyesi işlerini gerek programlamayı ve gerekse bunu tatbik sahasına koyacak nizamname ve talimatnameleri yapmayı ve karar vermeyi istişare heyeti toplanıncaya kadar işe başladığım günden beri geçmiş zamanda yapılan işler hakkında hesap vermeyi bir borç bilirim."[155]

Taner yaptığı bu konuşmanın ardından görevde bulunduğu süredeki faaliyetlerle ilgili raporunu sunmuştur. Bu raporda; Beden eğitimi ve spor çalışmalarının mevcut vaziyeti, tesislerin durumu, kadın-erkek mükellef adedi, kulüplerin konumu, sayısı ve bunlarda var olması gereken şartlar ele alınmıştır.[156]

Bu raporda ülkede spor faaliyetlerini gerçekleştirmede gerekli tesis sayısı ile bütçe temini, sporcu yetiştirmede zorunlu eğitimci kadrosu, beden eğitimi ve spor okullarına olan ihtiyaç, spor malzemelerin temini, valilerin sporla ilgili icraatları ve 1945'e kadar gerçekleştirilmesi öncelikli çalışmalar için gerekli bütçenin sağlanmasıyla ilgili maddelere de yer verilmiştir.[157]

Merkez İstişare Kurulu'nun 31 Mayıs 1939'daki toplantısında Beden Terbiyesi Kanunu'nun 7. maddesine yönelik bazı kararlar alınarak yeni federasyonların kurulması kabul edilmiştir. Buna bağlamda atletizm, futbol, güreş (boks ve halter), su sporları (yüzme, vaterpolo, kürek, yelken, tekne vb.), atıcılık (avcılık, okçuluk, izcilik), dağcılık ve kış sporları, eskrim ve jimnastik ile spor oyunları (voleybol, basketbol, tenis, hentbol, golf vb.) gibi yeni federasyonlar kurulmuştur. Tek başına federasyon kurması uygun görülmeyen boks ve halter Güreş Federasyonu'na; motorlu kara vasıta sporları Bisiklet Federasyonu'na; avcılık, okçuluk ve izcilik, Atıcılık

---

[155] **Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi**, Ankara, 2 Şubat 1939, Sayı: 2.
[156] Tayga, **a.g.e**., s. 277-289.
[157] Tayga, **a.g.e**, s. 277-289.

Federasyonu'na; jimnastik, Eskrim Federasyonu'na ve voleybol, basketbol, hentbol, tenis, golf sporları da Sportif Oyunlar Federasyonu'na bağlanmıştır.[158]

Danışma Kurulu toplantısında alınan kararlarla yeni kurulması kabul edilen federasyonlarda görevlendirmeler yapılmıştır. Bu kapsamda bir kısmı milletvekillerinden olmak üzere toplamda 14 kişi farklı federasyonlara seçilmiştir. İlgili federasyonlar ve yapılan görevlendirmeler şu şekildedir:

1. Atletizm Federasyonu: Şinasi Şahingiray (milletvekili), Dr. Adnan Hün (milletvekili), Safvet Gürol (asil),

2. Futbol Federasyonu: Danyal Akbel,

3. Güreş Federasyonu: Tayyar Yalaz,

4. Su Sporları Federasyonu: Abdurrahman Benli,

5. Bisiklet Federasyonu: Hüsnü Naili Seden,

6. Atıcılık Federasyonu: Hakkı Ugan,

7. Dağcılık ve Kış Sporları Federasyonu: İlyas Sunal (milletvekili), Latif Osman Çığgil (asil), Nizamettin Kırşan (milletvekili),

8. Eskrim Federasyonu: Rıdvan Bora,

9. Sportif Oyunlar Federasyonu: Kerim Bükey, Vedat Abut.[159]

1939'da kurulan federasyonlara ek olarak 29 Nisan 1940'da Merkez Danışma Kurulu'nun kararı ile İzcilik ve Jimnastik Federasyonu'nun da kurulmasına karar

[158] Tayga, **a.g.e**, s. 262.
[159] Tayga, **a.g.e**, s. 262-263.

verilmiştir. Celal Dinçer'in federasyon başkanlığına seçilmesi ardından İlyas Sınal vekil olarak görevlendirilmiştir.[160]

4.4. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Çalışmaları (1938-1950)

BTGM'nin 1938'de teşkil edilmesinden bir yıl sonra ortaya çıkan II. Dünya Savaşı'nın olumsuz koşulları Türkiye'yi de etkisi altına almıştır. Bu dönemde ülkede sosyo-ekonomik bağlamda sıkıntılı bir sürece girilmesine rağmen spor faaliyetleri devam etmiştir. Türk sporunun sorumlu kuruluşu olan BTGM faaliyet ve çalışmalarını yürütmüştür. TSK lağvedilmeden önce 1938 yılı devlet bütçesinden bu kuruluşa 239.570 liralık bir yardım yapılmıştır. BTGM'nin görevi devir almasından sonra ödenek buraya aktarılmıştır. [161] 21 Şubat'ta gerçekleştirilen Merkez İstişare Kurulu'nun ikinci toplantısı akabinde 27 Şubat 1939'da BTGM'nin 1939 Mali Yılı Bütçe Kanun Tasarısı hazırlanarak Bakanlar Kurulu ve Başbakan'ın imzasına sunulmuştur.[162]

Öte yandan 1939 yılından önce TİCİ ve TSK'ya bağlı olarak faaliyetini yürüten Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) BTGM'ye bağlanmıştır. Bu suretle Beden Terbiyesi Genel Müdürü aynı zamanda TMOK başkanı da olmuştur. BTGM Genel Müdürünün TMOK başkanı olması Uluslararası Olimpiyat Komitesi (International Olympic Committe-IOC)'nin kararlarına aykırı bir durum arz etmiştir.[163] Çünkü Milli Olimpiyat Komitesi bünyesinde görevli kişilerin özerk olması gerekmektedir. Türkiye'de bu görevlendirmenin spor-siyaset ilişkisi bağlamında devlet ataması yoluyla gerçekleşmesi Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından uygun görülmemiştir.

1939'da ABD'nin New York şehrinde Dünya Sergisinin düzenlenmesi, BTGM'nin eski Türk sporlarını canlandırmak amacıyla bu sergiye Türk Spor Tarihi adıyla katılmasının önünü açmıştır. Katılım için gerekli masrafların karşılanması için İktisat Bakanlığı'ndan ek ödenek istenmiştir. Bu bakanlık sergiye iştirak için Millî Eğitim

---

[160] Tayga**, a.g.e**, s. 263.
[161] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 2, 22.05.1939, s. 45.
[162] **BCA**, 30.18.1.2/86.17.9. Tarih: 27.02.1939.
[163] https://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/Hakkimizda/Tarihce/46/1 19.04.2022.; Fişek, **Devlet Politikası ve Toplumsal…**, s. 390.

Bakanlığı'nın izninin gerektiğini bildirmiştir. Eylül ayında müze eşyalarına yönelik bir sergi yapılacağı ve belirtilen paranın bu sergi için harcanacağının planlandığı ifade edilmiştir. Müze eşyaları sergisine tahsis edilecek Eylül ayı bütçesinin Türk Spor Tarihi Sergisi'ne aktarılması için Millî Eğitim Bakanlığı'ndan izin istenmiştir. Bu sergi için gerekli 54.000 liralık masrafın karşılanmasının zor olduğu İktisat Bakanlığı yetkilisi Vedat Nedim Tör tarafından bildirilmiştir.[164]

1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgali ile başlayan II. Dünya Savaşı, Türk sporunu da etkilemiştir. Bu süreçte spor faaliyetleri ertelenmiş ya da iptal edilmiştir. Türk sporcuları da kısıtlı imkânlarla faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir. 1943'e gelindiğinde savaşın ağırlığı hissedilmeye başlanmıştır. Bu yüzden kulüplerde spor malzemesi sıkıntısı ortaya çıkmış, yeni forma yaptırmak imkânsız hale gelmiştir. Çünkü bu dönemde pamuk ve pamuklu dokuma ürünleri vesikaya bağlanmıştır. Bu nedenle sporcular müsabakalara mevcut eski, solmuş formalar ile çıkmak zorunda kalmıştır. Daha sonra Mısır'dan gönderilen formalar kullanılmıştır. Ayrıca bu dönemde sporculara sırayla 125 gram, 250 gram miktarında verilen günlük ekmek hakkı karneye bağlanmıştır.[165]

Beden Terbiyesi Kanunu'ndaki sağlıklı ve zinde bir genç nesil yetiştirmeye yönelik hazırlanan programa göre, ülkede spor eğitimi verecek kişilere ihtiyaç olduğu belirlenmiştir. Buna yönelik olarak Yüksek Beden Terbiyesi Enstitüsü adıyla bir eğitim kurumunun oluşturulması kararlaştırılmıştır.[166] Bu kararın alınması ve Millî Eğitim Bakanlığı ile yapılan sözleşme gereğince Yüksek Beden Terbiyesi Enstitüsü eğitim faaliyetlerine başlayınca kadar Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü'nden faydalanılması uygun görülmüştür. Bu bağlamda 1940 yılında BTGM adına 11 öğrencinin burada eğitim alması maksadıyla bütçeye 6.000 liralık bir ödenek tahsis edilmiştir. [167] Ayrıca askeri okullara Milli Savunma Bakanlığı Kara bölümü bütçesinden spor alet ve malzeme alımı için 1941 ve 1942'de 35.000 lira ödenek

---

[164] **BCA**, 30.10.0.0/145.37.14. Tarih: 28.01.1939.
[165] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 159-167.
[166] Nadir Yurtoğlu, "*II. Dünya Savaşı Dönemi'nde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)*", **Journal of History School (JOHS)**, Sayı: 49, Yıl: Aralık 2020, s. 4251.
[167] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 1940 Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü Bütçesi, Dönem: 6, Cilt: 12, 01.06.1940, s. 5.

verilmiştir.[168] Hava bölümü askeri okullar harcama kaleminden de sanat aleti, spor malzemesi, sıra, dolap, masa, demirbaş eşya bedeli ile öğrencilere ödül olarak verilmek üzere 1941'de 20.000, 1942'de ise 20.000 olmak üzere toplamda 40.000 liralık bir ödenek tahsis edilmiştir.[169]

TBMM'de gerçekleştirilen 1941 yılı bütçe görüşmelerinde İstanbul Milletvekili Ali Rana Tarhan, Genel Müdür Taner'e söz hakkı vermiştir. Taner konuşmasını 3530 sayılı Kanunun uygulanma şekli, elde edilen neticeler ve uygulamada yaşanan sıkıntılar başlıkları adı altında sürdürmüştür. Taner'e göre; BTGM'nin üzerinde durması gereken kesim okuma imkânı bulunmayan ve küçük yaşlarda çalışmak zorunda kalan vatandaşlardır. Bununla birlikte spor kulüplerinin Dernekler Kanunu icabınca teşkil edilip yasalara uymayanları ise yeninden kurulmuştur. Yine Taner'e göre; 195 kulüpten 193'ü yeni düzenlemeyi kabul etmiştir. Beden Terbiyesi Kanunu'nun 13. maddesine göre Bakanlar Kurulu Kararı ile kanunda belirtilen kadrodan fazla olan mahallelerdeki bazı kulüpler birleştirilirken bazıları da kapatılmıştır.[170]

Spor yükümlülüğünün uygulama safhasındaki durumuyla ilgili de bilgi veren Taner, Bakanlar Kurulu'nun Kararına göre 12 ile 45 yaş aralığındaki vatandaşların Beden Terbiyesi Kanununa tabi olarak uygulamaları gerçekleştirmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Ayrıca Taner 18-20 yaş aralığındaki vatandaşlar ile sınır ve sahil bölgelerinde 15-20 yaşlar arasındaki gençlerin mükellefiyet kapsamında uygulamaya dâhil edildiğini ve olası bir savaş durumunda bu yaşlardaki vatandaşlara görev verileceğini ifade etmiştir.[171]

3530 sayılı Kanun değerlendirildiğinde Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde grup ve kulüpler oluşturulduğu görülmektedir. Şehirlerde 483, köylerde ise 454 Gençlik Grubu kurulmuştur. 88.153 genç, bu kulüp ve gruplarda spor faaliyetlerine katılmıştır. Grup ve kulüplerdeki eğitimci ve idareciler o yerleşim yerinde yaşayan kişilerden

[168] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 26.06.1941, s. 309; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 25, 25.05.1942, s. 305.
[169] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 11, 27.05.1940, s. 315.
[170] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 367.
[171] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 367.

oluşturulmuştur. Ülkenin bütün şehir ve kazalarındaki toplam eğitmen sayısı 30 iken, kulüplerde 8.000 mükellefiyet kapsamı dışında aktif üye ve 4.500 aktif olmayan yardımcı üye mevcuttur.[172]

Genel Müdür Taner, ülkedeki spor faaliyetlerine bakıldığında çıkarılan 3530 sayılı Kanunun çok yerinde olduğunu belirtmiştir. Kanunun yayımlanmasından önce ve sonra değerlendirme yapılmasının doğru olacağını ve yaşanan değişimin daha iyi anlaşılacağını söyleyen Taner, bu ayrımda nicelik ve keyfiyet gibi iki farklı kavramı temel almıştır. Nicelik bakımından kanunun çıkarıldığı tarihlerde amatör spor kulüplerinde aktif sporcu sayısı 6.000 kişiden ibarettir. Belirtilen sayının 3.000'i öğrenci ve asker olması nedeniyle kanun gereğince kulüpler ile ilişkileri sonlandırılarak faaliyetlerini kendi bağlı bulundukları bakanlıkların vereceği emirler icabınca sürdürmelerine izin verilmiştir. Kalan 3.000 sporcu mükellefiyet yaş aralığında yer almıştır. Fakat normal şartlarda mükellef kapsamında 88.000, mükellef haricinde ise 8.000 genç faaliyetlere katılmıştır. Mükellefiyetler hesaplanmasa bile sporda faaliyet gösteren gençlerin oranı kanun öncesine göre 5 kat daha fazla olmuştur. Mükellefiyetler hesaba katıldığında ise artışın 25 kat fazla olduğu görülmektedir. Okul ve bakanlıklara bağlı özel kuruluşların kendi içerisindeki aktif sporcuların sayısı da bu miktarın dışında tutulmuştur.

Atletizm, güreş, kayak ve su sporları gibi önemli branşlarda da sporcu katılım sayısında önemli bir artış yaşanmıştır. Bununla beraber nitelik olarak zorunlu ile hevesli ve yeteneklilerin uğraştığı spor olarak iki farklı başlıkta faaliyetleri ele almak mümkün hale gelmiştir. Zorunlu sporlar; beden eğitimi, atletizm, yüzücülük, yurt müdafaası, yürüyüş, arazi bilgisi, atıcılık, kayakçılık ve denizcilik olarak belirtilmiştir. Hevesli ve yeteneklilerin uğraştığı sporlar ise; futbol, güreş, bisiklet, eskrim olarak nitelendirilmiştir. 3530 sayılı Kanun öncesinde herkesin yapması zaruri herhangi bir spor faaliyeti olmamıştır. Belirtilen spor branşlarındaki gelişmeler devam etmiş ve teknik anlamda bariz ilerlemeler kaydedilmiştir. Yabancılarla yapılan müsabaka ve

[172] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 367.

alınan sonuç eski dönemlerle karşılaştırıldığında güreş ve Balkan Oyunlarındaki yarışmalarda başarılı sonuçlar elde edilmiştir.[173]

Taner'e göre, beden eğitimi ve sporun eğlence ve güzel vakit geçirme dışında da faydaları bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:[174]

1. Gençleri sağlıklı kılıp hastalıklardan koruyan ve ırkı sağlamlaştırılarak nesli sıhhatli ve gürbüz hale getirmesi.

2. İnsan için gerekli güç, kuvvet, kudret, dayanıklılık ve çeviklik gibi özellikleri geliştirerek ülke savunmasına katkı sağlaması,

3. Genç neslin insanlık görevine ve ruhsal gelişime katkı sağlayarak çevresine bağlı ve saygılı bir nesil yetiştirmeye destek olması,

4. Vatandaşlara ulusal amaçlar için gerekli çevik bir vücut ile fedakâr, inkılapçı ve ülküsü olan bir zihniyet kazandırması,

Bu bağlamda birinci maddeye göre Sağlık Bakanlığı'nın, ikinci maddeye göre Millî Savunma Bakanlığı'nın, üçüncü maddeye göre Millî Eğitim Bakanlığı'nın ve dördüncü maddeye göre ise CHP'nin teşkilatlarıyla gençlerin geleceğine yönelik destek ve yardım için çalışmalar yapması uygun görülmüştür.

4.4.1 Beden Terbiyesi Genel Müdürü Cemil Tahir Taner'in Bazı Şehir Ziyaretleri

Cemil Tahir Taner'in, şehir yetkilileriyle temasta bulunmak için teftiş amaçlı ziyaretler gerçekleştirdiği de bilinmektedir. Bu ziyaretlerde karşılaştığı manzaralarla ilgili hususları da gündeme getirerek Meclisteki milletvekilleri ile paylaşmıştır. İlk olarak Edirne'ye giden Taner, ertesi sabah mükellefleri sahada görmek istediğini bildirmiştir. Bu bilgiyi alan Edirne'deki askeri komutanlık saat 09.00'da 800 spor mükellefini stadyumda hazır bulundurmuştur. Kasaba ve köylerdeki mükellefleri çalıştırmak için görevlendirilen Edirne'deki askeri birlikler haftada 4 saat eğitim vermiştir. Gerekli

[173] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 367-368.
[174] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 372.

durumlarda ülke savunmasında yararlanılacak mükellefler spor bilgisiyle donatılmaya çalışılmıştır. Bu ziyarette yer alan Cumhurbaşkanı İnönü'de o bölgedeki faaliyetlerden memnun kaldığını belirtmiştir.[175]

Diğer şehir ziyaretleri Mersin, Tarsus, Afyon ve Elazığ'a yapılmıştır. Bu şehirlerde bulunan fabrika ve çeşitli kuruluşlarda vali ve kaymakamlar tarafından sağlanan çalışma düzeninin olumlu sonuçlar verdiği tespit edilmiştir. Hatay'a yapılan ziyarette Başbakan da aynı çalışma ve uygulamaları gördüğünü ifade etmiştir.[176]

Taner diğer ziyaretini gerçekleştirdiği İzmir'de, İzmir Gençlik ile Pamuk ve Yün Fabrikaları Gençlik Kulüpleri mükelleflerini teftiş etmiştir. Buradaki kız ve erkek toplamda 2.500 gencin düzenli ve teşkilatlı bir şekilde hazır olması ve haftanın 4 günü gerçekleştirilen beden eğitimi faaliyetlerine katılması 3530 sayılı Kanun ile hedeflenen amaçlara çok yakında ulaşılacağının teminatı olarak görülmüştür. İzmir'deki fabrikaları da ziyaret eden Taner, çalışma ortamındaki günlük beden eğitimi faaliyetlerini de görme fırsatı bulmuştur. Fabrikalarda her gün mükelleflere saat 11.30 ile 12.45 arasında 45'er dakika fiziksel açıdan faydalı beden hareketleri yaptırılmıştır. İki fabrikada da beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için açık spor alanları ile kapalı jimnastik salonlarının yapımına ilişkin çalışmaların sürdüğü görülmüştür. Ayrıca burada görevli beden terbiyesi eğiticilerinin de çalışmalarına gerekli ilgiyi gösterdiği tespit edilmiştir.[177]

Fabrika müdürleri gençlik kulüplerinin idaresi için memurları görevlendirmiş ve yapılan beden eğitimi çalışmalarından gerekli verimin alınması için bütçelerinden ödenek tahsis etmiştir. Ziyaret esnasında yün fabrikasının İngiliz Müdürü ile Taner arasında spor yapanların fabrikadaki verimliliği üzerine bir konuşma yaşanmıştır. Her gün beden eğitimine zaman ayırmaları ve boş vakitlerinde spor faaliyetine katılmalarının fabrikayı nasıl etkilediğini soran Taner, aldığı cevaptan memnun

---

[175] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 368.
[176] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 368.
[177] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 368-369; 1942 yılında Beden Terbiyesi Kanunu ile ilgili 2/13258 sayılı Kararla kabul edilen hususların 3. maddesinde yer alan beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin süresinin değiştirdiği görülmektedir. Milli Korunma Kanunu ve İş Kanunu hükümlerine göre fazla mesai yapılan bazı iş yerlerinde beden terbiyesi ve faaliyetleri sadece bir saat olarak belirlenmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bk.: **BCA**, 30.18.1.2/97.116.8. Tarih: 12.02.1942.

kalmıştır. Fabrika müdürü, işletmenin bu durumdan olumsuz etkilenmeyip verimliliğin düşmediğini aksine üretim kalitesinin ve randımanın arttığını belirtmiştir. Bu durumun işçilerin spor yaparak zinde kalmaları, dikkat seviyelerinin artması ve fiziksel olarak sağlam hale gelmelerinden kaynaklandığını açıklamıştır.[178]

Taner, bir diğer ziyaretini kış sporlarının yapıldığı yörelere gerçekleştirmiştir. Bu ziyarette yer alan Cumhurbaşkanı İnönü yapılan çalışmaları yerinde görerek memnuniyetini bildirmiştir. İnönü, ülke savunmasında önem arz ettiğini düşündüğü kayak faaliyetlerine gelecek yıl daha fazla önem verilmesi için ilgili kişilere de talimat vermiştir. Bu suretle Sivas, Kayseri, Erzurum, Kars ve Sarıkamış bölgelerinde imkânlar ölçüsünde 5.000 gence kayak sporu öğretilmiştir. [179]

1943 yılı TBMM'deki bütçe görüşmeleri sırasında Eskişehir Milletvekili Emin Sazak, gençlerin dağcılık sporuna alıştırılması amacıyla faaliyetlerin artırılması gerektiği üzerine bir konuşma yapmıştır. Özellikle Bursa Uludağ'da gerçekleştirilecek dağcılık faaliyetleri ile gençlerin ülke savunmasında da hazır duruma geleceklerini belirtmiştir. II. Dünya Savaşı'nda Rusya'da yaşanan ağır kış şartları nedeniyle Alman ordusunun hazırlıksız yakalanıp geri çekilmeye başlamasını buna örnek olarak vermiştir. Dağcılık için gençlere en az 6 ay fazladan eğitim verilmesi gerektiği ve böylelikle ağır kış şartlarına dayanıklı bir ordunun yetiştirileceği belirtilmiştir. Bakan Yücel ve bazı milletvekilleri ise dağcılık sporunun Uludağ'a çıkıp orada istirahat etmek, hoş vakit geçirmekle bir yere varamayacağını öne sürerek Sazak'ın düşüncelerine katılmadıklarını ifade etmişlerdir.[180]

Kayak sporunun yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi amacıyla 1945 yılında Bolu Abant Gölü etrafında dağ sporları ve kayak alanlarına tesis yapmak amacıyla harita üzerinde

[178] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 368-369.
[179] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 369.
[180] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Dönem: 7, Cilt: 2, 20. Birleşim, 07.05.1943. s. 38.

gösterilen arazi için BTGM'ye irtifak hakkı[181] verilmesi, Bakanlar Kurulu tarafından 2 Nisan 1945 tarihinde kabul edilmiştir.[182]

Aynı yıl içinde Bursa Uludağ Fatintepe ve Kuşaklıkaya bölgelerinde dağcılık ve kayak sporu için sığınak yapılması amacıyla BTGM'ye bir defa daha irtifak hakkı verilmesi, 3116 sayılı Kanunun 16. maddesine göre Bakanlar Kurulu tarafından 5 Temmuz 1945 tarihinde kabul edilmiştir.[183]

4.4.2 Beden Terbiyesi Kanununun Uygulanmasında Yaşanan Bazı Sıkıntılar

Beden Terbiyesi Kanununun yürürlüğe girmesinden itibaren spor faaliyetlerinin düzenlenmesi ve kurumlar arası ilişkiler nedeniyle bazı sorunlar meydana gelmiştir. Bunlardan BTGM ile Sağlık Bakanlığı arasındaki muayene sorunu, beden eğitimi mükellefleri ve sporcuların muayenesini gerçekleştirmek amacıyla hazırlanan yönetmelik ile sonuçlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre 100.000 muayene fişi basılarak şehirlerde dağıtılmıştır. Uygulamada bazı eksiklikler bulunduğu dönemin Cumhuriyet Gazetesi köşe yazarı Doktor Osman Şevki Uludağ tarafından kaleme alındığından bu eksikliklere yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Bu dönemde sporu sağlık açısından denetleme görevi Teşkilat Kanunu'na göre Sağlık Bakanlığı'na verilmiştir.[184]

BTGM'nin bünyesinde sağlık işleri ile ilgili yalnızca bir doktor yer almıştır. Bu doktorun görevi de federasyonlara danışmanlık yaparak spor mükellefleri ile sporcuların muayenelerinde gerekli Sağlık Bakanlığı kararlarını uygulayıp sürecin işleyişini kolaylaştırmak olmuştur. Sporcular, dağıtılan muayene fişleri ile bulundukları yerleşim yerindeki doktor ve hastanelere giderek muayenelerini yaptırmıştır. Bu muayeneler alet ve teçhizattan yoksun olduğu gibi herhangi bir spor hekimi tarafında da yapılmamıştır. Bu nedenle BTGM'ye üç doktor ataması ve üç muayene merkezi yapılması için bütçeye toplamda 60.000 lira ödenek tahsis

---

[181] İrtifak hakkı: Başkasının taşınmaz malı üzerinden yararlanma hakkı olarak tarif edilmektedir. Devlet kurum ve kuruluşlarına 2886 sayılı Kanunun 17. maddesine göre ilan yapılmadan doğrudan kullanma izni verilir ya da irtifak hakkı sağlanır. Ayrıntılı bilgi için Bk.: **Hazine Taşınmazları Üzerinde İrtifak Hakkı Tesisi ve Kullanma İzni Verilmesine İlişkin İşlemler El Rehberi**, Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Milli Emlak Genel Müdürlüğü, www.milliemlak.gov.tr. Ankara, 2018, s. 9.

[182] **BCA**, 30.18.1.2/107.109.2. Tarih: 02.04.1945.

[183] **BCA**, 30.18.1.2/108.43.8. Tarih: 05.07.1945.

[184] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 369.

edilmiştir. Mevcut şartlarda Ankara Numune Hastanesi, İstanbul'da Fakülte Fizyoloji Enstitüsü ve İzmir Memleket Hastanesinden sağlık muayenelerinde yararlanılması düşünülmüştür. Bu bağlamda Sağlık ve Millî Eğitim Bakanlıkları ve İzmir ile görüşmelerin yapılması kararlaştırılmıştır. Belirtilen kurumlarda şartların elverişsizliği halinde farklı bir yerin tespit edilerek donanımlı bir muayene kuruluşunun oluşturulması için adım atılmıştır.[185]

TBMM'de, BTGM ile ilgili yapılan görüşmelerde, Konya Milletvekili Osman Şevki Uludağ, 3530 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yeterli çalışmaların gerçekleştirilemediğini belirterek sporda yaşanan sağlık sorunları ile ilgili görüşlerini ileri sürmüştür. Ayrıca spor hekimlerinin yetersizliği üzerinde de durarak şu sözlere yer vermiştir:

> "Kendim esasen bir sporzede olmakla beraber evet, sporzede diyorum, bilhassa sporcular arasında, beden terbiyesi ile uğraşanları arasında esaslı hastalıkların bulunması Devlet eline geçme işinin, milli beden kabiliyetinin yükselmesi bakımından, büyük bir faydası olacağını düşünerek bunu istiyordum. Genel direktörlüğün son üç senesi zarfındaki teşekkülünden itibaren bu kadar zaman geçmiştir, beklediğimiz neticeyi görmedik ortaya atılan arzu tahakkuk etmemiştir. Hatta prensip olarak ortaya attığımız maddeleri de tamamen tatbik edememiştir. Gerçi sporun, kendileriyle hususi görüştüğüm vakit bir sıhhat ve hekimlik meselesi olduğunu kabul etmişlerdir. Fakat hareketlerinde ve bütün tatbikatlarında hiçbir veçhile hekimliğe yer vermemişlerdir. Dünyanın her tarafında bu, doğrudan doğruya hekimlik işidir. Bilmünasebe arzetmiştim ki Alman kalkınmasının başlıca amillerinden biri olan, beden terbiyesinin mucidi cerrah Birad'dır. Fransızlar da böyle yapıyor, dünyanın her tarafında böyledir. Beden terbiyesi genel direktörlüğü şimdiye kadar hekimlik için söylediklerimizi pek çıplak bir manada anlamışlardır; onlar zannetmişlerdir ki bir doktoru dairesinde oturtmakla iş olup bitmiştir. Bu böyle olmaz, olamaz, istikbalde de olmayacaktır."[186]

Çanakkale Milletvekili Ziya Gevher Etili, bu kanun görüşmeleri sırasında Türk çocuğunun okula başladığı zaman ilk olarak jimnastik eğitimi alması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca sabah ilk ve akşam son ders saatlerinde mutlaka beden eğitimi verilmesinin önemli olduğunu belirtmiştir. Konuşmasında eski Türklerin spora önem verdiğini vurgulayarak Türk gibi kuvvetli sözünün Altaylardan geldiğini söylemiştir. Ayrıca Türk kuvvet ve kudretinin beden eğitiminden kaynaklandığını da sözlerine

---

[185] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 369.
[186] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Müzakere Edilen Maddeler, Dönem: 6, Cilt: 25, 29.05.1942. s. 142.

eklemiş, spor faaliyetlerinin öncelikli olarak okullardaki derslerde başlatılması talebinde bulunmuştur.[187]

Bu dönemde 3530 sayılı Kanuna göre Özel İdare ve belediye bütçelerinden %80 oranında bir tutar spor tesislerine tahsis edilmiştir. Özel İdare ve belediyelerden alınan ödeneklerin mahalli bölgelere harcanma zarureti bu ödeneğin farklı şehirlere dağıtımını imkânsız hale getirmiştir. Tesislerin yeniden yapımı için yeterli bütçenin bulunamaması, mevcutlarının az masrafla tadilatını gerekli kılmıştır. Öncelik lüks tesis ve malzemeler dışında, spora verilmiştir. Spor tesisleri birkaç kulübe değil, devletin malı olarak bütün ülke gençliğinin istifadesine sunulmuştur.

Bu dönemde gençlik kulüpleri halkevlerinde, gençlik grupları halk odalarında toplanmıştır. Stadyum ise açık alandaki çayır, kır, dağ ve bayır olarak bilinmektedir. Gençlik kulüplerinin lokal ve benzeri mekanlarda olduğu gibi lüks döşemesi ve düzgün bir toplantı yeri yoktur. Bunların yerine bu kulüplerin büyük jimnastik salonu, soyunma odası ve duş imkânı bulunacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda ilk lokalin sınır şehri olan Edirne'de yapımı tamamlanmıştır. Sporcu ve tesis iyileştirilmesinin ardından seyircilere yönelik de bazı düzenlemelerin yapılacağı bilgisi verilmiştir. Belirtilen tesislerin talimatname kapsamında işletilmesi ve sorumluluğun valilere verilmesi kararlaştırılmıştır.[188]

Genel Müdür Taner, Beden Terbiyesi Kanunu'nun uygulanmasında yaşanan sorunları sekiz başlık halinde şu şekilde sıralamıştır:[189]

1. Yaptırım Sorunu: 3530 sayılı Kanunun uygulama sorumluluğunu üzerine alan valiler ile spor mükelleflerinin çalışmalarını yapabilmesi için seri ve pratik yasal yaptırımlara ihtiyaç duyulmuştur. Bazı şehirlerde Genel Ceza Kanunu'nun 526.

---

[187] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Müzakere Edilen Maddeler, Dönem: 6, Cilt: 25, 29.05.1942. s. 146.

[188] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 369-370: Bu konu ile ilgili bazı şehirlerde farklı durumlar yaşanmıştır. Afyon'da CHP bünyesinde bulunan ve 28 Eylül 1939 tarih 17568 sayılı Emirle BTGM'ye hiçbir bedel ödemeksizin on beş adet tapu senedi tahsis edilmiştir. Afyon'da spor sahası olarak ayrılan bu araziler Genel Müdürlük bünyesine verilerek yeniden tapu senetleri düzenlenmiştir. Dönemin Afyon Valisi Ahmet Durmuş Evrendilek tarafından 11 Temmuz 1940 tarihinde devir işlemlerinin yapıldığına dair resmi yazı CHP Genel Sekreterliğine gönderilmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bk.: **BCA**, 490.1.0.0/1110.53.1. Tarih: 31.05.1941.

[189] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 370-372.

maddesi, bazılarında ise Vilayet İdari Kanunu'nun 68. maddesinin müeyyide olarak kullanılması yeterli gelmemiştir. Bu nedenle Adalet ve İçişleri Bakanlıkları ile yapılan görüşmelerde Beden Terbiyesi Kanunu'na özel hükümler eklenmesi gerekli görülmüştür. Mükellefleri teşvik etmek amacıyla Denizli Valisinin aldığı bazı tedbirler örnek olarak gösterilmiştir. Denizli'de spor mükelleflerinin sinemalara cüzi bir ücretle girmesi için çeşitli kuruluşlarla karar alınmıştır. Ülke genelinde spor mükelleflerini teşvik etmek amacıyla pratik kararlar alınması ve devlet emrini yerine getirmeyenlere karşı da tedbirlere müracaat edilmesi zaruri bir ihtiyaç olarak görülmüştür. Bazı iş yerlerinde beden eğitimi ve spor yapma konusunda hevesli ve istekli gençlerin olmasına rağmen usta ya da patronların maddi kaygıları düşünerek çalışanlara izin vermediği görülmüştür. Hatta bazı iş yeri sahipleri çalışanları işten çıkarmayı da tercih etmiştir. Bu nedenle getirilecek müeyyidelerin sadece gençleri değil, aynı zamanda iş yeri ve fabrika sahiplerini de kapsayacak niteliğe sahip olması gerekmektedir.

2. Çalışma Zamanı Sorunu: 3530 sayılı Kanun, gençlerin boş vakitlerini spor faaliyetleri ile geçirmelerini istemektedir. Eğer gençler bulundukları yerleşim yerlerinde kendi başlarına vakitlerini değerlendireceklerse herhangi bir sıkıntı olmayacaktır. Ancak bir teşkilat ya da kulüp bünyesinde çalışmalarını yapacaksa belirtilen zamanlarda antrenör ya da bir yöneticinin gözetiminde faaliyetlerini gerçekleştirebilir. Spor faaliyetlerinin boş vakitte yapılmasının bir anlam ifade etmediği belirtilmiştir. Bu nedenle zorunlu beden eğitimi ve sporun boş vakitlerde değil, sağlık bakımından verimli saatlerde, gözetim altında yapılmasının önem arz ettiği bildirilmiştir. Belirlenen saatlerde iş yeri sahiplerinin spor mükelleflerinin alacağı ücrette kesinti yapmaması gerektiği de ifade edilmiştir.

3. Kadro Eksikliği Sorunu: Şehirlerde vali ve teşkilatın spor faaliyetlerini gerçekleştirebileceği yeterli sayıda kadro bulunmamaktadır. Ülkenin birkaç şehri dışında valilerin işlerin devamlılığını sağlamak maksadıyla gayri resmi görevlendirmeler yaptığı görülmektedir. Şehir ve ilçelerdeki kulüplerin bünyesinde de fahri çalışan idareciler yer almıştır. Mevcut durumun uzun süre devam etmesinin zor olacağı belirtilmiştir. Bu nedenle devlet idaresinde bir yapılanmaya gidilmesi ve her kulübe bir müdür, muhasebeci ve eğitimciden oluşan kadro verilmesinin gerekli olduğu anlaşılmıştır.

4. Öğretmen ve Okul Sorunu: Mevcut mükellef sayısı takriben 100.000 olduğu ve her 100 kişiye bir antrenör ve idareci düştüğü varsayıldığında 1.000 öğretmene ihtiyaç vardır. Ancak 20'si askerlik görevinde olmak üzere toplamda 50 öğretmen bulunmaktadır. İhtiyaç olan kadroyu yetiştirmek için Ankara'da bir enstitü kurma düşüncesinin ortaya çıkması, gerekli girişimlerin Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından yapılmasına yol açmıştır. Okulun inşa edileceği arazinin belirlenmesi için Ankara İmar Müdürü'nün de yer aldığı bir ekip oluşturularak şehrin uygun yerleri dolaşılmıştır. Daha önce imar planında devlet hava meydanı olarak kullanılan arazi enstitü binasının yapımı için seçilmiştir. Fakat Cumhurbaşkanı İnönü'ye sunulan enstitü projesinin, II. Dünya Savaşı şartları nedeniyle ertelenmesi uygun görülmüştür. Eldeki kısıtlı bütçe ile öğretmen ve idareci yetiştirmek amacıyla hıfzıssıhha okulu benzeri bir uygulama düşünülmüştür. Her yıl açılan 6-9 aylık kurslar ile gerekli kadroyu yetiştirecek bir okula ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Bu okul aynı zamanda daha sonra açılacak enstitünün de altyapısını oluşturmak amacıyla planlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı Ankara Gazi Enstitüsü'nde bulunan Beden Terbiyesi Bölümünden yılda 10 öğrencinin mezun olabilmesi, ihtiyacın karşılanamamasına yol açmıştır. Yeni enstitünün Gazi Enstitüsü'nden ayrı Beden Terbiyesi Okulu haline getirilmesi ve Maliye Bakanlığı bütçesinden de yardım almasıyla ihtiyacın karşılanabileceği düşünülmüştür.

5. Genel Program Yapma Zorluğu: Spor faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için BTGM'ye Maliye Bakanlığı dışında belediye ve özel idarelerin de vermeye mecbur olduğu ödenekler vardır. Bu ödenekler bütçelerine koyulmasına rağmen müdürlüğe aktarılamamaktadır. Bunun için de ayrı bir kanun ve müeyyidenin gerekmesi ödeneğin alınmasını imkânsız hale getirmiştir. Ayrıca o vilayetten alınan ödeneğin aynı yerleşim yerinde harcanma zarureti toplanan paranın farklı bir yere aktarılmasına imkân tanımamıştır. Bu nedenle her şehirde Danışma Meclisinin genel müdürlükten verilen karara göre vilayet programını yapması gerekmektedir.

6. %80 ve %20 Dengesizliği: Kanun gereğince şehirlerde spor faaliyetlerine ayrılan ödeneklerin %80'i tesislere, %20'si ise idare, malzeme, teşkilat ve etkinlik giderlerine ayrılmıştır. %20'lik miktarın çok düşük olması nedeniyle valilerin gerçekleştirmek istediği faaliyetler için yeterli maddi imkâna sahip olmadığı görülmüştür. Bazı

şehirlerde kalifiye spor elemanı yetersizliğinden dolayı ayrılan %20 ödenekten de yeterli şekilde yararlanılamamıştır. Aynı yıl içinde harcanmayan paranın bir sonraki senenin bütçesine aktarılmasına karar verilmiştir. Yaşanan bu sıkıntı nedeniyle birçok şehirde %80 ve %20 dengesizliğinden kaynaklı düzenin değiştirilmesi teklif edilmiştir.

7. Tesislerin Kime Ait Olacağı: BTGM ve belediye bütçelerinden tahsis edilen ödeneklerle yapımı gerçekleştirilen spor tesislerinin hangi kuruma ait olacağı ve bakımının nasıl ve ne şekilde yapılacağı konusunda çıkarılan kanunda bilgi eksikliği bulunmaktadır. Bahsi geçen tesislerin BTGM, Özel İdare, Belediye ya da Hazine malı olarak kaydedilmesine yönelik farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu konuda resmi bir karar alınması ve kanuna eklenmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir.

8. Bölge Bütçelerinin Denetimi: BTGM'nin taşra teşkilatında yaşanan sorunlar nedeniyle bölge bütçelerinin denetimi yapılamamıştır. Bütçe sorumlusu bu konuyu gündeme getirerek incelenmesi yönünde beyanını ikinci bir komisyona bildirmiştir. Bu konu incelemeye alınmasına rağmen bir neticeye varılamamıştır. Sonuç itibariyle hükümetin bu konuyu ele almasına karar verilmiştir. Genel müdürlük bölge hesap yönetmeliğine göre bütçelerin Vilayet Danışma Meclisi tarafından kontrol edilerek merkeze gönderilmesini istemiştir. Bir önceki maddede olduğu gibi konunun kanuni olarak resmi bir karara bağlanmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu hususla ilgili 20 Haziran 1941'deki 1939 Mali Yılı Kanun Tasarısında da görüşmeler yapılmıştır.[190]

3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu ile hedeflenen amaçlara ulaşılamaması, yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmasına yol açmıştır. Devletin spor teşkilatı bağlamında donanıma sahip olmaması icra, hukuk ve mali işler açısından farklı durumların meydana gelmesine sebebiyet vermiştir. Bahsedilen durumlardan dolayı kanunun düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.[191]

Taner, 3530 sayılı Kanunun sadece BTGM'ye ait olmadığını ifade etmiştir. Spor teşkilatı kadar bakanlıklar, Halkevleri, Halk Odaları ve CHP ile de bu kanunun ilgili

[190] **BCA**, 30.18.1.2/ 95.53.19, Tarih: 20.06.1941.
[191] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 372.

olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle ihtiyaç görülen düzenleme ve ilave edilecek maddeleri tespit etmek amacıyla yapılması gerekenler şu şekilde belirlenmiştir:[192]

1. Her mahalli bölgede CHP müfettişlerinin incelemelerine göre durumu araştırmaları,

2. Valilerin mevcut vaziyete yönelik incelemeleri,

3. Bakanlıkların var olan konuma ilişkin incelemeleri.

Yukarıdaki maddelerden sonuç alındığında öncelikle danışma heyetinde görüşülmesi ve ardından hükümete teklifin götürülmesi faydalı bulunmuştur. Bu incelemeler sonucunda TBMM'nin gençlerin faydalı hale getirilmesinde ve tam teşekküllü bir kuruluşa bağlanmasında daha fazla desteği olacağı öngörülmüştür.[193]

3530 sayılı Kanunun 4. yönetmeliği ve 9. maddesinde belirtilen hususların yerine getirilmesi amacıyla BTGM tarafından teklif edilen esaslar 3 Nisan 1940 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir. İlgili esaslar şunlardır:[194]

1. Ortaokul başlangıcı olan 12 yaşından askerlik yükümlülüğünün sona erdiği 45 yaşına kadar her erkek ile 12-30 yaş aralığındaki her kadın spor mükellefiyetlerine dahil edilmiştir. İlgili vatandaşların hangi mahallede yaşadığı, kaç yaşında olduğu, ne gibi özelliklere sahip bulunduğu ve mükellefiyeti yerine getirmek amacıyla spor kulüplerine alınacakları duyurulmuştur.

2. Resmi ve özel kuruluşlar imkânları dâhilinde çalışanlarının beden eğitimi ve spor faaliyetlerini yapabilmesi için gerekli tedbirleri yerine getirecektir.

3. Belirtilen şartlar altında spor mükellefi haftada yedi gün, dört saat beden eğitimi ve spor faaliyeti yapacaktır. Kulüp ve grup idarecileri mükelleflerin şahsi durum ve iklim

[192] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 372.
[193] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941, s. 372.
[194] **BCA**, 30.18.1.2/90.34.18. Tarih: 03.04.1940.

şartlarına göre heveslerini artıracak faaliyetler gerçekleştirecektir. Çapa, orak, harman, çift ve benzeri işlerle uğraşanlar o faaliyetin bitimine kadar izinli sayılmıştır.

3530 sayılı Kanuna göre okul ve askeriye dışındaki gençlerin spor eğitimine katılımı zorunlu tutulmuştur. Beden eğitimi ve spor mükelleflerinden oluşan kulüpler, ülke genelindeki ilk faaliyetine 30 Ağustos Zaferinin yıl dönümünde başlamıştır. BTGM Genel Müdürü Taner, bu durumu Cumhurbaşkanı İnönü, Başbakan ve CHP Genel Sekreteri Saydam'a gönderdiği telgraf ile bildirmiştir. Taner telgrafta "Vilayet, kaza, nahiye ve hatta köylerde Gençlik Kulüp ve Gruplarının açılma törenlerinin yapıldığını ve bütün gençlik bu işe başlarken yurda hizmet etmek gayret ve neşesini taşımaktadır" ifadelerine yer vermiştir.[195] Cumhurbaşkanı İnönü ve Başbakan Saydam, gençlikle ilgili gerçekleştirilen çalışmalardan memnuniyet duyduklarını, BTGM sayesinde geleceğe yönelik umutla baktıklarını belirtmiştir.[196]

1941'de beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılmayanlara ceza verilebilmesi için 3530 sayılı Kanunda değişikliğe gidilmiştir. Kanunun 4. maddesine göre beden eğitimi ve spor faaliyetlerini yapmayanların mahalli idare kurulları tarafından 5 liradan 25 liraya kadar para cezası verilmesi talep edilmiştir. İlgili durumun herhangi bir suç teşkil edip etmeyeceği hususunda Adalet Bakanlığı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda adı geçen bakanlığın 9 Nisan 1941 tarih ve 6/663/1423 sayılı Tezkeresi ve İçişleri Bakanlığı Kararına göre mükellefiyetleri yerine getirmeyen vatandaşlara para cezasının verilmesi kararlaştırılmıştır.[197]

3530 sayılı Kanunun 4. Yönetmeliği ve 9. maddesine göre gençlerin spor kulüplerine katılımı zorunlu hale getirilmiştir. Ayrıca kadınların da beden eğitimi ve spor faaliyetlerinden muaf tutulması kararlaştırılmıştır. Bu hususlar 3 Nisan 1940 tarih ve 2/13258 sayılı Kararname ile onaylanan esaslara göre 14 Ağustos 1941 tarihindeki Bakanlar Kurulu toplantısında kabul edilmiştir.[198]

---

[195] Yurtoğlu, *II. Dünya Savaşı Döneminde Türk*…, s. 4255.
[196] Yurtoğlu, *II. Dünya Savaşı Döneminde Türk*…, s. 4255.
[197] **BCA**, 30.10.0.0/145.40.5. Tarih: 14.07.1941.
[198] **BCA**, 30.18.1.2/96.72.19. Tarih: 14.08.1941.

Öte yandan BTGM bünyesindeki maaşlı ve ücretli memurlara mesai saatleri dışında yaptıkları hizmetlere yönelik bölge bütçelerinden belirli miktarda ücret verilmesi 17 Eylül 1941'deki Bakanlar Kurulu toplantısında kabul edilmiştir.[199]

6 Ocak 1940'da Erzurum Milletvekili ve CHP Genel Sekreteri Dr. Ali Fikri Tüzer, Parti Müfettişliklerine gönderdiği metinde Bölge Müfettişlerinin denetim raporlarında beden eğitimi ve sporla ilgili konuların BTGM'ye bildirildiğini ileri sürmüştür. İlgili müfettişliklerin bölgelerindeki beden eğitimi ve spor çalışmalarının etkili ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesinden sorumlu valilere de durumla ilgili bilgi vermesi istenmiştir. Valilerin kısa yoldan spor çalışmalarına katkı sağlamaları ve faaliyetleri kolaylaştırmaları talep edilmiştir.[200]

1940 yılında köylerdeki gençlerin Beden Terbiyesi Kanun ve Talimatına göre yetiştirilmesi amacıyla program hazırlanması ve bunun için bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. 20 Ekim 1940'da Cumhurbaşkanı İnönü, gerçekleştirdiği hipodrom ziyaretinde beden eğitimi ve spor faaliyetleri ile ilgili Genel Müdür Taner'den bilgi almıştır. Buradaki konuşmasında İnönü, köy gençlerinin yetiştirilmesi üzerinde durmuş, okul öğretmenleri ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın açtığı köy enstitülerinde gerekli eğitimin verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda köy gençlerinin beden eğitimi ve spor talimatnamesine uygun yetiştirilmesinin verimli ve esaslı olacağını vurgulayarak Millî Eğitim Bakanlığı ve BTGM'nin ortak hareket etmesini istemiştir. İnönü'nün bu isteğine göre Millî Eğitim Bakanlığı ve BTGM'den görevlendirilecek heyet tarafından köy enstitüleri ve köy eğitmen kurslarının faaliyet ve programlarında gerekli düzenlemenin birlikte yapılması kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda yeni müfredat programının hazırlanması uygun görülmüştür.[201]

4.4.3. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Kutlaması ile İlgili Talimatlar

BTGM'nin faaliyetlerinin yanı sıra kutlanan resmi bayramlarla ilgili bazı kararlar da alınmıştır. Bunlardan biri de CHP Genel Sekreterliğinin hazırlayıp valiliklere

[199] **BCA**, 30.18.1.2/ 96.81.5. Tarih: 17.09.1941.
[200] **BCA**, 490.1.0.0/5.22.2. Tarih: 06.01.1940.
[201] **BCA**, 30.10.0.0/145.39.8. Tarih: 13.11.1940.

gönderdiği 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın kutlanma esasları içerikli talimatname olmuştur. 10 Mayıs 1939 tarih ve 7/1440 sayılı Talimatnamede şu ifadelere yer verilmiştir:[202]

1. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı sadece okullardaki öğrencilere değil, bütün vatandaşlara armağan edilen bir gündür. Bu bağlamda 19 Mayıs, Türk Rönesans'ı ve medeniyetinin tarihe iz bırakmış sembolüdür.

2. Güzel, iyi, hareketli, uyanık, canlı ve mert insan karakterleri kitlelere gerekli şekilde gösterilmeli, temiz hava, su, ışık, sağlık, temizlik sevgisi telkin edilmelidir.

3. 19 Mayıs Bayramı nedeniyle İstiklal Harbinin başlangıcı hakkında tarihi bilgiler verilmeli, Atatürk'ün Samsun'a çıkışı ile ilgili detaylı malumatlar anlatılmalıdır.

4. Bayram dolayısıyla yapılan inkılapların basın vasıtasıyla vatandaşlara açıklaması yapılmalıdır. 19 Mayıs'ın bugünkü bağımsız yaşamın başlangıcı olduğu belirtilmelidir.

5. Gazeteler tarafından yukarıda belirtilen hususlar 18, 19 ve 20 Mayıs tarihlerinde yayınlanacak özel sayfalarda bol fotoğraflı şekilde sunulacaktır. 18-19 Mayıs'taki neşriyatta ideolojik esasların vurgulanması yapılacakken, 20 Mayıs'ta ise bayram gününe ait canlı ve bol fotoğraflı içerikler yayınlanacaktır.

6. İlgili dergi ve gazetelerin bayram hazırlıklarına başlamaları gerekmektedir.

7. Belirtilen konularda hikâye, fıkra, resim, makale, sinema, konferans ve hoparlörden yararlanılacaktır.

8. Bu talimatın alındığı ve faaliyetlere başlandığının derhal bildirilmesi gerekmektedir.

1940 yılına gelindiğinde 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın kutlanmasına dair kapsamlı bir talimatname CHP Genel Sekreterliği tarafından hazırlanarak 26 Nisan 1940'ta Beden Terbiyesi Bölge Başkanlıklarına gönderilmiştir. Müfettişliklere

[202] **BCA**, 490.1.0.0/4.20.15. Tarih: 10.05.1939.

genelge sunularak bölgelerden istenen fotoğraf ve raporların gelmesinin ardından 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın nasıl ortaya çıktığını gösteren afişlerin yayınlanacağı, Genel Müdür Taner tarafından bildirilmiştir.[203]

26 Nisan 1940 tarihinde BTGM tarafından yayınlanan talimatnamede 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın kutlanmasına yönelik şu bilgilere yer verilmiştir:[204]

1. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı CHP tarafından hazırlanan ve Genel Müfettişlikler ile şehirlere gönderilen kutlama talimatına göre yapılacaktır.

2. 19 Mayıs kutlama talimatının bölge ve sporcularımızı ilgilendiren:

a. 4.maddesinin D bendine göre sporun, ulusun kişiliğini ve beden kabiliyetini yükselterek ülke savunmasındaki rolünü gösterecek kişiyi seçmesi,

b. 4.maddenin E bendinin 2. fıkrasına göre mevcut sporcuların kutlamalara katılımının sağlanması ve resmi geçit töreni için gerekli hazırlıkların yerine getirilmesi,

c. Talimatın 6. maddesindeki spor faaliyetlerinin aynı şekilde devam etmesi,

d. Talimatın 8. maddesine göre spor sahalarıyla kulüplerin gerekli donanıma sahip olması,

e. Talimatın 14. maddesinde bölgelerdeki eski sporculara ziyaretler yapılması belirtilmiştir. Bölgeler bu esaslara göre Millî Eğitim Bakanlığı'nın 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ile ilgili Milli Eğitim Müdürlüklerine gönderdiği talimat kapsamında kutlama programları hazırlayıp uygulamasına geçeceklerdir.

---

[203] **BCA**, 30.10.0.0/145.39.1. Tarih: 30.04.1940; 1946 yılındaki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarına yönelik hazırlanan program CHP Genel Sekreterliği tarafından Kastamonu, Kayseri, Manisa, Kütahya, Mardin, Muş, Maraş, Ordu, Sinop, Samsun, Tokat, Seyhan, Trabzon ve Zonguldak vilayetlerine gönderilmiştir. Donanma ve aydınlanma ile başlayan kutlama töreni devamında, yürüyüş, sıra, tören, müsabakalar, jimnastik gösterileri ve spor hareketleri ile kapanış gerçekleştirilmiştir; **BCA**, 490.1.0.0/1130.124.1. Tarih: 21.05.1946.

[204] **BCA**, 30.10.0.0./145.39.1. Tarih: 30.04.1940.

3. İki ya da daha fazla kulübü bulunan şehirlerdeki kulüpler, törenin yapılacağı gün, belirlenen toplanma alanında spor kıyafeti ve takım halinde hazır bulunmaları gerekmektedir.

4. İlgili spor kulübü şube sorumlularının bir araya gelerek geçiş yürüyüşüne katılmaları gerekmektedir. Kulüp üyelerinin tanışması, kaynaşması vatandaşlar tarafından göze hoş gelen bir görüntü ortaya çıkarılması bağlamında önem arz etmektedir.

5. Her kulübün sporcu sayısının belirlenmesi ve bayram günü bu sayının önemli durumlar dışında hazır bulunması için gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

6. CHP Genel Sekreterliğinden alınan yazıya göre, BTGM'ye bildirilmesi gereken hususların 15 Haziran 1940'a kadar rapor halinde gönderilmesi ve uygun hazırlıkların yapılması gerekmektedir. Bildirilmesi gereken hususlar şunlardır:

a. Kaza, nahiye ve köylerde yapılan kutlama ve katılan sporcularla ilgili bilgi (fotoğraflarla birlikte),

b. Kutlamalara katılan okullarla ilgili bilgi (fotoğraflarla birlikte),

c. Bölge merkezinde gerçekleştirilen kutlamaların nasıl başlayıp devam ettiğine yönelik bilgi (fotoğraflarla birlikte),

d. Her kulübün katılan sporcu sayısıyla ilgili bilgi (cetvel üzerinde bu sayı gösterilecektir),

e. Uluslararası veya ülke içinde tanınan sporcuların katılımı ile ilgili bilgi.

7. Cumhuriyetin kazanılmasında emekleri geçen şehitlerin hürmetle anılması, yaşlı sporcuların ziyaret edilmesi, ülke savunmasında şehit olan ünlü, kudretli sporculara gençlerin bağlılığının artırılması birinci derecede önem arz etmektedir. CHP Genel Sekreterliği'nin hazırladığı 19 Mayıs Kutlama Talimatının 15. maddesine göre kazanılan ve dağıtımı yapılmamış ödüllerin bu törende sporculara verileceği

bildirilmiştir. Bu nedenle CHP Genel Sekreterliğiyle Kutlama Talimatı Komisyonlarının hazırlıklara başlaması gerektiği ifade edilmiştir.

8. İlgili talimat Beden Terbiyesi Bölge Başkanlıklarıyla Genel Müfettişliklere sunulmuş, bilgilendirme amacıyla Başbakanlık, Millî Eğitim Bakanlığı ve CHP Genel Sekreterliği'ne arz edilmiştir.

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın kutlama programının hazırlandığı 1940'da bazı spor tesis ve alanları Halkevlerine devredilmiştir. CHP Genel Sekreterliği tarafından Genel Müdür Cemil Tahir Taner'e gönderilen 28 Mayıs 1940 tarihli yazıya göre, Genel Müdürlüğe tahsis edilmesi düşünülen Aydın Nazilli'deki 709 metrekare tenis sahasına yeni bir Halkevi binası yapılması kararlaştırılmıştır. Nazilli'de beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin gerçekleştirilebileceği alanların yeterli olduğu CHP Aydın Vilayet Heyeti Başkanı Ethem Menderes tarafından bildirilmiştir. Bu bağlamda bahsi geçen arazinin Genel Müdürlüğe devrinden vazgeçilmesi ve CHP'ye bırakılması kararlaştırılmıştır. Genel Başkanlık Divanı'nın 23 Mayıs 1940'daki 34888 sayılı ikinci bir kararıyla da devir işlemi İnönü'nün imzasıyla kabul edilmiştir.[205]

1941 yılı 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları kapsamında Ebedi Şef Atatürk'ün kurtuluş mücadelesini başlattığı tarihin yıl dönümünde Samsun-Ankara arasında büyük bir bayrak koşusu yapılmıştır. Genel Müdür Taner tarafından planlanan bu koşunun güzergâhındaki yerlerde hazırlıkların yapılması istenmiştir. Gerçekleştirilecek koşuya ait masraflar bölge bütçelerinden karşılanmıştır. Ayrıca Genel Müdürlükten de fazladan yardım yapılmıştır. Planlanan program ve koşuya ait talimatname Taner tarafından Samsun, Amasya, Çorum, Çankırı ve Ankara Bölge Başkanlığı, Başbakanlık ve CHP Genel Sekreterliği'ne sunulmuştur.[206]

İlgili talimatnamede yer alan hususlar şunlardır:[207]

---

[205] **BCA**, 490.1.0.0/1110.54.1. Tarih: 13.06.1940.; 1936 yılında Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı tarafından hazırlanarak Çanakkale, Bursa, Burdur, Çankırı ve Denizli şehirlerindeki spor sahaları ile ilgili rapor CHP Genel Sekreterliğine gönderilmiştir. Bu raporda adı geçen şehirlerdeki spor sahalarının krokileri, ihtiyaçları ve tesisleriyle ilgili detaylı bilgilere yer verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bk.: **BCA**, 490.1.0.0/1110.56.1. Tarih: 24.02.1940.
[206] **BCA**, 30.10.0.0/145.40.3. Tarih: 03.05.1941.
[207] **BCA**, 30.10.0.0/145.40.3. Tarih: 03.05.1941.

1. Ebedi Şef Atatürk'ün kurtuluş mücadelesini başlatmak üzere Samsun'a ayak bastığı gün olarak kutlanan 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kapsamında Samsun-Ankara arasında büyük bir bayrak koşusu düzenlenecektir.

2. Koşu, İzmir'e çıkan düşmanın yıl dönümü olan 15 Mayıs Cuma günü Samsun İskelesi'nden başlayıp 19 Mayıs Pazartesi günü Ankara 19 Mayıs Stadyumu'nda sona erecektir.

3. Atlet, BTGM tarafından hazırlanarak Samsun Bölge Başkanlığı'na gönderilen bayrağı alıp koşuya başlayacaktır. 2 kilometre koşan atlet bayrağı diğer koşucuya teslim edecektir. Bu şekilde devir teslim yapılarak Ankara 19 Mayıs Stadyumuna getirilen bayrak teslim edilecektir.

4. Koşunun yol güzergâhı olan Samsun, Amasya, Çorum, Çankırı ve Ankara harita üzerinde gösterilmiştir.

5. Ebedi Şeften Milli Şef'e yazılı bayrak, 2 kilometrede bir değiştirilecek ve ilgili değişim bölgelerinin giriş çıkışlarında diğer atletler hazır bulunacaklardır.

6. Koşu her türlü hava şartına bakılmaksızın gece gündüz devam edecektir.

7. Her bölge yapması gereken hususlar konusunda gerekli tedbirleri alacaktır.

8. Bölge Başkanlıkları, güzergâhta koşacak atletleri seçerken bulundukları bölge, şehir, ilçe, kasaba ve köylerdeki gençlerden yararlanacaktır. Böylece bayrağın köyden köye emanet edilerek diğer ilgili bölgeye ulaştırılması sağlanacaktır.

9. Gerçekleştirilen koşuya dair bayrak değiştirme bilgileri ve atletlerin hangi bölgede bulundukları, devamlı takip edilerek BTGM'ye telgraf ile bildirilecektir. Ayrıca radyo vasıtasıyla da koşunun yayını yapılacaktır.

10. Bölge Başkanlıkları, mahalli idare temsilcileriyle iletişim halinde yol üzerindeki kasaba ve köylerde koşuya halkın gösterdiği ilgiyi takip edeceklerdir.

11. Koşu, Samsun Bölge Başkanlığı tarafından hazırlanacak bir tören programına göre yapılacaktır.

12. 19 Mayıs Stadyumu'ndaki hazırlıkların yapılmasından Ankara Bölge Başkanlığı sorumlu olacaktır.

13. Koşunun düzenlenmesi ve gerçekleştirilmesinde gerekli ödenek bölge başkanlıkları tarafından karşılanacaktır. BTGM fazladan 50 lira verecektir.

1942 yılı 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları kapsamında ülke genelinde konferans ve radyo konuşmaları yapılmıştır. 19 Mayıs 1942'deki Gençlik ve Spor Bayramında Cumhurbaşkanı İnönü şu ifadelere yer vermiştir:

"Türk gençleri; Sevgili ve değerli varlığımız olan sizlerin Gençlik ve Spor Bayramınızı kutlamak için aranızda bulunuyoruz. Sizin iyi yetişmenize ne kadar dikkatle baktığımızı fark ediyor musunuz? Hocalarınız, ana babalarınız, büyükleriniz ve devlet adamlarınız, vatanın geleceğini temiz ve kudretli ellerinize koymak için aşk ile hazırlanmanızı istiyorlar. İyi yetişmenizi kolaylaştırmak için size her vasıtayı tedarik etmeye çalışıyoruz. Sizin hayatınızın sıhhatli ve neşeli geçmesi için, bizim çok gireceğimiz fedakârlık yoktur. Sizden, ahlaklı, çalışkan, ümitli ve kuvvetli olmanızı isteriz. Kâinat içinde bir zerre olan bu yeryüzünde, tabiatın en mükemmel numunesi olan insanlar, bugün birbirlerini öldürmekle meşguldürler. İnsanlığa hayret veren bu manzara karşısında gelecek nesillerimizin daha kudretli ve hazırlıklı yetişmesi, başlıca düşüncemiz olmalıdır. Size her zaman iyi ahlaklı olmayı, insan meziyetlerinin başında gösterdim… İnsanların hele genç ve ateşli çağlarında, sportmenlerin başından geçenlere alışmaları, onların birbiri ile münasebetlerinde çok tesirli olur. Muvaffak olmanın ortak zevki muvaffak olmamanın geniş yürekle ve düşmanlık duymadan kabulü, hükümleri ürkmeden ve taşkınlığa düşmeden karşılama, tabiatın ve her türlü şartların tesirlerine sağlam sinirle bakma, hulasa başkalarının iyiliklerini benimseme ve başkalarının eksiklerini hoş görme, sporda idman edilir. Hele şu noktayı, hiç hatırdan çıkarmayınız: Her yaşta ve her şartta uygun ve elverişli bir spor, çalışma zevki ve iradesinin başlıca bileğidir. Çalışmanın istediği birçok kudretler vardır. Bunların hepsinden ehemmiyetlisi, çalışmanın insanda zevkli bir şey olabilmesi ve nerede ve nasıl olursa olsun her halde çalışmak için arzu bulunmasıdır. İşte spor, insan bünyesinin hücrelerine, çalışmanın bu esas kudretlerini vermek için başlıca sihirdir. İyi vatandaş, verimli vatandaş, iyi sportmen olmaya çalışan ve iyi sportmen olmak için de maddi kudretini kesici ve yıpratıcı zehirlerden koruyan, ahlaklı ve iradeli vasıflarla bezenerek yetişen vatandaş doğru yolların en iyisindedir. Genç arkadaşlarım; İnsanlığın bütün elemleri, acıları, vatanın bütün sıkıntıları ve düşünceleri üstünde herkese, bütün dünyaya ümit ve neşe vermek için gürbüz ciğerlerinizin kuvvetli nefesi ile haykırınız: Yaşasın gençlik! Sizin kudretli

varlığınız ve temiz ahlakınızda vatanın sağlam istikbalini her zaman söylemiş olan büyük Atatürk'ün şanlı adını candan saygı ve sevgi duygularınızla göklere yükseltiniz!"[208]

1942'de gerçekleştirilen 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarında çocuk ve gençlerin giyeceği kıyafetler bazı vatandaşlar tarafından eleştiri konusu haline getirilmiştir. Konya Belediyesi Fen İşleri Dairesi memurlarından Sadettin Atilla, 4 Nisan 1942 tarihli Ulus Gazetesi'nde 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ile ilgili yapılan kutlama haberini okuyarak TBMM'ye eleştiri mektubu yazmıştır. Bu bayramın kutlanmasında gençlerin kıyafetlerinin fazla açık olduğu ve onur, namus kavramlarının yok sayılıp şehvet altında çiğnendiğini ifade ederek TBMM'den yazılı bir cevap istemiştir.[209]

4.4.4. Spor Kulüplerinin Kuruluş, Birleştirme ve Kapatılma Süreci ile İlgili Kararlar

9 Aralık 1940'da BTGM tarafından gençlik kulüp ve grupları ile spor ve idman kulüplerinin nasıl kurulacağına ilişkin bir yazı yayınlanmıştır. Gençlik kulüp ve gruplarıyla spor ve idman kulüplerinin Dernekler Kanunu'na göre değil, Beden Terbiyesi Kanununa göre kuruluşunun zarureti, 28 Haziran 1940 tarihinde Merkez İstişare Heyeti tarafından bazı esasların kabul edilmesine yol açmıştır. Bu esasları Genel Müdürlük 1 Temmuz 1940 tarihli yazıya ek olarak Başbakanlığa sunmuş, ardından İçişleri Bakanlığı ilgili kuruluşlara genelgeyi göndermiştir. Kulüplerin kuruluş şeklini gösteren 28, 29 ve 30 sayılı yönetmeliğin hazırlanarak yürürlüğe girmesinin ardından geçici genelge kaldırılmıştır.[210]

3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu'na göre spor kulüp ve gruplarının kuruluşunun iki şekilde gerçekleşebileceği belirtilmiştir:[211]

1. İhtiyaç durumunda vali, kaymakam ve nahiye müdürlerinin girişimleri,

[208] **BCA**, 490.1.0.0/1130.125.3. Tarih: 21.05.1942.
[209] **BCA**, 30.1.0.0/17.96.21. Tarih: 08.05.1942.
[210] **BCA**, 30.10.0.0/145.39.11. Tarih: 09.12.1940.
[211] **BCA**, 30.10.0.0/145.39.11. Tarih: 09.12.1940.

2. Özel girişimler.

1. maddeye göre bölge başkanı olarak şehirlerde vali, ilçelerde kaymakam ve nahiyelerde sorumlu müdürlere şu görevler verilmiştir:[212]

a. Kulüp ve grup idarecilerini seçmek,

b. Kulübün faaliyetlerini gerçekleştireceği alanı tespit etmek,

c. Bölgedeki beden eğitimi ve spor mükelleflerini kulüp ve gruplara üye olarak vermek,

d. Kulübün ve grubun idari işleriyle beden eğitimi ve spor yapabileceği sahayı tespit etmek,

e. İhtiyaç durumunda bölge bütçesinden kulüp veya gruplara ödenek tahsisiyle gerekli olan malzemeleri tedarik etmek,

f. Kulübün isim, amaç, hedef, sembol, bayrak ve renklerini tespit ettirmek,

g. Kulübün resmi kuruluşu için Beden Terbiyesi Kanunu'nun 13. maddesine istinaden Genel Müdürlükten izin talep etmek,

h. BTGM tarafından kuruluşuna onay verilen kulübün talimatnamesinin hazırlanarak faaliyetlerine başlamasını sağlayıp durumu valiliklere bildirmek,

2. maddede şahsi olarak beden eğitimi ve spor kulübü kurmak isteyenlerden istenenler şunlardır:[213]

[212] **BCA**, 30.10.0.0/145.39.11. Tarih: 09.12.1940.
[213]**BCA**, 30.10.0.0./145.39.11. Tarih: 09.12.1940.

a. Talep belgesi ile bölge başkanlığı veya kaymakamlığa başvurmak. Başvuruda talep belgesi, beyanname, kulübün ismi, sembolü ve bayrak rengi istenmiştir. Beyannameye ek olarak ibraz edilmesi gerekenler ise şunlardır:

- Kurucuların adı soyadı,

- Görevi,

- Memuriyeti,

- Açık adresi,

- İlk sene için seçilen kulüp yönetim kurulunun isimleri,

- Kulübün idari bina adresi,

- Hangi spor branşlarında faaliyet yapılacağına dair bilgi.

b. Kulüp kurulmasına dair verilen talep belgesi bölge başkanı olan valiler tarafından incelenmiştir. Diğer taraftan kulüp kurma girişiminde bulunan şahıslara yönelik Emniyet Müdürlüğü tarafından güvenlik soruşturması yapılmıştır. 3530 sayılı Kanuna göre kulüp kurma işlemlerinin talep edildiği bölgedeki mükellef sayısının yeterli olması durumunda, yeni bir kulübün teşkiline ihtiyaç olduğu belirlenerek tescil işlemlerinin başlatılması için Genel Müdürlüğe başvuru yapılması gerekli görülmüştür. Başvurular Bakanlar Kurulu tarafından incelendikten sonra kulüp kuruluşu gerçekleşmiştir. Akabinde yeni kurulan spor kulübü BTGM'ye bağlanarak faaliyete başlamıştır.

Spor kulüp ve gruplarında eğitim verecek kadronun yetiştirilmesi amacıyla Ankara Gazi Terbiye Enstitüsüyle lise, sanat ve ticaret okullarında beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek için açılan kursa 6 kişilik kadro ilanı verilmiştir.[214]

[214] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 01.06.1939'dan 01.03.1940'a Kadar İcra Vekilleri Heyeti Kararıyla Tatbik Edilmiş Olan Kadroların Müfredatını Gösteren Cetvel, Dönem: 6, Cilt: 11, 27.05.1940, s.23.

II. Dünya Savaşı yıllarında kış sporlarında tesisleşme, kulüpleşme ve sporcu yetiştirme konusunda gelişmeler yaşanmıştır. Taner'in Erzurum ziyaretinde ülke savunmasında yararlanılacak gençliğin yetişmesine kayak sporunun katkı sağlaması beklenmiştir. Bu amaçla 5.000 gence kayak sporu öğretilmiştir. Bu gelişmelerin ardından ülkenin farklı bölgelerinde bu sporun yaygınlaştırılması amacıyla tesisler hizmete sokulmuştur. Bolu Gerede'deki Esentepe Kayak Sporları Tesisinin açılışı Vali Ahmet Durmuş Evrendilek tarafından yapılmıştır. Evrendilek, 8 Şubat 1941'de Gerede'deki kayak tesisinin açılışına dair yazısını Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne göndermiştir. Gerçekleştirilen törene halk ve gençler katılırken, Cumhurbaşkanı İnönü'ye bağlılık ve sevgi tezahüratında bulunulmuştur. Açılışın ardından gençler spor ve kayak gösterileri gerçekleştirmiştir.[215] 3530 sayılı Kanunun 13. maddesine göre tesislerinin kurulduğu bölgelerde 5 spor kulübünün teşkil edilmesi, Bakanlar Kurulu tarafından 8 Eylül 1943 tarihinde kabul edilmiştir.[216]

1941 yılında ülkede çeşitli tesislerin açılmasının yanı sıra sporla ilgili münasebetleri gerçekleştirenlerin yaptığı harcamaların karşılanması karara bağlanmıştır. Ülke içi ve dışında spor faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla seyahat edecek idareci ve sporcuların masraflarının devlet tarafından karşılanmasına yönelik BTGM tarafından bir kanun teklifi verilmiştir. Bu kanun teklifi Maliye Bakanlığı'nın olumlu görüşü üzerine Bakanlar Kurulu tarafından 3 Eylül 1941 tarihinde kabul edilmiştir.[217]

1941 yılında gerçekleştirilen bir diğer önemli husus, resmi spor müsabakalarından elde edilen gelirin paylaştırılması olmuştur. Bu bağlamda Beden Terbiyesi İstişare Heyeti tarafından hazırlanan talimatname, Genel Müdürlük tarafından sunulmuştur. İlgili talimat 3530 sayılı Kanunun 83. maddesine göre, 8 Ekim 1941'de Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir.[218] Müsabakalardan elde edilen gelirin paylaşımına yönelik talimatnamenin içeriği şu şekildedir:[219]

[215] **BCA**, 30.10.0.0/145.40.2. Tarih: 15.02.1941.
[216] **BCA**, 30.18.1.2/102.64.10. Tarih: 08.09.1943.
[217] **BCA**, 30.18.1.2/96.78.4. Tarih: 03.09.1941.
[218] **BCA**, 30.18.1.2/96.86.3. Tarih: 08.10.1941.
[219] **BCA**, 30.18.1.2/96.86.3. Tarih: 08.10.1941.

1. BTGM bünyesindeki federasyonların spor şubelerinin resmi müsabakalardan elde ettiği gelir hazırlanan talimatnameye göre paylaştırılmıştır.

2. Resmi müsabakalar; BTGM ve bölgeler olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

3. BTGM'nin düzenlediği müsabakaların masrafları aynı kurum bütçesinden karşılanmış ve geliri de buraya aktarılmıştır.

4. Bölgelerin düzenlediği müsabakaların giderleri yine aynı bölge tarafından karşılanarak elde edilen geliri yine buraya verilmiştir. Vergi, müsabaka yeri kira bedeli, görevli memur gideri, saha ve bilet üretim masrafları elde edilen hasılattan karşılanmıştır.

5. 4. maddede belirtilen hasılatın %10'u bölge hissesi olarak ayrılmıştır. Kalan kısmı ise Beden Terbiyesi Kanunu'nun 11. maddesine göre Bölge İdare Heyeti tarafından tanzim edilecek miktara göre spor kulüplerine dağıtılmıştır. Kulüplere verilecek para, elde edilen başarı, müsabakalara katılım ve spor faaliyetlerindeki duruma göre belirlenmiştir.

6. 5. maddede belirtilen kulüplere dağıtılacak hasılat, devre usulüne göre oynanan sporlarda devre sonunda, diğerlerinde ise müsabakanın bitiminde verilmiştir.

7. Özel müsabakalar sonucunda sağlanan hasılatın paylaşımı ilgililer arasındaki anlaşmaya göre yapılması kararlaştırılmıştır. Fakat bilet satışından elde edilen gelirden 4. maddede belirtilen unsurlar çıkarıldıktan sonra kalan hasılatın %10'u teşkilatın hissesi olarak ayrılmıştır. Ayrıca özel müsabakalarda da bölge biletleri kullanılmıştır.

8. 5. ve 7. maddelere göre bölge hissesi olarak ayrılan miktarlar bölge bütçesinin gelir defterine müsabaka hasılatı girdisi, masraf defterinin kulüplere yardım kısmına ise ödenek şeklinde kaydedilmiştir.

1942'de kayak alanında bir gelişme daha yaşanmıştır. Eski sporcu, müteahhit Zeki Rıza Sporel ile ortağı Eğe Spor Mağazası sahibi Süreyya Rifat Eğe tarafından

İstanbul'da kayak yapım tesisi sözleşmesi yapılmıştır. Bu gelişmeye dair Devlet Şurası Kararı 29 Ağustos 1942'de gönderilmiştir. Sözleşme içeriği şu şekildedir:[220]

1. Müteahhit her çifti 22 liradan 1.000 çift kayak takımı vermeyi taahhüt etmiştir.

2. Kayakların son teslim tarihi 31 Ekim 1941 tarihi olarak belirlenmiştir.

3. Müteahhitin her seferde 200 çift kayak takımı teslimi ardından, 20 gün içerisinde ücreti ödenecektir.

4. Sözleşme tarihinden itibaren bir ay içinde 1.000 kayak takımının 750 çifte indirilmesi mümkün olacaktır.

5. Belirtilen tarihlerde taahhütler yerine getirilmezse 15 gün süre tanınacak ve sonra 25 gün içinde her güne 50 lira para cezası kesilecektir.

6. Sözleşmede yer almayan deprem, savaş gibi sebepler istisna tutulmuştur.

29 Haziran 1942'de sona eren taahhüt süresinden 225 cezalı gün geçmiştir. Buna göre her takımı 22 lira olan 750 çift kayağın toplam bedeli olan 16.500 liradan 225 günün cezası düşürülmüş ve ilgililere 11.250 lira ödeme yapılmıştır.[221]

II. Dünya Savaşı döneminde uluslararası alanda düzenlenmesi planlanan müsabaka, turnuva ve şampiyonalar ertelenmiş veya iptal edilmiştir. Bunlardan biri de 1942 yılında Almanya'da Garmisch-Partenkirchen'de yapılacak uluslararası kayak müsabakası olmuştur. Almanya'daki kayak organizasyonunda BTGM'yi temsilen Devlet Demiryolları Cer Dairesi Başmühendislerinden Latif Osman Çıkıgil görevlendirilmiştir. Fakat teknik sebeplerden dolayı müsabakanın ertelendiği Almanya Büyükelçiliği tarafından Türkiye Dışişleri Bakanlığı'na 26 Ocak 1942 tarihinde bildirilmiştir.[222]

[220] **BCA**, 30.10.0.0/145.41.2. Tarih: 28.08.1942.
[221] **BCA**, 30.10.0.0/145.41.2. Tarih: 28.08.1942.
[222] **BCA**, 30.10.0.0/145.40.14. Tarih: 30.01.1942.

II. Dünya Savaşı'nın getirdiği ağır şartlar sporda da etkisini göstermiştir. 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu'nun çıkarılmasına bağlı olarak bazı spor kulüplerinin Dernekler Kanunu'na göre yeniden kurulması, birleştirilmesi veya kapatılması gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde Kocaeli, Sinop, İçel, Seyhan ve Malatya'da bulunan on dört kulüpten dokuzunun birleştirilmesi, beşinin ise kapatılmasına dair BTGM tarafından 16 Mart 1942 tarih ve 54/2399 sayılı Tezkere teklifi yapılmıştır. Bu teklif Beden Terbiyesi Kanunu'nun 13. maddesinin son fıkrasına göre 7 Nisan 1942'de Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir.[223] Spor kulüp ve gruplarının BTGM'nin belirlediği ihtiyaca göre tesis, ayrılma, birleşme ve kapatılma kararı 3530 sayılı Kanunun 13. maddesinin son fıkrasına göre Bakanlar Kurulu tarafından alınmıştır.[224]

BTGM tarafından 51 bölgede 256 gençlik kulübünün kurulmasıyla ilgili çalışmalar da yapılmıştır. Bu amaçla Genel Müdürlüğün 4 Nisan 1942 tarih ve 85/3072 sayılı tezkere teklifi üzerine 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu'nun 13. maddesine uygun şekilde gençlerin spor yapmasına imkân sağlayacak kulüplerin kurulması 25 Nisan 1942 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir.[225]

Bu dönemde farklı spor branşlarında gelişmeler de yaşanmıştır. Özellikle 1942-1945 yılları arasında güreş, boks, atıcılık, eskrim, su sporları, tenis, futbol, sportif oyunlar vb. alanlarda birçok organizasyonlar gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte gençlerin jimnastik, oyun, beden eğitimi ve spora yönlendirilmesini teşvik etmek amacıyla bazı dergiler çıkarılmıştır.[226]

1939'da başladığı yayın hayatına 1945'e kadar devam eden Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi Cumhuriyet döneminin önemli süreli yayınlarından biri olmuştur. Başlangıçta BTGM'nin yayını olarak çıkarılan bu dergi, 1942 yılından itibaren Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde yayın hayatını sürdürmüştür.[227]

---

[223] **BCA**, 30.18.1.2/98.27.9. Tarih: 07.04.1942.
[224] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941., s. 367; TBMM, **Kanunlar Dergisi**, Dönem: 5, Cilt: 18, 29.06.1938. s. 1161-1162.
[225] **BCA**, 30.18.1.2/98.35.4. Tarih: 25.04.1942.
[226] Yurtoğlu, *II. Dünya Savaşı Döneminde Türk…*, s. 4261.
[227] Ömer Kasap, "*Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi (1939-1945)*", **Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2021, s. 3.

Dergi, sporda yaşanan sıkıntıların çözümü konusunda önemli rol oynamıştır. İdari kuruluş, merkez ve bölge heyetleri tarafından verilen cezalar bazen kulüp ya da kişiler tarafından bilinse de tüm bölgenin haberdar olmadığı görülmüştür. Heyet tarafından verilen cezaların belirli aralıklarla duyurulmaması ve merkezden geç haber gitmesi nedeniyle bazı kulüpler cezalı sporcuları müsabaka listesine almış ve oynatmıştır. Bu durum kulüp ve sporcuların mağduriyet yaşamasına neden olduğundan, 1941 yılı temmuz ayı itibariyle üç ayda bir cezaların işlendiği listenin merkeze gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Ceza listelerinin Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi'nde yayınlanması ile kulüp ve sporcuların sıkıntı yaşamasının önüne geçilmiştir. Bu derginin farklı amaçlarla kullanılmasının Resmî Gazete şeklinde algılanmasına sebebiyet vermesi spor faaliyetlerinde merkeziyetçi anlayışın hâkim olduğunu ortaya koymuştur.[228]

1947'de yapılan gençlik kulüpleri ile ilgili düzenlemenin devamı olarak 1948 yılında da bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu amaçla on bir yeni gençlik kulübünün kurulmasına izin verilirken, bazılarında isim değişikliğine gidilmiş, bir kısmı ise kapatılmıştır. Kurulan kulüplerin isim ve şehirleri şu şekildedir:[229]

1. Bandırma Marmara Gençlik Kulübü (Balıkesir)
2. Egespor Gençlik Kulübü (Balıkesir)
3. Kurşunlu Gençlik Kulübü (Çankırı)
4. Acıpayam Gençlik Kulübü (Denizli)
5. Sümerspor Gençlik Kulübü (Isparta)
6. Midye Kalespor Gençlik Kulübü (Kırklareli)
7. Adana Tekel Gençlik Kulübü (Seyhan)
8. 4 Eylül Gençlik Kulübü (Sivas)
9. Tekirdağ Gençlik Kulübü (Tekirdağ)
10. Devrek Gençlik Kulübü (Zonguldak)

---

[228] Ali Emrah Tokatlıoğlu, "*Biyopolitika Kavramı Çerçevesinde 1938 Beden Terbiyesi Kanunu*", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2020. s. 161-162; Aynı dönemde beden eğitimi ve spor konusu üzerine bir ansiklopedi hazırlanması için çalışmalara başlanmıştır. Yine mesai saatleri haricinde görevlendirilecek memurlara yönelik ek ücret ödeneceği belirtilmiştir. Çalışmaların gerçekleştirileceği her saat için 2 lira verilmesi, Millî Eğitim Bakanlığı'nın teklifi, Maliye Bakanlığı'nın onayı ile 9 Ağustos 1945 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bk.: **BCA**, 30.18.1.2/108.48.13. Tarih: 09.08.1945.

[229] **BCA**, 30.18.1.2/116.39.20. Tarih: 05.06.1948.

11. Karadeniz Ereğlisi Gençlik Kulübü (Zonguldak)

10 Haziran 1944 tarih ve 3/968 sayılı Kararla kurulan Malatya'daki Mekikspor Gençlik Kulübü'nün adı Sümerspor olarak değiştirilmiştir. Ayrıca 25 Nisan 1942 tarih 2/17797 Kararla Tokat'ta bulunan Niksar, Erbaa, Zile ve Tokat Gençlik Kulüpleri listeden çıkarılmış, 18 Kasım 1946 tarih ve 3/4950 sayılı Karara göre kuruluşu gerçekleştirilen Kocaeli Emniyet Gençlik Kulübü ise Bakanlar Kurulu'nun 5 Haziran 1948 tarihinde çıkardığı Kararname ile kapatılmıştır.[230]

1947'deki spor branşlarına bakıldığında; atletizm, atıcılık, boks, dağcılık, kayakçılık, bisiklet, futbol, güreş, eskrim, jimnastik, izcilik, spor oyunları ve su sporları alanında 11 federasyonun faaliyetleri görülmektedir. Ayrıca teknik yönden Genel Kurmay Başkanlığı, yönetim bakımından da BTGM'ye bağlı Binicilik Federasyonu ile birlikte toplam sayı 12'ye ulaşmıştır. [231] Federasyon sayısındaki artışın sporcu niceliğinin de artmasını tetiklediği söylenebilir. Ülke genelinde farklı branşların federasyon bünyesinde temsil edilmesi, vatandaşların da bu sporlara yönelik ilgisini artırarak yaygınlaşmasına sebep olmuştur.

Tablo 7: 1942 ile 1947 Yıllarında Bazı Branşların Lisanslı Sporcu Sayısı[232]

Spor Branşı	1942	1947
Atıcılık	64	601
Atletizm	198	3.118
Boks	13	283
Bisiklet	10	91
Dağcılık ve Kayak	45	239
Eskrim	16	80
Futbol	689	13.011
Güreş	13	747
Sportif Oyunlar	122	2.099
Su Sporları	42	1.243

[230] **BCA**, 30.18.1.2/116.39.20. Tarih: 05.06.1948.
[231] Ayas, **a.g.e**, s. 557.
[232] Ayas**, a.g.e**, s. 558.

Tablo 7'ye göre 1942 yılında en fazla lisanslı sporcusu bulunan branş 689 kişi ile futbol, en az ise 10 kişi ile bisiklettir. 1947 yılına bakıldığında en fazla lisanslı sporcusu bulunan branş 13.011 kişi ile yine futbol olurken en az lisanslı sporcusu 80 kişi ile eskrim olmuştur. Lisanslı sporcu sayısının en fazla artış gösterdiği branş 12.322 kişi ile futbol olmuştur. Futbolu, 2.920 kişi ile atletizm, 1.977 kişi ile de sportif oyunlar takip etmiştir. Tabloya göre lisanslı sporcu sayısının en az artış gösterdiği branşın 64 kişi ile eskrim olduğu görülmektedir. Eskrimin ardından en az artışın yaşandığı branş 81 kişi ile bisiklet olmuştur. Dağcılık ve kayak, 194 kişilik bir artışla en az lisanslı sporcu sayısında üçüncü sırada yer alınmıştır. Boksta ise sadece 270 kişilik bir artış sağlanmıştır.

1947'de BTGM ve kurumlar tarafından 16 gençlik kulübü teşkil edilirken 5 gençlik kulübünün de ismi değiştirilmiştir. 7 Haziran 1945 tarihinde ise 3/2629 sayılı Karar ile Çoruh-Artvin Gençlik Kulübü kapatılmıştır. 16 kulübün kurulması, beşinin isminin değiştirilmesi ve birinin kapatılması 3530 sayılı Kanunun 13.maddesine göre 2 Ağustos 1947'de Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir.[233] Kurulan gençlik kulüplerinin isimleri şunlardır:[234]

1. Emniyet Spor Kulübü (Ankara)
2. Küçükpazar Gençlik Kulübü (İstanbul)
3. Adalar Gençlik Kulübü (İstanbul)
4. Tepecik Ülküspor Gençlik Kulübü (İzmir)
5. Karaburun Gençlik Spor Kulübü (İzmir)
6. Manisa Gençlik Kulübü (Manisa)
7. Sarıgöl Gençlik Kulübü (Manisa)
8. Muradiye Gençlik Kulübü (Manisa)
9. İvrindi Gençlik Kulübü (Balıkesir)
10. Sivrice Gençlik Kulübü (Elâzığ)
11. Pınarhisar Gençlik Kulübü (Kırklareli)
12. Başakspor Gençlik Kulübü (Kırklareli)
13. Turhal Şeker Fabrikası Gençlik Kulübü (Tokat)

[233] **BCA**, 30.18.1.2/114.56.8. Tarih: 02.08.1947.
[234] **BCA**, 30.18.1.2/114.56.8. Tarih: 02.08.1947.

14. Malatya Tekel Tütün Fabrikası Gençlik Kulübü (Malatya)
15. Ereğli Sümerspor Gençlik Kulübü (Konya)
16. Gercüş Gençlik Kulübü (Mardin)

İsim değişikliğinin yapılan 5 kulüp ve bölgesi şu şekildedir:[235]

1. Malatya Mensucat Gençlik Kulübü – Sümerspor Gençlik Kulübü (Adana)
2. Ayşekadın Gençlik Kulübü – Edirne Meriç Gençlik Kulübü (Edirne)
3. Boğaziçi Gençlik Kulübü – Boğaziçi Spor Kulübü (İstanbul)
4. Akçaabat Gençlik Kulübü – Sebat Gençlik Kulübü (Trabzon)
5. Doğu Gençlik Kulübü – Cihangir Gençlik Kulübü (İstanbul

1949'da BTGM tarafından kulüp sayısının artırılması amaçlanmıştır. Buna bağlı olarak 17 gençlik kulübünün daha kurulması 3530 sayılı Kanunun 13.maddesine göre Bakanlar Kurulu tarafından 30 Mart 1949'da kararlaştırılmıştır.[236]

Kurulan kulüplerin isim ve şehirleri şu şekildedir:[237]

1. Hisar Gençlik Kulübü (Afyon)
2. Gölpazar Gençlik Kulübü (Bilecik)
3. Burdurspor Gençlik Kulübü (Burdur)
4. Sümerspor Gençlik Kulübü (Bursa)
5. Çorumspor Gençlik Kulübü (Çorum)
6. Maden Gençlik Kulübü (Elâzığ)
7. Şekerspor Gençlik Kulübü (Eskişehir)
8. Egespor Gençlik Kulübü (İzmir)
9. Alaçatı Gençlik Kulübü (İzmir)
10. Kadifekale Gençlik Kulübü (İzmir)
11. Narlıdere Gençlerbirliği Gençlik Kulübü (İzmir)
12. Sarıkamış Gençlik Kulübü (Kars)
13. Taşköprü Sümerspor Gençlik Kulübü (Kastamonu)

[235] **BCA**, 30.18.1.2/114.56.8. Tarih: 02.08.1947.
[236] **BCA**, 30.18.1.2/119.24.3. Tarih: 30.03.1949.
[237] **BCA**, 30.18.1.2/119.24.3. Tarih: 30.03.1949.

14. Doğanspor Gençlik Kulübü (Kırklareli)
15. Sarayönü Gençlik Kulübü (Konya)
16. Larende Gençlik Kulübü (Konya)
17. Tekel Şarap Fabrikası Gençlik Kulübü (Tekirdağ)

3/2629 sayılı Kararla birleştirilen iki farklı kulüp; Edirne Gençlik Kulübü ve Kayseri Gençlik Kulübü yeni adları ile spor faaliyetlerine devam etmiştir. Edirne'den Edirnespor Kulübü, Kayseri'den Erciyesspor Kulübü'nün katılacağı müsabakalarda bu isimlerle yer alması kararlaştırılmıştır. Ayrıca 1 Mart 1941 tarih ve 2/15309 sayılı Kararla birleştirilen Fenerbahçe-Altınordu-Kadıköyspor kulüplerinden Altınordu adının çıkarılması ve ayrı bir kulüp olarak faaliyetlerine devam etmesi 30 Mart 1949'da Bakanlar Kurulunca onaylanmıştır.[238]

4.4.5. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Millî Eğitim Bakanlığı'na Bağlanması

1942 yılı içinde BTGM ile ilgili önemli bir karar alınmıştır. 25 Mayıs 1942'de bu kurumun Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanması ile ilgili kanun teklifi hazırlanmıştır.[239] 3530 sayılı Kanunun 1. maddesine göre Başbakanlığa bağlı BTGM, 4235 sayılı Kanun ile Milli Eğitim Bakanlığı uhdesine alınmıştır.[240] İlgili kuruluşun eğitim öğretim programlarını hazırlayan, öğrencileri manevi, fiziksel, ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel bakımdan geliştiren Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanması ülke gençliğinin spora ilgisinin artarak bilinçli hale gelmesine katkı sağlamıştır.[241]

BTGM'nin Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmasından kısa bir süre önce 2 Şubat 1942 tarihli 2/17301 sayılı Kararnameye ek halde yayınlanan yazıya göre 3530 sayılı Kanunda belirtilen beden eğitimi ve spor mükelleflerinin yaptığı faaliyetler iki ay süre ile tatil edilmiştir. Bu durumun sebebinin BTGM ile Millî Eğitim Bakanlığı arasındaki iş birliği ve koordinasyonun sağlanması olduğu tahmin edilmiştir. 15 Ağustos 1942 ile 15 Ekim 1942 tarihleri arasında spor faaliyetlerinin yapılmaması Millî Eğitim

[238] **BCA**, 30.18.1.2/119.24.3. Tarih: 30.03.1949.
[239] **BCA**, 30.18.1.2/98.45.9. Tarih: 25.05.1942.
[240] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Müzakere Edilen Maddeler, Dönem: 6, Cilt: 25, 29.05.1942. s. 142-143; TBMM, **Kanunlar Dergisi**, Dönem: 6, Cilt: 23, 29.05.1942, s. 611; **Resmî Gazete**, Sayı: 5122, Tarih: 03.06.1942.
[241] Yurtoğlu, *II. Dünya Savaşı Döneminde Türk…*, s. 6260.

Bakanlığı'nın 14 Ağustos 1942 tarih ve 1020/7151 sayılı Teklifi üzerine Beden Terbiyesi Kanunu'nun 4. maddesine göre Bakanlar Kurulu tarafından 14 Ağustos 1942'de kabul edilmiştir.[242]

Öte yandan TBMM'de 4235 sayılı Kanunun görüşmeleri sırasında Konya Milletvekili Dr. Osman Şevki Uludağ, Beden Terbiyesi Kanunu'nda değişiklik yapılmasına gerek olmadığını belirterek kurumun aynı şekilde işleyişine devam etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Değişimi uygun olmayan kanun, tüzük gibi resmî belgeler dışında beden eğitimi ile ilgili müzakerelerin TBMM tatile girerken kısa sürede yapılmasının yanlış olduğunu da sözlerine eklemiştir. Uludağ'a göre, BTGM'nin sorunu kanundan değil, sabırsızlık ve acele edilmesinden kaynaklanmaktadır.[243] Kocaeli Milletvekili İbrahim Dıblan ise Uludağ'ın düşüncelerinin aksine, bu kurumun Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmasından memnuniyet duyduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

"Muhterem arkadaşlar, Beden terbiyesi teşkilatıyla, bilhassa bu zamanda, Başvekâletimizin bu kadar işleri arasında bununla layıkıyla meşgul olmasına imkân ve ihtimal yoktur. Bahusus ki bu mesele beden terbiyesi işleri, terbiyevi ve bedeni, bir iş olduğuna göre hakikaten bu işin Maarif Vekâletine devriyle çok isabetli bir karar alınmış oluyor. Ancak muhterem Maarif vekilimizden şunu rica edeceğim ki (Maarif vekili yok sesleri) bu teşkilat hakikaten bilhassa organizasyon itibariyle epeyce geri kalmış vaziyettedir. Bu teşkilatın iyi bir şekilde, muntazam bir şekilde Türk gençliğine faydalı olabilecek bir şekilde tedvir ve kanunun tadil ettirilmesini bilhassa rica edeceğim."[244]

1942'de TBMM'de İzmir Milletvekili ve Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapan Hasan Ali Yücel, BTGM'nin bakanlığı bünyesine alınmasıyla ilgili kanun görüşmelerinde şunları söylemiştir:

"Beden terbiyesi davası, bütçemizin heyeti umumiyesi müzakere edilirken, burada arz ettiğim gibi, terbiye meselesinin bel kemiğini teşkil etmektedir. Biraz önce kabul buyurdunuz gibi kanunla bu terbiye davasının halli Maarif Vekâletine intikal etmiş bulunuyor. Arkadaşlarımın arzularına uyarak bu mesele üzerinde de dikkatle durmak, mütehassısların düşüncelerini öğrenmek, başka memleketlerde bu işler için neler yapıldığını anlamak gerek Parti ve gerek bu teşekkül tarafından yapılmış tetkiklere muttali olmak, bu işten anlayanları dinlemek ve bu suretle sevimli, sempatik, her bakımdan, Devlet bakımından, hususi teşekküller bakımından memleket gençliğinin teşkilatı için, okul içinde ve dışında, büyük,

[242] **BCA**, 30.18.1.2/99.74.6. Tarih: 14.08.1942.
[243] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Müzakere Edilen Maddeler, Dönem: 6, Cilt: 25, 29.05.1942. s. 141.
[244] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Müzakere Edilen Maddeler, Dönem: 6, Cilt: 25, 29.05.1942. s. 142.

sıhhatli ve canlı bir teşkilat kurmak emelimizdir. Bunun haricinde Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü bütçesi için bilip size söyleyebileceğim başka bir söz yoktur, bendenizi mazur görürsünüz."[245]

4.4.6. Halkevleri ve Spor Faaliyetleri

1931'de kapatılan Türk Ocakları'nın yerine 19 Şubat 1932'de kurulan Halkevleri 1951'e kadar varlığını sürdürmüştür.[246] Halkevleri ve Halkodaları CHP'nin toplumsal ve eğitimsel çalışmalarında önemli rol oynamıştır. Bu teşkilatın temelinde Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde kurulan Türk Ocakları (1912) kültürünün etkisi olduğu görülmüştür. Halkevleri, Atatürk ilkelerinden cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve laikliği topluma benimsetmek için çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu amaca yönelik konferans, toplantı, ders, tiyatro, kitap, konser, sergi, çeşitli yayın ve etkinliklerin yanı sıra spor faaliyetleri de düzenlemiştir. Bu etkinlikler dönemin İtalya'daki Faşist, Almanya'daki Nazi ve Sovyetler Birliği'ndeki Komünist Partileri'nin ideolojik rolleri ile benzerlik göstermiştir.[247]

1942 ve 1945 yılları arasında CHP bünyesinde faaliyet gösteren Halkevleri vasıtasıyla spora yönelik yardım ve müsabakalar yapılmıştır. Bu müsabaka ve yarışmaların düzenlenmesinde BTGM'ye ait saha, tesis vb. alanların kullanıma açılması da etkili olmuştur.[248]

Çeşitli şubeleri bulunan Halkevlerinin dördüncü şubesi olarak spor kolu kurulmuştur. Halkevleri spor alanında özellikle iki hususu savunmuştur. Bunlardan birincisi sporcuların yanı sıra, bedensel, ahlaki ve fikren de sağlıklı vatandaşlar yetiştirmektir. Bir diğeri ise sporu sadece gençliğe yönelik bir meşgale olmaktan çıkararak her yaştan

---

[245] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Müzakere Edilen Maddeler, Dönem: 6, Cilt: 25, 29.05.1942. s. 145-146.

[246] "Atatürk ve Halkevleri, Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler", Enver Behnan Şapolyo, **Atatürk ve Halkevleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1974, s. 65; Halkevlerinin faaliyet kollarından dördüncüsü spor şubesi olmuştur. 1932-1951 yılları arasında ülke içinde çeşitli spor faaliyetlerinin gelişimi ve vatandaşların spora aktif katılım sağladığı görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için Bk.: Melih Canberk Din, "*Halkevlerinin Türk Sporunun Gelişimindeki Yeri ve Önemi*", **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2018, s. 28-101.

[247] Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Çev. Boğaç Babür Turna, Arkadaş Yayınevi, 9. Basım, Ankara, 2017, s. 516-517.

[248] Yurtoğlu, *II. Dünya Savaşı Döneminde Türk…*, s. 4261.

vatandaşlara benimsetmek olmuştur. Bu nedenle Türk halkının spor hareketlerini yapmalarının yaygınlaştırılması için uğraş verilmiştir.[249]

1944 yılında Halkevleri bünyesinde faaliyet gösteren gençleri tanıştırmak ve beraber çalışmalarını sağlamak için kayak sporuna önem verilmiştir. Bu amaçla Kayseri ve Sivas Halkevleri kayakçılarının Gemerek'te toplanmaları planlanmıştır. Farklı kategorilerde yapılan müsabakalarda başarılı olanlara CHP tarafından hediye verilmiştir. Gemerek'teki faaliyet için Kayseri ve Sivas Halkevlerine 350'şer lira ödenek ayrılmıştır. İlgili faaliyetin düzenlenmesi ve Kayseri ile Sivas kayakçılarının kurallara göre hareket etmesini sağlamak amacıyla CHP Genel Sekreterliği tarafından Sivas Halkevi Başkanı Nusret Çubukçu görevlendirilmiştir.[250] Yine 1949'da Bursa, Eskişehir, Giresun, Isparta, Erzincan, Elazığ, Erzurum ve İçel Halkevleri Spor Şubesi tarafından kayak faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.[251] 1950 seçimleri sonucunda CHP, iktidarı DP'ye bıraktığında, Türkiye'deki Halkevi sayısı 500, Halkodası ise 4.000 üzerinde kayıtlara geçmiştir.[252] Bu bağlamda 1932 ile 1951 yılları arasında Halkevleri, ülkede farklı spor branşlarının gelişimi ve müsabakaların gerçekleştirilmesine önemli katkılar sağlamıştır.

4.4.7. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne Vildan Aşir Savaşır'ın Görevlendirilmesi

1945 yılında Beden Terbiyesi Genel Müdürü Taner, emekli olmuştur. Bu bağlamda yerine geçecek kişinin tayin edilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı'nın 15 Aralık 1945 tarih ve 11333 sayılı Tezkeresi Başbakanlığa sunulmuştur. [253] Buna göre Taner'in yerine 125 lira maaşla aynı kurumda genel müdür yardımcısı olarak çalışan Vildan Aşir Savaşır'ın atanması teklif edilmiştir. Alınan kararın yürütülmesinden Milli Eğitim Bakanı Yücel sorumlu olmuştur. Savaşır, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Milli Eğitim

[249] Hakimiyeti Milliye, Reşit Galip Beyin Nutku, 20 Şubat 1932; "Atatürk ve Halkevleri", **Reşit Galip Beyin Nutku**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1974, s. 22-23; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Spor Teşkilatı Hakkında Kanun Layihası ve Muvakkat Encümen Mazbatası, Dönem: 5, Cilt: 26, 83. Birleşim, 29.06.1938, s. 3.
[250] **BCA**, 490.1.0.0/5.25.9. Tarih: 18.12.1944.
[251] **BCA**, 490.1.0.0/1101.23.1. Tarih: 25.06.1949.
[252] Lewis, **a.g.e**,, s. 517.
[253] **BCA**, 30.11.1.0/179.35.6. Tarih: 19.12.1945.

Bakanının imzalarıyla 19 Aralık 1945 tarih ve 11334 sayılı ilgili Kararname ile Beden Terbiyesi Genel Müdürü olarak görevlendirilmiştir.[254]

Sporun içinden gelen biri olan Savaşır, 1903 yılında İstanbul'da doğmuş ve eğitimini Galatasaray Lisesi'nde tamamlamıştır. 1923 yılında 6,25 metre ile uzun atlama alanında Türkiye rekorunun sahibi olmuş ve 1924 Paris Olimpiyat Oyunları'na katılmıştır. Fransa'ya hukuk eğitimi almak için gitmesine rağmen spordan vazgeçememiştir. Paris'teki hukuk eğitimini bırakarak İsveç'e gitmeyi tercih eden Savaşır, devlet tarafından Stockholm'e beden eğitimi tahsili almak üzere gönderilen Nizamettin Kırşan ile beraber 1925 yılında spor eğitimine başlamıştır. İsveç Kraliyet Yüksek Beden Eğitimi Enstitüsü'ndeki eğitimini tamamladıktan sonra Çapa Kız Öğretmen Okulu yanında Selim Sırrı Tarcan tarafından açılan Beden Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme kursunda görevlendirilmiştir. 1930'da kursların sona ermesiyle Gazi İlk Öğretmen Okulu'nda Beden Eğitimi Öğretmeni olarak göreve başlamıştır. Sırasıyla Galatasaray Lisesi ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretmen olarak çalışmış, ardından enstitünün müdür yardımcısı olmuştur. 1938'de ise Millî Eğitim Bakanlığı Beden Eğitimi ve İzcilik Müdürü olarak görevlendirilmiştir. Vildan Aşir Savaşır okullardaki eğitsel kollara spor şubesinin eklenmesi, okul sporlarının öncelikle mahalli bölgeden başlayarak ülke çapında şampiyona haline gelmesi ve *Okul-Spor Dergisi*'nin çıkarılmasını da sağlamıştır.[255]

4.4.8. Beden Eğitimi ve Spor Faaliyetlerinin Eğitime Etkileri

1945 yılında ülke gençliğinin eğitimdeki niteliğini artırmak maksadıyla Millî Eğitim Bakanlığı ve Genel Kurmay Başkanlığı temsilcilerinden oluşan bir kurul tarafından hazırlanan Askerliğe Hazırlık Dersleri Yönetmeliği, 11 Ekim 1945'de Bakanlar

---

[254] **BCA**, 30.11.1.0/179.35.6. Tarih: 19.12.1945.

[255] A. Cevdet Arun, "*Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretmeni Yetiştirmede Öncü Selim Sırrı Tarcan'dan Sonra Gelen Kuşak'tan Vildan Aşır Savaşır*", **Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 20, Yıl: 1998, s. 9; Vildan Aşir Savaşır, https://shgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/219/110/vildan-asir-savasir.aspx 24.04.2022; Vildan Aşir Savaşır ile birlikte 1924 yılında Atatürk tarafından İsveç'te beden eğitimi ve spor eğitimi almaya gönderilen Nizamettin Kırşan 1956 yılında Beden Terbiyesi Genel Müdürü olarak görevlendirilmiştir. 1958 yılında ise Türkiye'yi temsilen İstanbul Milletvekili olarak Belçika'nın başkenti Brüksel'de gerçekleştirilen Dünya Beden Terbiyesi Kongresi'ne katılmıştır. Ayrıntılı bilgi için Bk.: **BCA**, 30.11.1.0/257.20.2. Tarih: 22.03.1956; **BCA**, 30.18.1.2/149.32.3. Tarih: 14.06.1958.

Kurulunca kabul edilmiştir.[256] Bu yönetmeliğin birinci bölümünde askerlik dersinin ödev ve amacıyla sorumluların uymak zorunda olduğu hükümler belirtilmiştir. Bu hususlar şu şekildedir:[257]

1. Ülke savunmasına hazırlanmalarını sağlamak amacıyla resmi ve özel bütün orta, lise ve yüksekokul ile üniversitelerde okuyan kız ve erkek öğrencilerin askerlik öğretimi alması zorunludur. Yabancı öğrenciler bu maddeden muaf tutulmuşlardır.

2. Erkek öğrenciler ordunun bütün hizmetleri için hazırlanırken, kız öğrenciler arka plandaki yardımcı hizmetler sınıfında, yurt içi görevlerde faydalanmak üzere yetiştirilir.

3. Okul diploma ve belgeleri askeri yeterlilik derecesini de gösterecektir. Bu nedenle erkek öğrenciler diploma veya ellerindeki belgeler dâhilinde askerlik kayıtlarına göre 1076 ve 1111 sayılı Kanunun hükümlerine tabii olmuştur.

4. Okullardaki ders geçme, devamsızlık ve mezuniyet esasları askerlik derslerinde de aynı şekilde uygulanır. Sınavlarla ilgili bazı maddeler ayrı tutulmuştur.

5. Ortaokul, lise ve dengi okullarla yüksekokullarda askeri öğretim, talim ve terbiye bilgi bakımından piyade esasına göre yapılmıştır.

Askerliğe Hazırlık Dersleri Yönetmeliği iki yılın ardından 1947'de yürürlükten kaldırılmıştır. Bunun yerine aynı sene içinde Talim ve Terbiye Kurulu'nun 1/5612 Kararı ile Milli Savunma Öğretimi Yönetmeliği kabul edilmiştir. Bu yönetmelikle Milli Savunma Öğretimi dersleri, ilgili okullarda müfredata eklenmiştir.[258]

Aynı yıllarda bir diğer gelişme Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde yaşanmıştır. Ülke gençliğinin yetişmesinde önemli rolü bulunan beden eğitimi ve sporla ilgili konular üzerinde görüşme ve incelemelerin yapılması amacıyla 18-23 Şubat 1946 tarihleri

---

[256] **BCA**, 30.18.1.2/109.61.9. Tarih: 11.10.1945; Askerliğe hazırlık talimatnamesi ilk olarak 1940 yılında hazırlanmış, 1944 yılında ise geçici bir madde eklenmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bk.: **BCA**, 30.10.0.0/46.296.2. Tarih: 31.07.1940.; **BCA**, 30.18.1.2./106.69.2. Tarih: 15.09.1944.

[257] **BCA**, 30.18.1.2/109.61.9. Tarih: 11.10.1945.

[258] Ayas, **a.g.e.**, s. 560.

arasında Ankara'da I. Beden Eğitimi ve Spor Şura'sı toplanmıştır. Şura'ya kulüp idarecisi, sporcu, doktor, asker, sosyolog, pedagog, çalışma uzmanı, gazeteci ve spor yazarları katılmıştır.[259] Şura'da incelenen konular şunlardır:[260]

1. Okul, kulüp ve orduda beden eğitimi ve spor,

2. Beden eğitimi ve sporla ilgili yönetmelik, teşkilat, uygulama, denetim ve mükellefiyet,

3. İzcilik,

4. Öğrenci, eğitici kadrosu, malzeme, saha ve tesisler,

5. Sporda profesyonellik, amatörlük ve spor adaleti vb.,

6. Öneri ve teklifler.

Şura'da beden eğitimi ve sporu geliştirmek için görüşülüp tartışılan konu ve alınan kararlar 1947'de Millî Eğitim Bakanlığı Beden Eğitimi Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmıştır.

4.4.9. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Tarafından Yurtdışından Getirilen Bazı Spor Eğitimcileri

1945'te yurtdışından gelen bazı eğitmenlere ülke sporunu geliştirme, ilerletme ve farklı branşların tanıtılmasını sağlamak amacıyla görev verildiği bilinmektedir. Bu bağlamda aynı yıl içerisinde Ankara'da bulunan Abrahams ve John Jackson adında iki Amerikalı spor uzmanının BTGM bünyesinde 170 lira ücretle antrenör olarak çalıştırılmasına karar verilmiştir. Bu antrenörlük görevi 788 [261] sayılı Kanunun

[259] **Ulus**, 19 Şubat 1946; Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve Şura üyeleri, Şura dolayısıyla tertip edilen Beden Eğitimi ve Spor sergisine katılmışlardır. Ayrıntılı bilgi için Bk.: **Ulus**, 19 Şubat 1946, s 4.
[260] Ayas, **a.g.e.**, s. 591.
[261] 788 sayılı Memurin Kanunu 16 Mart 1936 tarihinde kabul edilen ve memurların ücretli, mesai durumları ile ilgili bilgileri kapsayan yasadır. **Resmî Gazete**, Sayı: 3259, Tarih: 21 Mart 1936.

5.maddesine göre Bakanlar Kurulu tarafından 3 Ocak 1945 tarihinde kabul edilmiştir.[262]

BTGM bünyesinde çalıştırılmak üzere daha önce de Amerikalı iki spor eğitmeninin alındığı bilinmektedir. 1948 yılında yine aynı amaçlara yönelik İsviçreli Atletizm Antrenörü Maxj. Vogel ve Macaristanlı Futbol Antrenörü İgnace Molnar'ın Genel Müdürlüğün emrinde çalışmasına izin verilmiştir. Vogel'in, 1 Mart 1948 tarihinden itibaren on ay, Molnar'ın ise aynı tarihten başlayarak yedi aylık süre ile görevlendirilmesi, 2007 sayılı Kanunun 2. maddesinin B fıkrasına göre 25 Mayıs 1948'de Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir.[263]

1950'de BTGM tarafından farklı branşlarda ve geçici süre ile hizmetli ve yabancı antrenör alımı yapılmıştır. Çalıştırılacak kişilerin ücretlerinin BTGM'nin 1950 yılı mali bütçesinin E cetvelinin 203 ve 204. kısımlarına göre ödenmesi kararlaştırılmıştır. İlgili kadroların 1 Mart 1950 tarihinden itibaren göreve başlaması, 5548 Kanunun 4. maddesine göre Bakanlar Kurulu tarafından 17 Mart 1950 tarihinde kabul edilmiştir.[264] Bütçe cetvelindeki bölüm 203'e göre geçici hizmetlilerin alacağı ücret, kadro adı, adet, aylık ücret (lira), hizmet süresi (ay) ve toplam ücretleri 3656 sayılı Kanunun 19. maddesine göre düzenlenmiştir.

Tablo 8: Geçici Hizmetlilerin Durumu[265]

Kadro Adı	Adet	Aylık	Hizmet Süresi	Ücret Toplamı
Güreş Antrenörü	1	400	12	4.800
Güreş Antrenörü	1	350	12	4.200
Güreş Antrenörü	1	300	12	3.600
Antropometri Arşivcisi	1	325	12	3.900
Spor Aleti Tamircisi	1	150	12	1.800
İnşaat Teknikeri	1	375	12	4.500
İnşaat Teknikeri	1	325	12	3.900
Toplam				26.700

[262] **BCA**, 30.18.1.2/107.90.4. Tarih: 03.01.1945.
[263] **BCA**, 30.18.1.2/116.35.13. Tarih: 25.05.1948.
[264] **BCA**, 30.18.1.2/122.24.16. Tarih: 17.03.1950.
[265] **BCA**, 30.18.1.2/122.24.16. Tarih: 17.03.1950.

Tablo 8'e göre geçici hizmetlilerin alımında toplam sayı yedi kişiden ibarettir. En fazla alım üç güreş antrenörü, iki inşaat teknikeri alanında gerçekleştirilmiştir. Antropometri arşivcisi ile spor aleti tamircisi bir kişi ile sınırlı kalmıştır. Aylık ücrete bakıldığında en fazla tutarı 400 lira ile güreş antrenörü kadrosunun aldığı görülmektedir. Üç güreş antrenörünün aldığı ücretin toplamı 1.050 liradır. En düşük ücretin verildiği kadro ise aylık 150 lira ile spor aleti tamircisi olmuştur. Geçici alınan hizmetlilerin çalışma süreleri sabit on iki ay olarak belirlenmiştir. Bu hizmetlilerin çalışma süresi boyunca toplam aldığı ücret 26.700 liradır. Bu ücret aylık olarak en fazla 4.800 lira ile güreş antrenörüne verilirken, ikinci sırada 4.500 lira ile inşaat teknikeri, üçüncü sırada ise yine 4.200 lira ile güreş antrenörü yer almıştır. Genel toplamda en düşük ücretin 1.800 lira ile spor aleti tamircisine verildiği görülmektedir.

1950 yılı bütçe cetveli bölüm 204'e göre yabancı antrenör, hizmetli ve tercümanlara verilecek ücretin düzenlemesi de yapılmıştır.

Tablo 9: Yabancı Kadronun Durumu[266]

Kadro Adı	Adet	Aylık	Hizmet Süresi	Ücret Toplamı
Yabancı Uzman	1	1.000	6	6.000
Yabancı Uzman	1	1.200	6	7.200
Yabancı Uzman	1	1.400	1	1.400
	Toplam			14.600

Tablo 9'a göre üç adet yabancı spor uzmanının aylık ücreti toplamı 3.600 liradır. Bunlardan ikisinin hizmet süresi altı diğerinin ise bir ay olduğu anlaşılmaktadır. Üç yabancı spor uzmanına ödenecek toplam tutarın ise 14.600 lirayı bulduğu görülmektedir. Aylık ücretler karşılaştırıldığında yabancı uzmanların daha fazla para aldığı anlaşılmaktadır. Genel toplamda ücret karşılaştırıldığında ise geçici hizmetlilere daha fazla para ödendiği görülmektedir.

II. Dünya Savaşı döneminde kış sporları ve kayak, gençliğin ülke savunmasında önemli bir konusu olduğundan BTGM tarafından dikkate alınmıştır. Savaş sonrası dönemde kış sporları ile ilgili faaliyetler yapılırken kayak sporunun yaygınlaştırılması

[266] **BCA**, 30.18.1.2/122.24.16. Tarih: 17.03.1950.

amacıyla tesis ve sahalar açılmıştır. Bu bağlamda 1950'de Avusturyalı kayak antrenörü August Mayer BTGM tarafından görevlendirilmiştir. Mayer'in, 3 Ocak 1950 tarihinden itibaren üç ay süre ile çalıştırılması ve Erzurum, Sarıkamış gibi ikinci derece yasak bölgelere girmesine izin verilmesi 13 Ocak 1950 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir.[267]

Bu dönemde gençliğe ülke savunmasında faydası bulunan başka bir spor branşı olan eskrimin de geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu amaçla BTGM tarafından İtalyan Vincenzo Torsitano'nun eskrim antrenörü olarak Türkiye'de faaliyette bulunmasına Bakanlar Kurulunca izin verilmiştir.[268]

4. 5. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Bütçesi (1939-1950)

BTGM'nin bütçe ve gelirleri 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu'nun 19. maddesi kapsamında belirlenmiştir. Buna göre bütçe ve gelirler şu şekilde tespit edilmiştir:[269]

a. Genel bütçeden ayrılan ödenek,

b. İl Özel İdare bütçelerinin toplam gelirlerinin %2'si,

c. Şehirlerdeki belediye bütçelerinin toplam gelirlerinin %4'ü,

d. Her çeşit gösteri ve müsabakalardan elde edilen gelirler,

e. Yapılan bağışlar.

b ve c maddelerindeki gelirler yerel spor teşkilatı, spor sahaları ve gerekli diğer ihtiyaçlar için harcanmıştır. Belediye ve Mahalli İdareler bütçesinde zorunlu hizmetler bölümüne bu ödenek, bütçeleri onaylayan yetkililer tarafından koyulmuştur. Köy

---

[267] **BCA**, 30.18.1.2/121.95.13. Tarih: 13.01.1950.

[268] **BCA**, 30.18.1.2/122.41.17. Tarih: 02.05.1950; II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Türkiye'de benzer şekilde yabancı spor uzmanları görevlendirilmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bk.: Nadir Yurtoğlu, *"İnönü Döneminde Türkiye'de Spor: İkinci Dünya Savaşı Sonrası Bir Araştırma (1946-1950)"*, **Tarih Okulu Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 61, Yıl: 2022, s. 4313-4351.

[269] TBMM, **Zabıt Ceridesi**: Dönem: 5, Cilt: 26, 83. Birleşim, 29.06.1938. s. 490.

bütçelerine ise İl Özel İdare Meclisi Kararı ile spor ödeneği valiler tarafından eklenmiştir.[270]

Beden eğitimi ve spor mükelleflerine yaptırılan faaliyetlerde görevli olan eğitmenlerle idari görevli memurlara verilecek maaş ve ek mesai ücreti ile ilgili 1942'de bazı kararlar alınmıştır. 3530 sayılı Kanun ile mükellefiyetlere yaptırılan faaliyetlerde görevli eğitmenler için Ankara 19 Mayıs Stadyumu'nda kurs düzenlenmiştir. Bu kursta idareci olarak görevlendirilen kişiler mesai saati dışında çalıştırılacak memurlar olmuştur. Bu nedenle BTGM 1942 yılı mali bütçesinin 8. faslının 2. maddesinde yer alan kurs masraflarına ayrılan ödeneğe göre listede yazılı miktarı geçmemek şartı ileri sürülmüştür. Ayrıca 4178 sayılı Kanuna göre gerektiğinde zam yapılacağı da bildirilmiştir. Spor eğiticileri ve idari görevli memurlara verilecek ücretler Millî Eğitim Bakanlığı'nın 17 Haziran 1942 tarih ve 606/5483 sayılı teklifi, Maliye Bakanlığı'nın 17 Temmuz 1942 tarih ve 13829/86/3548 sayılı görüşü üzerine 3656 sayılı Kanunun 22. maddesine uygun olarak Bakanlar Kurulu tarafından 4 Ağustos 1942 tarihinde kabul edilmiştir.[271]

Tablo 10: Açılacak Kursta Görevlilerin Ücretlendirilmesi[272]

Görevi	Adet	Aylık Ücreti	Görev Süresi	Tutar (Lira)
Kurs Müdürü	1	140	6 ay	840
Kurs Amiri	1	120	6 ay	720
Hesap Memuru	1	75	6 ay	450
Katiplik	1	75	6 ay	450

Tablo 10'a göre, açılacak kurslarda 4 adet memur 6 ay süreyle görevlendirilmiştir. En fazla aylığı 140 lira ile kurs müdürünün aldığı görülmektedir. Hesap memuru ve kâtip ücreti ise 75 lira olarak belirlenmiştir. Toplam süreye bakıldığında en fazla ücreti yine 840 lira ile kurs müdürünün aldığı anlaşılmaktadır. Bu suretle 6 aylık sürede kursta görevlendirilen idareci memurlara 2.460 lira ödendiği de görülmektedir.

[270] TBMM, **Zabıt Ceridesi**: Dönem: 5, Cilt: 26, 83. Birleşim, 29.06.1938. s. 490.
[271] **BCA**, 30.18.1.2/99.68.15. Tarih: 04.08.1942.
[272] **BCA**, 30.18.1.2/99.68.15. Tarih: 04.08.1942.

Aynı yılda İstanbul Haydarpaşa Lisesi'nde Beden eğitimi öğretmenleri için açılacak spor eğitmeni yetiştirme kursunda görevlendirilecek kadroların onayı 12 Ağustos 1942 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından gerçekleştirilmiştir.[273]

1943 yılına gelindiğinde mükelleflere spor faaliyetlerinde verilen görevleri yerine getirmek ve açılacak kurslarda 4 ay süre ile çalıştırılacak memurlara ek ücret vermek, BTGM tarafından aynı yılın bütçesinin 8. bölümünün 2. maddesinde belirtilen esaslara göre gündeme getirilmiştir.[274]

1944'te ise 1943 yılında alınan ek mesai ücreti ödemesi benzeri bir kararın daha alındığı görülmektedir. Beden eğitimi mükellefiyeti uygulama kurslarında çalıştırılmak üzere mesai saatleri dışında görevlendirilecek memurlara 4 ay süre ile ücret verilmesi, 3 Ağustos 1944'te Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir.[275]

BTGM kurulduğu tarihten itibaren devlet bütçesinden ayrılan ödeneklerle faaliyetlerini sürdürmüştür. Özellikle II. Dünya Savaşının ağır şartları, alım-satım dengesizliğinin ortaya çıkması ve bazı temel ihtiyaç maddelerinin temin edilememesi, fiyatların olağanüstü derecede artmasına neden olmuştur. Bu suretle mevcut şartlar altında ekonomik krizin yaşandığı bir sürece girilmiştir. Ülkede ekonominin iyi olmamasına rağmen BTGM'ye genel mali yıl bütçelerinden ödenek ayrılmaya devam edilmiştir.[276]

Dönemin Milli Eğitim Bakanı Yücel, 1943 bütçe görüşmelerinde TBMM'de yaptığı konuşmada Genel Müdürlüğün mevcut durumuyla ilgili detaylı bilgi vermiştir. Yücel, BTGM'nin 4 yıl önce kurulduğunu ve kendilerine askeriye ile okul dışında kalan gençlerin spora kazandırılması görevinin verildiğini ifade etmiştir. BTGM'nin Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanması ardından teşkilatın daha büyük bir hale geldiğini ve milyonlarca genç vatandaşın sorumlulukları altına girdiğini belirtmiştir.

[273] **BCA**, 30.18.1.2/99.75.3. Tarih: 12.08.1942.
[274] **BCA**, 30.18.1.2/102.58.10. Tarih: 09.08.1943.
[275] **BCA**, 30.18.1.2/106.56.18. Tarih: 03.08.1944.
[276] Yurtoğlu, *II. Dünya Savaşı Döneminde Türk…*, s. 4262.

Ayrıca Milli Eğitim Bakanı Yücel teşkilatın gelir durumu ve yapılan faaliyetlerle ilgili bilgiler verirken, sporun ülke savunmasında yararlanılacak gençliğin yetişmesinde önemli bir unsur olduğunu ifade etmiştir. Bu görüşmeler sırasında söz alan Antalya Milletvekili Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Ankara'da yapımı planlanan Beden Terbiyesi Enstitüsüne ayrılan 164.000 lira ile bu kurumun inşa edilemeyeceğini belirtmiştir. Ayrılan bu ödeneğin aslında Gazi Terbiye Enstitüsü'ne bir salon ve derslik yapılması amacıyla tahsis edildiğini de bildirmiştir. II. Dünya Savaşı'nın getirdiği zor şartlar ve inşaat malzemelerindeki fiyatların pahalı olması nedeniyle Beden Terbiyesi Enstitüsüne daha yüksek bir bütçe tahsis edilmesini doğru bulduğunu ifade etmiştir.[277]

Yücel, ülkenin her kurumu gibi beden eğitimi işlerinde de nitelikli eleman eksikliği olduğunu ifade etmiştir. Spor faaliyetlerinin düzenli ve kaliteli şekilde yürütülebilmesi ve beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek için Gazi Terbiye Enstitüsü'nde bir spor şubesi ve kapalı jimnastik salonu bulunduğunu ileri süren Yücel, son iki yılda BTGM tarafından yılda 10 öğrenci olmak üzere 30 kişinin mezun olduğunu ifade etmiştir. Fakat ülkedeki beden eğitimi ve spor faaliyetleri için bu sayı yeterli olmamıştır. Zira ülkedeki okullarda beden ve spor eğitimi verebilecek niteliklere sahip öğretmen sayısı sadece 270 kişidir. Hâlbuki 3530 sayılı Kanunun BTGM'ye vermiş olduğu görev ile okul içi ve dışı her alanda Türk gençliği için spor faaliyetlerinin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Mevcut 270 öğretmen ve 60 eğitimci ile bu görevi başarmanın zor olduğu Yücel tarafından ifade edilmiştir. Bu nedenle yaşanılan sorunların en aza indirilmesi için bir program hazırlanmış ve Gazi Terbiye Enstitüsü'ndeki Beden Eğitimi Şubesinin genişletilmesi kararı alınmıştır. Antalya Milletvekili Dağlıoğlu'nun mevcut bütçe ile yeni bir enstitü inşa etmenin mümkün olmayacağını belirtmesi, Milli Eğitim Bakanı Yücel tarafından da haklı görülmüştür. Yücel de aynı şekilde 150.000 lira ile büyük bir beden terbiyesi teşkilatının yapılamayacağından bahisle 1 milyon liralık bütçe gerektiğini ifade etmiştir. Bu nedenle öncelikli olarak enstitünün inşaatına başlamak yerine BTGM'ye mütevazı bir bütçe hazırlamak uygun görülmüştür.[278]

Konuşmasının devamında Yücel, beden eğitimi ve sporun sadece kışlalarda yapılacak bir faaliyet olmadığını belirtmiştir. Çünkü kışlanın belirli yaş aralığındaki vatandaşlara

[277] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Dönem: 7, Cilt: 2, 20. Birleşim, 07.05.1943. s. 37.
[278] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Dönem: 7, Cilt: 2, 20. Birleşim, 07.05.1943. s. 37.

ülke savunmasında neler yapılması gerektiğine dair bilgi verildiği bir okul olduğunu ifade etmiştir. Önceki dönemlerde okul içi ve dışından ülke gençliğinin askerlik vazifesini yapmak için geldiğinde, göreve hazır hale getirilmeye çalışılmıştır. II. Dünya Savaşı bu durumun gerekli olduğunu kanıtlamıştır. Fiziksel olarak hazır bulunmadıktan sonra mevcut silah ve teçhizatları kullanmanın mümkün olmadığı görülmüştür. Gençlik döneminde kar yürüyüşü ve kayak yapmayan, kızağa binmeyen ve yüzmeye dair hiç bilgisi olmayan vatandaşların askere alındığında zorluk yaşayacağı görülmüştür. Gençliğin ve çocukların bedenlerini geliştirici faaliyetlerde bulunmaları da ülke savunmasının bir parçası olarak nitelendirilmiştir. Bu savunmanın sadece askerlikten ibaret olmadığı anlaşılmıştır. II. Dünya Savaşı'nda da top yekûn savaş halinde kadın, erkek, genç, yaşlı ve çocukların ülke savunmasında seferber olduğu görülmüştür. Bu nedenle okul içi ve dışında bütün imkânların gençler için kullanılması gerektiği ifade edilerek bu kuşağı dağa çıkarmak, kamp yaptırmak, izciliğe alıştırmak, doğa ile bütünleştirmek ve doğa sporlarını tanıtıp yerine getirmek amacıyla tedbirler alınmıştır. Yeni neslin çocukluktan gençlik çağına kadar tabiat ile temas halinde olması, savaşa alıştırılması ve doğada yalnız kalarak sağlam ve güçlü yetiştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.[279]

Bütçe görüşmeleri sırasında Dağcılık Federasyonu'na yardım yapılması teklif edilmiştir. Fakat Antalya Milletvekili Dağlıoğlu, teşkilatın bazı kulüplere yaptığı maddi yardımın yanlış olduğunu ifade ederek eleştirilerde bulunmuştur. Dağlıoğlu tarafından Dağcılık Kulübü'ne yapılan 1.500 lira yardımla ziyafet düzenlenmesi ve balolar verilmesi dışında herhangi bir çalışma yapılmadığı ifade edilmiştir. Bunun üzerine Bakan Yücel, bahsedilen yardımın özel bir kulübe değil, Dağcılık Federasyonu'na yapıldığı bilgisini vermiştir. Yücel'e göre, bu yardım ile gençlerin dağcılık sporunu yapmasına katkı sağlanmasının yanı sıra adı geçen sporun yaygınlaştırılması da hedeflenmiştir.[280]

[279] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Dönem: 7, Cilt: 2, 20. Birleşim, 07.05.1943. s. 38-39.
[280] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Dönem: 7, Cilt: 2, 20. Birleşim, 07.05.1943. s. 38.

BTGM'nin 1943'de mevcut bütçesi yaklaşık 925.425 liradır. Genel bütçeden 722.400 lira ödenek tahsis edilmiştir. İl Özel İdarelerinden %2, belediyelerden ise %4 oranında alınan ödeneklerle beraber teşkilatın toplam bütçesi 2.000.000 liraya çıkmıştır.[281]

Tablo 8 : II. Dünya Savaşı Yıllarında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Gelirleri (1939-1945)[282]

Yıl	Genel Bütçe (TL)	Devredilen Bütçe (TL)	Müsabaka Geliri (TL)	Farklı Gelir (TL)	Spor Malzemesi Satışı	Kitap, Dergi, Broşür Satışı	Faiz (TL)	Toplam (TL)
1939	636.000	49.000	100	100	0	0	400	685.600
1940	572.400	212.256	144	500	0	0	1.500	786.800
1941	572.400	200.000	1.000	600	200	0	1.500	775.700
1942	572.400	250.000	1	3	1	500	2.500	825.405
1943	722.400	200.000	1	3	1	500	2.500	925.405
1944	721.534	200.400	20.000	503	1.000	500	15.000	958.937
1945	420.895	228.000	12.000	709	600	100	1.500	663.804

Tablo 11'e göre, genel bütçeden BTGM'ye en fazla ödeneğin 722.400 lira ile 1943 yılında ayrıldığı görülmektedir. En düşük bütçe ise savaşın sona erdiği 1945 yılında 420.895 lira olarak ayrılmıştır. 1940, 1941 ve 1942 yıllarında ayrılan bütçe sabit kalmıştır. Bir önceki yıldan aktarılan bütçeye bakıldığında en fazla 1942'de 250.000 lira devredildiği görülmektedir. En az devir ise 1939'da 49.000 lira olarak aktarılmıştır. Genel Müdürlüğün çeşitli yollarla elde ettiği gelirlere bakıldığında en fazla gelirin 709 lira ile 1945 yılında kazanıldığı görülmektedir. 1942 ve 1943 yıllarında ise farklı yollardan sadece 3 lira gelir elde edildiği anlaşılmaktadır. Spor malzemesi (şilt, kupa, madalya) satışından elde edilen gelir 1.000 lira ile en fazla 1944 yılında sağlanmıştır. 1939 ve 1940 yıllarında ise hiçbir gelir elde edilmediği

[281] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Dönem: 7, Cilt: 2, 20. Birleşim, 07.05.1943, s. 38.

[282] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Dönem: 6, Cilt: 2, 21. Birleşim, 30.05.1939, s. 405; **Resmi Gazete**, Sayı: 4222, 2 Haziran 1939; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Dönem: 6, Cilt: 12, 61. Birleşim, 01.06.1940, s. 11; **Resmi Gazete**, Sayı: 4538, 6 Haziran 1940; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Dönem: 6, Cilt: 18, 60. Birleşim, 30.05.1941, s. 374; **Resmi Gazete**, Sayı: 4825, 4 Haziran 1941; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Dönem: 6, Cilt: 25, 66. Birleşim, 29.05.1942, s. 447; **Resmi Gazete**, Sayı: 5122, 3 Haziran 1942; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Dönem: 7, Cilt: 2, 20. Birleşim, 07.05.1943, s. 39; **Resmi Gazete**, Sayı: 5403, 13 Mayıs 1943; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Dönem: 7, Cilt: 10, 52. Birleşim, 05.05.1944, s. 18; **Resmi Gazete**, Sayı: 5703, 11 Mayıs 1944; TBMM, **Tutanak Dergisi**, Dönem: 7, Cilt: 17, 66. Birleşim, 30.05.1945, s. 525; **Resmi Gazete**, Sayı: 6021, 2 Haziran 1945.

anlaşılmaktadır. Kitap, dergi ve broşür satışından elde edilen gelire bakıldığında 1942, 1943 ve 1944 yıllarında 500'er lira ile en fazla kazancın sağlandığı görülmektedir. 1939, 1940 ve 1941 yıllarında ise bu alandan hiçbir gelir elde edilmediği görülmektedir. Faizden elde edilen 15.000 lira gelir ile 1944 yılında en fazla seviyeye ulaşılmıştır. En düşük gelir ise 400 lira ile 1939'de elde edilmiştir. 1939-1945 yılları arasında toplam gelire bakıldığında en yüksek kazancın 958.937 lira ile 1944'te temin edildiği görülmektedir. Sırasıyla 1943'te, 925.405 1942'de 825.405. 1940'ta 786.800, 1941'de 775.700, 1939'da 685.600 ve 1945'te 663.804 lira ile elde edilmiştir.

Tablo 9 : 1939-1950 Yılları Arası Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Kesinleşmiş Bütçesi[283]

Yıl	Yıl Ödeneği	Harcanan Tutar (TL)	Kalan Tutar (TL)
1939	685.600	437.225	248.375
1940	786.800	630.664	156.136
1941	765.601	537.287	228.314
1942	835.394	629.959	205.435
1943	951.491	715.214	236.277
1944	1.062.068	821.946	240.122
1945	1.063.804	520.466	543.338
1946	1.712.065	1.556.140	155.924
1947	1.085.653	947.257	140.691
1948	1.187.060	965.370	222.035

[283] 6 Nisan 1942 tarih ve 4197 sayılı Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğünün 1939 Malî Yılı Hesabı Kati Kanunu: TBMM, **Kanunlar Dergisi**, Dönem: 6, Cilt: 23, 06.04.1942, s. 155-166; **Resmi Gazete**, Sayı: 5080, 10 Nisan 1942; 26 Kasım 1945 tarih ve 4802 sayılı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün 1940 Yılı Kesin Hesabı Kanunu: TBMM, **Kanunlar Dergisi**, Dönem: 7, Cilt: 28, 26.11.1945, s. 1-2; **Resmi Gazete**, Sayı: 6169, 1 Aralık 1945; 14 Nisan 1947 tarih ve 5035 sayılı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1941 Akçalı Yılı Kesin Hesap Kanunu: TBMM, **Kanunlar Dergisi**, Dönem: 8, Cilt: 29, 14.04.1947, s. 609; **Resmi Gazete**, Sayı: 6590, 24 Nisan 1947; 30 Nisan 1948 tarih ve 5195 sayılı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1942 Akçalı Yılı Kesin Hesap Kanunu: TBMM, **Kanunlar Dergisi**, Dönem: 8, Cilt: 30, 30.04.1948, s. 556-557; **Resmi Gazete**, Sayı: 6901, 8 Mayıs 1948; 25 Kasım 1949 tarih ve 5444 sayılı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün 1943 Bütçe Yılı Kesin Hesap Kanunu: TBMM, **Kanunlar Dergisi**, Dönem: 8, Cilt: 32, 25.11.1949, s. 43; **Resmi Gazete**, Sayı: 7369, 2 Aralık 1949; 11 Şubat 1950 tarih ve 5535 sayılı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1944 Bütçe Yılı Kesin Hesap Kanunu: TBMM, **Kanunlar Dergisi**, Dönem: 8, Cilt: 32, 11.02.1950, s. 465-466; **Resmi Gazete**, Sayı: 7434, 16 Şubat 1950; 16 Şubat 1951 tarih ve 5718 sayılı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün 1945 Bütçe Yılı Kesin Hesap Kanunu: TBMM, **Kanunlar Dergisi**, Dönem: 9, Cilt: 33, 16.02.1951, s. 182-183; **Resmi Gazete**, Sayı: 7740, 21 Şubat 1951; **Resmi Gazete**, Sayı: 2785, 14 Şubat 1952; **Resmi Gazete**, Sayı: 8453, 9 Temmuz 1953; **Resmi Gazete**, Sayı: 8034, 14 Şubat 1952; **Resmi Gazete**, Sayı: 10213, 25 Mayıs 1959; Mehmet Bayansalduz, "*Türk Spor Yönetiminde Finansal Kaynak Sağlama Çabalarının Değerlendirilmesi*", **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı: 160, Yıl: Güz 2003, s. 51-59.

1949	1.222.004	1.250.833	165.017
1950	994.602	863.634	130.367

Tablo 12'ye göre, devlet tarafından BTGM'ye en fazla ödeneğin 1.712.065 lira ile 1946 yılında, en az ise 685.600 lira ile 1939'da sağlandığı görülmektedir. II. Dünya Savaşı'nın 1945'te sona ermesiyle beraber spora ayrılan miktarda artış yaşanmıştır. Bu artışın düzenlenen spor faaliyetlerinin çoğalmasına etkisi olduğu tahmin edilmektedir. 1939'dan 1950 tarihine kadar olan süreçte genel anlamda devlet tarafından verilen destek artarak sürdürülmüştür. Özellikle II. Dünya Savaşı'nın yaşandığı 1939-1945 yılları arasında 1941 yılı hariç devamlı bir artış yaşanmıştır. Bu yılın sonrasında ayrılan ödenekler belirli miktarlarda birbirine yakın kalmış, 1950'de ise önceki yıllara göre düşmüştür. Harcanan tutarlara bakıldığında 1946 yılında 1.556.140 lira ile en fazla harcamanın yapıldığı görülmektedir. Bütçeden sağlanan yardımın miktarına göre en az harcama ise 1945 yılında yapılmıştır. Bu yıl ödenek olarak tahsis edilen 1.063.804 liranın 543.338 liralık kısmı BTGM'nin bünyesinde diğer yıla aktarılmak üzere önemli bir gelir olarak kalmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı'nın ağırlığını hissettirdiği yıllarda bütçeden ayrılan paranın çok az bir kısmının kalan olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Bütçenin tamamının harcanmamasında dönemin ağır şartlarının etkili olduğu tahmin edilmektedir. Bu ödeneklerin savaş döneminde olası bir seferberlik halinde vatandaşların ülke savunmasında hazır olması amacıyla ayrıldığını söylemek mümkündür. Bu dönemde ülke müdafaasında kullanılmak üzere gençlerin çeşitli spor faaliyetlerine özendirildiği ve 3530 sayılı Kanunla beden eğitimi ve sporun zorunlu tutulduğu bilinmektedir.

5. ULUSAL VE ULUSLARARASI SPOR ORGANİZASYONLARINDA TÜRKİYE (1938-1950)

Araştırmanın bu bölümünde 1938-1950 yılları arasında ülkede gerçekleştirilen müsabakalar ile Türkiye'nin uluslararası alanda katıldığı organizasyonlar hakkında bilgiler verilmiştir. Bu suretle 1938'de BTGM'nin kurulması ile başlayan ve 1950'ye kadar devam eden süreçteki spor faaliyetleri incelenmiştir. 1939-1945 tarihleri arasında meydana gelen II. Dünya Savaşı nedeniyle iptal edilen bazı uluslararası organizasyonlar savaş sonrasında tekrar düzenlenmeye başlamıştır. Bu organizasyonların iptal edilmesi araştırmanın bu bölümünün sınırlı kalmasına yol açmıştır.

5.1. Ulusal Spor Faaliyetleri

1938 ile 1950 yılları arasındaki II. Dünya Savaşı sürecinde spor müsabakaları yurtiçi faaliyetleriyle sınırlı kalmıştır. Bahsi geçen dönem ile ilgili ülke içi faaliyetler bu kısımda ele alınmıştır.

5.1.1. Güneş Kulübünün Kapatılması ve Türkiye'de İlk Gece Maçı

1939'da futbolun dışında kürek, atletizm ve güreşte de faaliyet göstererek önemli bir kulüp haline gelen Güneş Spor, ani bir kararla kapatılmıştır. 1933'te Galatasaray'dan ayrılan bazı sporcular tarafından kurulan bu kulüp, Atatürk tarafından da iki kez ziyaret edilerek desteklenmiştir. Fakat Atatürk'ün vefatından bir yıl sonra faaliyetine son verilmiştir. Kulübün kapatılmasında herhangi bir gerekçe gösterilmemiştir. Sportif başarı veya ekonomik nedenlerden çok bu kapatılışın siyasi-politik olduğu tahmin edilmektedir.[284]

1939'un bir diğer önemli gelişmesi ise Türkiye'de ilk gece maçının oynanmasıdır. 9 Eylül 1939 günü saat 21.00'da Fenerbahçe ile Beyoğluspor arasında oynanan maçta

[284] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 148.

saha, etrafına koyulan iki direk ile aydınlatılmıştır. Böylelikle ilk gece maçı oynanmıştır.[285]

5.1.2. Taksim Stadının Yıkılışı ile İnönü Stadının Açılışına Giden Süreç

Osmanlı Devleti döneminde yapılan ve uzun süre orduya hizmet eden Topçu Kışlası, Birinci Dünya Savaşı sonunda İstanbul'un ele geçirilmesiyle işgal kuvvetleri tarafından McMahon Kışlası adıyla kullanılmıştır. Cumhuriyet döneminde iç alanında spor müsabakalarının yürütülebileceği bir saha yapılarak kullanılmaya başlanmıştır. 1940 yılında dönemin İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Lütfü Kırdar tarafından İstanbul'un şehir planlamasına yönelik hazırlıklar yapılmıştır. Bu planlardan biri de Taksim Stadyumu'nun bulunduğu alana geniş bir park yapılması olmuştur. İnönü Gezisi adlı parkın yapılması için Taksim Stadyumu'nun yıkılması, Türk sporu için önemli bir değişimin göstergesi olmuştur. Zira futbol müsabakaları başta olmak üzere bu stadyum birçok spor karşılaşmalarında önemli bir merkez haline gelmiştir. Yıkım işlemi tamamlanıncaya kadar bu stadyumda müsabakalar oynanmaya devam etmiştir.[286] Taksim Stadı'nın yıkılması ardından buradaki maçlar İnönü Stadyumuna nakledilmiştir. Bu stat ise geçmişte kalarak Türk spor tarihine adını yazdırmıştır.

19 Mayıs 1943'te İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Lütfü Kırdar'ın öncülüğünde İnönü Stadyumu'nun temeli atılmıştır. Stadın plan ve projesi İtalyan Mimar Vietti Violi tarafından yapılmıştır. Violi, planı çizmeden önce İstanbul'a gelerek uygun arazileri dolaşıp şehrin merkezi bir noktası olarak Dolmabahçe Sarayı'nın arkasındaki alanı seçmiştir. Violi'nin hazırladığı planda stadyuma denizden bakıldığında hiçbir şekilde Dolmabahçe Sarayı'nın görüntüsü engellenmemiştir.

Normal şartlarda 19 Mayıs 1939'da atılması planlanan bu stadyumun temeli II. Dünya Savaşı'nın çıkması nedeniyle ertelenmiştir. 1943 yılına gelindiğinde inşaat sektöründeki ekonomik rahatlamanın etkisiyle stadın yapımına başlanmıştır. İnönü Stadyumu, 1947 yılında tamamlandığından 23 Kasım 1947 günü törenle açılmıştır. Bu

[285] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 153.
[286] **Cumhuriyet**, 8 Şubat 1940; Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 158.

stadyumdaki ilk müsabaka İsveç'in AİK takımı ile Beşiktaş arasında gerçekleştirilmiştir.[287]

5.1.3. Türkiye Atletizm Birincilikleri

1942 yılının temmuzunda Ankara'da Atletizm Türkiye Birincilikleri düzenlenmiştir. Bu müsabakalarda sporcular yaşadıkları şehirler adına yarışmalara katılmıştır. 100 ve 200 metrede Cezmi Or (İstanbul), 800 ve 1.500 metrede Rıza Maksut İşman (İstanbul), 5.000 metrede Eşref Aydın (İstanbul), yüksek atlamada Jerfi Fıratlı (İstanbul), sırıkla atlamada Muhittin Akın (İstanbul), cirit atmada Kemal Köksal (İstanbul), yarışmalara katılarak şampiyon olmuştur.

Ayrıca disk atmada Agop Yavru Tınmaz (İstanbul), çekiç atmada Toma Balcı (İstanbul), 400 metrede Osman Kaymak (Ankara), uzun atlamada Melih Barlas (Ankara), gülle atmada Hayri Angün (Ankara), 110 metre engelli koşuda Faik Önem (Zonguldak) ve üç adım atlamada Ömer Özkap (Eskişehir) müsabakalara girerek Türkiye Şampiyonluğu kazanmıştır.[288]

1945 yılı Atletizm Türkiye Birincilikleri de 23 Eylül 1945'de İstanbul Fenerbahçe Stadyumu'nda gerçekleştirilmiştir. Güner Frik bu yarışlarda üç adım atlamada 14,78 metrelik derecesiyle yeni Türkiye rekoru kırmıştır. Ayrıca 100 ve 200 metrede Cezmi Or, 400 ve 800 metrede Adnan Ölçen, 1.500 metrede Eşref Aydın, 5.000 metrede Mustafa Özcan, 110 metre engellide Erdal Barkay, 400 metre engellide Raşit Giray Türkiye birincisi gelmiştir. Dahası disk atmada Arat Ararat, uzun atlamada Levent Demirel, yüksek atlamada Selim Yalın ve sırıkla atlamada Muhiddin Akın da birinci olmuştur.[289]

1942 ve 1945 yıllarındaki düzenlenen atletizm birinciliklerinde önemli başarılar elde eden Cezmi Or'un, 1945'te tifo hastalığı nedeniyle İstanbul Alman Hastanesi'nde

[287] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 167-194.

[288] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 165.
[289] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 174-175.

hayatını kaybetmesi bu yılın Türk sporu açısından üzücü bir gelişmesi olarak kayıtlara girmiştir.

5.1.4. Kuleli Askerî Lisesi Atletizm Yarışları

II. Dünya Savaşı tedbirleri kapsamında Kuleli Askerî Lisesi İstanbul'dan Konya'ya taşınmıştır. 1943 yılı 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nda düzenlenen törende atletizm yarışları da Konya'da gerçekleştirilmiştir. Büyük ilgi gören yarışlara sporcular Okul Komutanı Albay Adil Peköz'ün emri ile spor öğretmeni Yüzbaşı İrfan Tuna tarafından hazırlanmıştır. Özellikle genç yaştaki iki genç sporcunun gösterdiği performans seyircilerin büyük ilgisini çekmiştir. Sahir ve Ruhi 100 metre sürat koşusu, uzun atlama ve yüksek atlamada oldukça çekişmeli yarışmıştır. Genç sporculardan Ruhi, sonraki yıllarda Türk spor tarihinde adından sıkça söz ettiren Ruhi Sarıalp'tir. Sahir ise ilerleyen süreçte futbol milli takımında forma giyen ve Futbol Federasyonu Başkanı olan Sahir Gürkan'dır.[290] Bu bağlamda Kuleli Askerî Lisesi öncülüğünde gerçekleştirilen Konya'daki müsabakalar Türk spor tarihinin geleceğine yön veren şahsiyetlerin ortaya çıkışı açısından önemli bir adım olmuştur.

5.1.5. İlk Başbakanlık Kupası

1944 yılında Milli Küme maçlarında şampiyon olan Beşiktaş ile Türkiye Şampiyonu Fenerbahçe arasında ilk kez Başbakanlık Kupası adıyla farklı bir organizasyon düzenlenmiştir. Böyle bir organizasyonun düzenlenmesi fikri dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu tarafından "Milli Küme Şampiyonu ile Türkiye Şampiyonu Başbakanlık Kupası için yarışabilir" şeklinde ifade edilmiştir.[291]

3 Haziran 1944'te Hakem Tarık Özerengin'in yönettiği Ankara 19 Mayıs Stadyumu'ndaki müsabaka 40.000 seyirci tarafından izlenmiştir. Müsabaka sonucunda Fenerbahçe'yi 4-1 mağlup eden Beşiktaş ilk Başbakanlık Kupası'nın sahibi olmuştur. Bu kupa Başbakan Saraçoğlu tarafından maç sonunda yapılan törende

[290] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 166-167.
[291] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 171.

Beşiktaş'a verilmiştir. Bir yıl sonra düzenlenen Başbakanlık Kupası'nı ise bu defa Fenerbahçe kazanmıştır.[292]

5.1.6. Türk Güreşinde Yeni Yıldızlarının Doğuşu

1945 yılında İzmir Fuar Gazinosu'nda Türkiye Güreş Şampiyonası gerçekleştirilmiştir. Özellikle genç güreşçilerin gösterdiği olağanüstü performans dikkat çekmiştir. Türk güreşini gelecekte temsil edecek sporcular bu müsabakalarda önemli başarılar elde ederek dereceye girmiştir. 56 kiloda Hamdi Topsakal (Samsun), 61 kiloda Mehmet Oktav (İstanbul), 66 kiloda Hamdi Olgun (Eskişehir), 72 kiloda Yaşar Doğu (Ankara), 79 kiloda Ali Özdemir (İzmir) ve 87 kiloda Adil Yener (Samsun) birincilik elde etmiştir. Ağır sıklet güreş müsabakalarına katılım sayısı yeterli olmaması nedeniyle bu kulvarda yarışma düzenlenmemiştir.[293]

5.1.7. Ezeli Rekabetin Hentbola Yansımaları

Türkiye'de ilk hentbol 1927-1938 yılları arasında açık sahalarda başlamıştır. 1942 yılında Spor Oyunları Federasyonu bünyesinde basketbol ve voleybol ile faaliyetler sürdürülmüştür. 1942-1943 sezonunda İstanbul Hentbol Ligi kurulmuş ve Defterdar takımı şampiyon olmuştur. 1943-1944, 1944-1945 sezonlarında Fenerbahçe şampiyon olurken, 1945 sonrasında Galatasaray on yıl şampiyonluk elde etmiştir.[294]

8 Nisan 1945'te Fenerbahçe Stadyumu'nda oynan bir hentbol maçı Türk spor tarihi açısından önemli olmuştur. Zira ilk kez bir hentbol maçını 12.000 kişilik seyirci kitlesi izlemiştir. Hentbolda bu kadar seyircinin müsabakaya ilgi gösterme sebebi ise maçın Fenerbahçe ile Galatasaray arasında oynanmış olmasıdır. Maç sonunda İstanbul Hentbol Şampiyonunun belli olması da bu müsabakanın önemini artırmıştır. Karşılaşma neticesinde Fenerbahçe rakibi Galatasaray'ı 7-4 mağlup ederek İstanbul Hentbol Şampiyonu olmuştur.[295]

---

[292] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 171-174.
[293] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 175.
[294] Türkiye Hentbol Federasyonu, https://www.thf.org.tr/thf/hakkinda/tarihce/1 26.04.2022.
[295] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 176.

1945 yılı haziran ayına gelindiğinde Ankara 19 Mayıs Stadyumu'nda ilk kez Türkiye Hentbol Şampiyonası düzenlenmiştir. İstanbul birincisi Fenerbahçe, ikincisi Galatasaray, Ankara birincisi Harp Okulu, ikincisi Muhafızgücü takımları bu şampiyonaya katılmıştır. Fenerbahçe, Muhafızgücü'nü 11-10 mağlup etmiş, Harp Okulu ise Fenerbahçe'yi 7-5 yenerek hentbolda ilk Türkiye Şampiyonu olmuştur. Bu suretle Fenerbahçe ikinci, Muhafızgücü üçüncü ve Galatasaray dördüncü olarak şampiyonayı tamamlamıştır.[296]

Fenerbahçe ve Galatasaray'ın hentbol müsabakalarına katılması taraftarların hentbol maçlarına olan ilgisini artırmıştır.

5.1.8. Türkiye'de Ragbi Sporunun Denemesi

1947 yılında Türkiye'de ilk defa Ragbi sporu ile ilgili bazı çalışmalar başlamıştır. Daha önce İtalya Roma'da hentbol oynayan Reşat Ersü Türkiye'ye döndüğünde Fenerbahçe Spor Kulübü ile ragbi sporunu tanıtmak ve yaygınlaştırmak istemiştir. Bu amaç doğrultusunda tamamı Haydarpaşa Lisesi öğrencilerinden oluşan bir ragbi takımı kurmuştur. Ezeli rakip Galatasaray da Fenerbahçe'nin bu girişimine karşılık Galatasaray Lisesi öğrencilerinin oluşturduğu bir ragbi takımı ile çalışmaya başlamıştır. İlk maç Haydarpaşa Lisesi Spor Bayramı sırasında oynanmış ve Fenerbahçe, Galatasaray'ı 8-7 mağlup etmiştir. İkinci maçın ise Fenerbahçe Stadyumu'nda 18 Mayıs 1947'de oynanacak Fenerbahçe-Beşiktaş futbol maçının öncesinde yapılması planlanmıştır. Futbol maçına gelen seyircinin müsabaka öncesinde ragbi karşılaşmasını izlemesi insanlara bu sporun tanıtılmasına fırsat vermiştir. Bu karşılaşmada Fenerbahçe rakibi Galatasaray'ı 12-0 gibi üstün bir skorla mağlup etmeyi başarmıştır.[297]

1947 yılındaki Fenerbahçe-Galatasaray müsabakasından sonra Türkiye'de resmi lig 2007 yılında kurulmuştur. Bu tarihe kadar ragbi sporu Türkiye'de herhangi bir varlık gösterememiştir.

---

[296] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 176.

[297] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 191; Mücadele ve Dayanıklılık Sporu Ragbi, https://www.aa.com.tr/tr/dunyadan-spor/mucadele-ve-dayaniklilik-sporu-ragbi/583586 26.04.2022.

5.1.9. Voleybolda İlk Türkiye Şampiyonası

Türkiye'de voleybol müsabakaları 1924 ile 1948 yılları arasında bölgesel olarak yapılmıştır. 21-23 Mayıs 1948 tarihleri arasında Voleybol Türkiye Şampiyonası müsabakaları ilk kez Ankara'da düzenlenmiştir. İstanbul'dan Vefa, Ankara'dan Ankaragücü ve Mülkiyeliler Birliği, İzmir'den Altay ile Kayseri ve Erzurum'dan takımların katılımı ile ilk Türkiye Voleybol Şampiyonası gerçekleştirilmiştir. Oynanan müsabakalar sonucunda bu alanda ilk Türkiye Şampiyonu İstanbul Vefa olmuştur. Turnuvada ikinciliği Ankaragücü, üçüncülüğü ise Mülkiyeliler Birliği elde etmiştir. Diğer takımların sıralaması ise Altay, Erzurum ve Kayseri şeklinde olmuştur.[298] Vefa takımının ilk Türkiye Şampiyonu kadrosu şu sporculardan oluşmaktadır: Sadun Tanju (kaptan), Sacit Seldüz, Zeki Civelek, Fahrettin Karaca, Ayhan Demir, İhsan Sezer, Ali Dağyutan ve Merih Sezen.

1949 yılındaki Türkiye Şampiyonası'nda da yine İstanbul Vefa şampiyon olmuştur.

5.2. Uluslararası Spor Organizasyonları

II. Dünya Savaşı'nın 1939-1945 yılları arasında ortaya çıkması, uluslararası spor faaliyetlerini olumsuz etkilemiştir. Savaş döneminde bazı müsabakalar düzenlenmiş olsa da bunlar sadece birkaç Balkan ülkesinin katılımı ile sınırlı kalmıştır. Savaşın sona ermesiyle birlikte uluslararası alanda organizasyonlar yeniden düzenlenmeye başlamıştır.

5. 2.1. Balkan Oyunları

I. Dünya Savaşı sonrası dönemde Türkiye ile Yunanistan arasında çözüme kavuşamamış bazı sorunlar Atatürk Dönemi Türk dış politikasının önemli bir konusu olmuştur. Türkiye bu sorunları savaşla değil barış yoluyla halletmek istediğinden iki ülke arasındaki ilişkilerin düzelmesinde bu tutum önemli olmuştur. 1928'de Yunanistan'da seçimlerin yapılmasıyla Venizelos'un iktidara gelmesi Türk-Yunan

[298] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 199; Türkiye Voleybol Federasyonu, https://www.tvf.org.tr/tarihce/ 26.04.2022.

ilişkilerinin normalleşme sürecini hızlandırmıştır. İki ülke arasında nüfus mübadelesi sorunu 1930'da imzalanan Ankara Anlaşması ile sonuçlandırılmıştır. Ayrıca 14 Eylül 1933'te Türkiye ile Yunanistan Başbakanları arasında Samimi Antlaşma Belgesi imzalanmıştır. Türk-Yunan ilişkilerindeki normalleşme, siyasetin spora etkisi bağlamında da önem arz etmektedir. Bu bağlamda Balkan Oyunları'nın düzenlenmesinde ülkeler arası tutumların etkili olduğunu söylemek mümkündür. Balkan Antantının imzalanması ile ilişkiler daha iyi bir seviyeye getirilmesine rağmen Bulgaristan'ın değişim ve farklılık odaklı politika izlemeye başlaması bu antanttan çekilmesine yol açmıştır.[299] Fakat antlaşmadan çekilmesine rağmen Bulgaristan'ın Balkan Oyunları'na katılım sağlaması sporu siyasetten ayrı tuttuğunun bir göstergesi olmuştur.

I. Dünya Savaşı'nın ardından aynı coğrafyada birbirine yakın ülkeler arasında birlik beraberlik ve yarışma duygusunu güçlendirmek amacıyla Balkan Oyunları adıyla bir organizasyon düzenlenmesi fikri ilk kez 1928 Amsterdam Olimpiyat Oyunları ile tartışılmıştır. 1930'da düzenlenen Balkan Oyunları II. Dünya Savaşı dönemindeki diğer spor organizasyonları gibi yapılamamıştır. Avrupa'daki rekabet sporda da farklı sorunları beraberinde getirmiştir. Bu dönemde demokratik Avrupa'ya karşı komünist Avrupa tartışması gibi unsurlar spora da yansımıştır. Ayrıca Balkan Oyunları'nda yer alan Türkiye'nin Kıta Avrupa'sına dâhil olup olmadığı da tartışılmıştır.[300]

Balkan ülkeleri arasındaki ilişkileri güçlendirmek, milletlerarası birlik beraberliği sağlamak amacıyla ilk Balkan Oyunları 5-12 Ekim 1930 tarihleri arasında Yunanistan'ın başkenti Atina'da gerçekleştirilmiştir. 1939 yılında 10. Balkan Oyunları da Atina'da düzenlenmiştir. Türkiye bu oyunlarda atletizmde önemli sonuçlar elde etmiştir. Atina Averof Stadyumu'nda düzenlenen yarışlarda Muzaffer Eroğlu 100 ve 200 metre sürat koşularında Yunan ve Yugoslav rakiplerini geride bırakarak altın madalyayı kazanmıştır. Türkiye bu oyunlarda bir altın, iki gümüş ve beş bronz madalya elde etmiştir.[301]

---

[299] Fahir Armaoğlu, **20.yy. Siyasi Tarihi 1914-1995**, Timaş Yayınları, 23. Basım, İstanbul, 2014, s. 100.
[300] Xavier Breuil, Pompiliu-Nicolae Constantin, "*The Balkan Cups as a vector of European integration, 1929–1994*", **Sport in History**, Cilt: 4, Sayı: 35, s. 591-592.
[301] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 151-153.

5.2.2. 1939 Avrupa Güreş Şampiyonası

25-28 Nisan 1939 tarihleri arasında Norveç'in başkenti Oslo'da Avrupa Grekoromen Güreş Şampiyonası gerçekleştirilmiştir. 12 ülkeden 58 sporcunun iştirak ettiği bu şampiyonaya Türkiye 66 kiloda Yaşar Doğu ile katılım sağlamıştır. Turnuvada İsveç, Danimarka, Norveç, İsviçre, Estonya, Fransa, Finlandiya, Macaristan, İtalya, Letonya ve Türkiye mücadele etmiştir. Bu şampiyonada İsveçli Andersson Goesta birinci olmuştur. Yaşar Doğu Goesta'yı mağlup etmesine rağmen puan farkıyla ikinci olarak Avrupa Şampiyonası'nda ilk kez gümüş madalya elde etmiştir.[302]

Güreş Federasyonu'nun genç ve tecrübesiz olarak nitelendirilmesine rağmen Milli Takım Antrenörü Finlandiyalı Onni Pellinen, Yaşar Doğu'yu müsabakalara götürerek ikincilik kazandırmıştır.[303]

5.2.3. İlk Balkan Kros Şampiyonası

1940 yılında Türkiye'nin ev sahipliğinde Heybeliada'da Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'nın katılımı ile ilk Balkan Kros Şampiyonası düzenlenmiştir. Romanya ve Bulgaristan katılacaklarını iletmelerine rağmen son anda gelemeyeceklerini bildirmiştir. Bu şampiyonada Türkiye, Hüseyin Albayraktar, Mustafa Kaplan, Rıza Maksut İşman ve Artar Semerci ile temsil edilmiştir. Deniz Harp Okulu sahasında gerçekleştirilen yarışlarda Yugoslav sporcu Kotnik birinci, Yunan Mavropoltolos ikinci ve Rıza Maksut İşman üçüncü olmuştur. Diğer Türk sporcular Hüseyin Albayraktar beşinci, Mustafa Kaplan sekizinci ve Artar Semerci onuncu gelmiştir. Derece yapan sporcuların kupa ve madalyaları Beden Terbiyesi Genel Müdürü Taner tarafından verilmiştir.[304]

---

[302] Avni Tarhan, **Yaşar Doğu Hayatı ve Örnek Sporculuğu**, Kahramanmaraş Belediyesi Basın Yayın, Kahramanmaraş, s. 167.
[303] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 153.
[304] **Cumhuriyet**, 24 Mart 1940; Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 155.

5.2.4. 1940 İstanbul Balkan Oyunları

11. Balkan Oyunları 5-6 Ekim 1940 tarihlerinde Türkiye Atletizm Federasyonu'nun ev sahipliğinde İstanbul Fenerbahçe Stadyumu'nda düzenlenmiştir. Türkiye bu oyunlarda elde ettiği 6 altın, 10 gümüş ve 5 bronz madalya ve 47 puanla ilk kez Balkan şampiyonu olmuştur. 1940'ta İstanbul'da gerçekleştirilen bir diğer uluslararası spor organizasyonu 6. Balkan Güreş Şampiyonası olmuştur. Çemberlitaş Sinema Salonu'nda yapılan müsabakalarda Türkiye 18 puanla şampiyon olmuştur.[305]

II. Dünya Savaşı sonrasında 1946'da tekrar düzenlenmeye başlanan Balkan Oyunları Arnavutluk'un başkenti Tiran'da gerçekleştirilmiştir. Müsabakalara Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya katılmıştır. Türkiye ise bazı ekonomik şartlar nedeniyle bu oyunlarda yer almamıştır.[306] 1947 yılındaki Romanya'nın başkenti Bükreş'te gerçekleştirilen Balkan Oyunlarına da Türkiye katılmamıştır.

5.2.5. Avrupa Boks Şampiyonası

II. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonraki 1946'da İrlanda'nın başkenti Dublin'de gerçekleştirilen Avrupa Boks Şampiyonası'nda Türkiye dört boksör ile temsil edilmiştir. Boks Federasyonu Başkanı Melih Açba önderliğinde Dublin'e giden Türk kafilesinden Vural İnan en teknik boksör ilan edilirken, 51 kiloda Halit Ergönül ise Avrupa Karmasına seçilmiştir. Bu karma ile Avrupa'yı temsilen ABD'deki New York'a giden Ergönül, Türkiye adına önemli başarı elde etmiştir.[307]

5.2.6. Güreşte İlk Avrupa Şampiyonluğu

1946 ve 1947 yıllarında Türkiye güreşte önemli başarılar elde etmeyi sürdürmüştür. 22 Ekim 1946'da İsveç'in başkenti Stockholm'de düzenlenen Avrupa Güreş

---

[305] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 157; II. Dünya Savaşı döneminde Türkiye'deki spor faaliyetleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bk.: Nadir Yurtoğlu, *"İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Beden Eğitimi ve Spor (1939-1945)"*, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı: 105, Yıl: Bahar 2022, s. 179-224.
[306] Breuil, Pompiliu, **a.g.m.**, s. 599.
[307] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 178.

Şampiyonası'nda 73 kiloda Yaşar Doğu ilk Avrupa Şampiyonluğu'nu kazanmıştır.[308] Turnuvanın favorisi olarak gösterilen İsveçliler Türk sporcularının başarısı karşısında hayal kırıklığı yaşamıştır. Bunu bir İsveç gazetesindeki şu ifadelerden anlamak mümkündür: "…Eskiden biz İsveçliler, Finlilere ve Almanlara karşı devlere yaraşır savaşlar düşünürdük. Şimdi karşımıza Kuvvet Tanrısı gibi siyah saçlı Türkler çıktı. Türk güreşçilerinin altına düşmek, kara talihin kucağına atılıp ölmek demektir…"[309]

1946'daki şampiyonada elde edilen başarı 11 Nisan 1947'de Çekoslovakya'nın başkenti Prag'daki müsabakalara ayrı bir önem kazandırmıştır. Müsabakaların Çekoslovakya'da yapılması nedeniyle Doğu Bloku ülkeleri de şampiyonaya katılmıştır. Bu vesileyle Türk sporcularının zorlu rakiplerinin sayısının arttığını söylemek mümkündür. Türkiye bu şampiyonaya Yaşar Doğu, Celal Atik ve Gazanfer Bilge ile katılmasına rağmen Celal Atik ve Gazanfer Bilge beklenilen başarıyı gösterememiştir. Şampiyonada finale çıkan Yaşar Doğu, karşılaştığı Sovyetler Birliği'nden Nikolay Kozarski'yi mağlup etmeyi başarmıştır. Nitekim bu şampiyonada gerçekleştirilen zorlu müsabakalarla da 73 kiloda Yaşar Doğu bir kez daha Avrupa Şampiyonu olmuştur.[310]

3 Haziran 1949'da Avrupa Serbest Güreş Şampiyonası Türkiye'nin ev sahipliğinde İstanbul Spor ve Sergi Sarayı'nda düzenlenmiştir. Bir yıl önce temeli atılarak inşaatına başlanan bu Sergi Sarayı'nın açılışı İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Lütfü Kırdar tarafından yapılmıştır. Açılış töreni 3 Haziran 1949'da Avrupa Serbest Güreş Şampiyonası müsabakaları ile gerçekleştirilmiştir. Bu törende Kırdar şunları söylemiştir:

> "Yeni yaptırdığımız Spor ve Sergi Sarayı'nın ilk olarak milletlerarası güreş müsabakalarına sahne olmasından duyduğumuz memnunluğu ve şerefi ifade ederken, bu binada bazı noksanlar görürseniz bunları müsamaha ile karşılamanızı rica ederim. Çünkü bu büyük binanın temeli 16 ay evvel atılmış olmasına rağmen fiilen inşasına başlanalı yalnız bir yıl kadar bir zaman geçmiştir…"[311]

---

[308] Tarhan, **a.g.e.**, s. 168-169.
[309] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 181-182.
[310] Tarhan, **a.g.e.**, s. 169; Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 187.
[311] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 196-211.

İstanbul Spor ve Sergi Sarayı'nda gerçekleştirilen Avrupa Serbest Güreş Şampiyonasını yoğun bir seyirci kitlesi takip ettiğinden biletler karaborsaya düşmüştür. 5.000 kişiden fazla seyircinin izlediği bu müsabakalarda Türkiye takım halinde şampiyon olmuştur. 52 kiloda Ali Yücel, 57 kiloda Nasuh Akar, 62 kiloda Nurettin Zafer, 67 kiloda Servet Meriç, 73 kiloda Celal Atik, 79 kiloda Yaşar Doğu ve 87 kiloda Adil Candemir müsabakalarda şampiyonluk kazanan sporcular arasında yer almıştır.[312]

5.2.7. 1948 Saint Moritz Kış Olimpiyat Oyunları

II. Dünya Savaşı yıllarında gerçekleştirilemeyen Kış Olimpiyat Oyunları 30 Ocak-8 Şubat 1948 tarihleri arasında İsviçre'nin St. Moritz şehrinde yapılmıştır. Oyunlara 28 ülkeden 77'si kadın, 592'si de erkek olmak üzere toplamda 669 sporcu katılmıştır.[313] 1928 yılında ilk defa Kış Olimpiyatlarına ev sahipliği yapan St. Moritz 1948'de ikinci kez organizasyonu gerçekleştirmiş, kış sporlarına yönelik tesis, sporcu, altyapı ve farkındalık bağlamında gelişmiş bir şehir görüntüsü vermiştir.[314]

Türkiye'nin St. Moritz Kış Olimpiyatlarına katılma kararı Beden Terbiyesi İstişare Kurulu tarafından alınmıştır. Uludağ'da kampa giren kayakçılar, Federasyon Başkanı Asım Kurt ve idareci İlyas Sınal gözetiminde 6 sporcu ile İsviçre'deki olimpiyatlara katılmıştır. Türkiye, kayak alp disiplini alanında St. Moritz'e Raşit Tülin (Ankara), Muzaffer Özdemir (Bayburt), Ahmet Giray (Bayburt), Osman Yüce (Sarıkamış), Kerami Sakarya (Sivas) ve Dursun Bozkurt (Bayburt) ile katılım sağlamıştır.[315]

1948 St. Moritz Kış Olimpiyatları'nda madalya sıralamasına göre birinci Norveç, ikinci İsveç ve üçüncü ise İsviçre olmuştur. BTGM'nin II. Dünya Savaşı döneminde kış sporları ve kayakçılık üzerinde önemle durması ve farklı çalışmalar yapmasına

---

[312] Tarhan, **a.g.e.**, s. 170.

[313] St. Moritz 1948, https://olympics.com/en/olympic-games/st-moritz-1948 24.04.2022; İsviçre'nin St. Moritz şehri 1928 yılındaki Kış Olimpiyat Oyunlarına da ev sahipliği yapmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası yeniden doğuşu, yenilenmeyi temsil etmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bk.: The Olympic Games St. Moritz, https://www.stmoritz.com/en/olympic-host-city/ 24.04.2022.

[314] Stephen Essex, Brian Chalkley, "*Mega-Sporting Events in Urban and Regional Policy: a History of the Winter Olympics*", **Planning Perspectives**, Cilt: 2, Sayı: 19, s. 201-204.

[315] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 197;1948 St. Moritz 1948, https://olimpiyatkomitesi.org.tr/Olimpiyat-Oyunlari-Detay/49/1

rağmen Türk kafilesi St. Moritz'de önemli bir başarı sağlayamamıştır. Burada elde edilen sonuca göre bir değerlendirme yapıldığında Türkiye'de kış sporları ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların henüz yeterli seviyeye ulaşamadığını söylemek mümkündür.

5.2.8. 1948 Londra Olimpiyat Oyunları

Olimpiyat oyunları 1896 yılından itibaren belirli aralıklarla yapılmıştır. 1936 yılındaki Berlin Olimpiyat Oyunları'nın ardından 1940 Olimpiyat Oyunlarının Japonya'nın başkenti Tokyo'da yapılması kararlaştırılmıştır. Fakat II. Dünya Savaşı'nın başlaması ve Japonya'nın Çin sınırları içerisindeki Mançurya Bölgesine saldırması nedeniyle bu oyunlar iptal edilmiştir. 1944 Olimpiyat Oyunları da savaş sürecindeki belirsizlik nedeniyle gerçekleştirilememiş ve böylelikle arka arkaya iki olimpiyat organizasyonu yapılamamıştır. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte Birleşmiş Milletler (BM) tarafından dünyada barış, huzur ve sükûnetin sağlanması amacıyla uluslararası spor faaliyetlerinin yeniden düzenlenmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda 11. Olimpiyat Oyunlarının 29 Temmuz ile 14 Ağustos 1948 tarihleri arasında İngiltere'nin başkenti Londra'da yapılması kararlaştırılmıştır.[316]

II. Dünya Savaşı'nda Alman hava saldırısı ile ağır hasar gören Londra'nın olimpiyatlara ev sahipliği yapabilmesi ve gerekli hazırlıkları yerine getirebilmesi zor görünmekteydi. Ancak oyunların ekonomik getirisi de hesaplandığında İngiltere için yararlı olacağı tahmin edilmiştir.

1948 Londra Olimpiyat Oyunları 59 ülke ve 4.104 sporcunun katılımı ile düzenlenmiştir. II. Dünya Savaşı'nın mağlup devletlerinden Almanya ve Japonya bu oyunlara davet edilmemiş, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ise katılmamıştır. Fakat Doğu Bloku ülkelerinden Yugoslavya, Polonya ve Macaristan ilk kez iştirak etmiştir. Oyunların açılışı Wembley Stadyumu'nda yapılmıştır. Savaş sonrası hazırlıklarını tamamlayamayan İngiltere'de olimpiyat köyü inşa edilememiştir. Bu nedenle oyunlar için gelen sporcu ve kafileler farklı yerlerde barındırılmıştır. Erkek

[316] London 1948, https://olympics.com/en/olympic-games/london-1948 24.04.2022.

sporcular Uxbridge'de bir ordu kamp alanına, kadınlar ise Southlands Koleji'ndeki yurtlara yerleştirilmiştir.[317]

26 Nisan 1947'de Türkiye, İngiltere'de gerçekleştirilecek oyunlara davet edilmiştir. 14 Mayıs 1947'de ise bu ülkenin oyunlara katılacağına dair yazı Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından gönderilmiştir.[318] 28 Haziran 1948'de Beden Terbiyesi Merkez Danışma Kurulu, Ankara'da Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu başkanlığında toplanarak olimpiyatlara katılacak sporcu, antrenör ve kafile sorumlularını belirlemiştir. Bu toplantıda alınan karara göre, Türkiye kafilesi 13 atlet, 6 bisikletçi, 5 eskrimci, 18 futbolcu ve 16 güreşçiden meydana getirilmiştir. Atletizmde Semih Türkdoğan, futbolda Ignace Molnar ve güreşte Nuri Boytorun antrenör olarak görevlendirilmiştir. Güreş hakemi olarak da Sadullah Çiftçioğlu kafilede yer almıştır. Teknik sorumlu; futbolda Federasyon Başkanı Ulvi Yenal, atletizmde Naili Moran ve Semih Türkdoğan, güreşte ise Vehbi Emre görevlendirilmiştir. Bisiklette takım kaptanı Talat Tunçalp, binicilikte ise yine takım kaptanı Rıza Arsever başkanlık yapmıştır. Olimpiyat kafilesinin sevk ve idaresinden sorumlu kişi TMOK Genel Sekreteri Burhan Felek olmuştur. Ayrıca eş veya çocuk olmak üzere hiçbir yakınlığa bakılmaksızın ücretlerini kendileri karşılasa bile kafiledeki kişiler dışında Londra'ya kimsenin götürülemeyeceği kararlaştırılmıştır.[319]

Alınan kararın uygulanmasında bazı sıkıntılar yaşanmıştır. İlk olarak futbol takımının antrenörü Molnar, Londra'ya masraflarını kendisi karşılamak şartıyla eşini de götürmek istemiştir. Fakat yetkililer tarafından buna izin verilemeyeceği kesin bir şekilde ifade edilmiştir. Böyle bir cevabı beklemeyen Molnar, bu durumda Londra'ya gitmeyeceğini belirterek kafileden ayrılmıştır. Ayrıca Beden Terbiyesi Genel Müdürü

[317] London 1948 Olympic Games, Games of the XIV Olympiad, https://www.britannica.com/event/London-1948-Olympic-Games 24.04.2022.
[318] **BCA**, 534/37103.148744.2. Tarih: 14.05.1947; **BCA**, 534/37103.148744.1. Tarih: 26.04.1947.
[319] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 200-2001; 12 Haziran 1948 tarihinde Beden Terbiyesi Eskişehir Fahri Bölge Müdürü olarak görev yapan Osman Özcan, CHP İl İdare Kurulu'na Londra'daki olimpiyatlara bir spor adamı ve sporsever olarak katılmak istediğini belirten bir yazı göndermiştir. İl İdare Kurulundan gelen cevapta oyunlara gidecek kişilerin Milli Eğitim Bakanı başkanlığında toplanacak kurul tarafından seçileceği bildirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bk.: **BCA**, 490.1.0.0/1102.27.2. Tarih: 29.06.1948.

Savaşır da son anda geleceğini bildirmiş, bazı sporcular değiştirilmiş, kafile aşçısı da listeye eklenmiştir.[320]

1948 Londra Olimpiyat Oyunları'na katılacak kafilenin masraflarının karşılanması için 1948 mali yılı BTGM bütçesine yapılan 150.000 liralık yardıma ilave olarak 200.000 lira ödenek tahsis edilmiştir.[321] Ayrıca bu Olimpiyatlarda yapılacak binicilik müsabakaları ve uluslararası at yarışları ile Rotterdam'daki yarışlara katılacak bir general ve on subaya gündelik verilmesi Bakanlar Kurulu tarafından 18 Haziran 1948'te kararlaştırılmıştır. Gündelik verilecek kişiler Kafile Başkanı Tümgeneral Cevdet Bilgişin; Binbaşı Cevat Gürkan, Eyüp Öncü ve Saim Polatkan; Yüzbaşılar Kudret Kasar, Selim Çakır, Ziya Azak, Salih Koç, Tevfik Yücel, Eyüp Yiğittürk ve Üsteğmen Kemal Özçelik olarak belirlenmiştir.[322]

Müsabakalara katılacak kişilerin ulaşım, katılım ve barınma masraflarının karşılanması için kafile başkanına 48.000 lira avans verilmesi, 5077 sayılı Kanunun 1. maddesi kapsamında Bakanlar Kurulu tarafından 18 Haziran 1948'de kabul edilmiştir.[323]

Türkiye, Londra Olimpiyatlarına Atletizm, Binicilik, Bisiklet, Eskrim, Futbol ve Güreş gibi 6 branşta 57 sporcu ile katılmıştır. Bu olimpiyatlara iştirak eden sporcuların isimleri şunlardır:[324]

1. Atletizm: Kemal Aksur, Raşit Öztaş, Üner Teoman, Erdal Barkay, Cahit Önel, Rıza Maksut İşman, Mustafa Özcan, Doğan Acarbay, Kemal Horolu, Erdal Barkay, Ruhi Sarıalp, Seydi Dinçtürk, Halil Zıraman ve Şevki Koru.

---

[320] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 201.
[321] TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Dönem: 8, Birleşim: 23, Cilt: 8, 1948 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe Komisyonu Raporu, 26.12.1947, s. 198; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Dönem: 8, Cilt: 12, 1948 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A) ve (L) Cetvellerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı, 08.08.1948, s. 6.
[322] **BCA**, 30.18.1.2/116.42.3. Tarih: 18.06.1948.
[323] **BCA**, 30.18.1.2/116.42.4. Tarih: 18.06.1948.
[324] Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi, Spor Dalları ve Sporcularımız, https://olimpiyatkomitesi.org.tr/Olimpiyat-Oyunlari-Detay/21/1 24.04.2022.

2. Binicilik: Eyüp Öncü, Eyüp Yiğittürk, Salih Koç, Ziya Azak, Kudret Kasar, Selim Çakır.

3. Bisiklet: Ali Çetiner, Enver Osmalı, Orhan Suda ve Talat Tunçalp.

4. Eskrim: Nejat Tulgar, Nihat Balkan, Merih Sezen, Rıza Arseven ve Sabri Tezcan.

5. Futbol: Bülent Eken, Cihat Arman, Erol Keskin, Fikret Kırcan, Gündüz Kılıç, Hüseyin Saygun, Lefter Küçükandonyadis, Murat Alyüz, Naci Özkaya, Selahattin Torkal, Şükrü Gülesin ve Vedii Tosuncuk.

6. Güreş: Mersinli Ahmet Kireççi, Sadık Esen, Kenan Olcay, Halit Balamir, Halil Kaya, Nasuh Akar, Mehmet Oktav, Gazanfer Bilge, Ahmet Şenol, Celal Atik, Ali Özdemir, Yaşar Doğu, Muhlis Tayfur, Adil Candemir, Mustafa Çakmak ve Muharrem Candaş.

1948 Londra Olimpiyat Oyunları'nda Türkiye en önemli başarısını güreşte elde etmiştir. Türk güreşçiler 6 altın madalya kazanmıştır. Grekoromende Mersinli Ahmet ve Mehmet Oktav altın, Kenan Olcay ile Muhlis Tayfur gümüş, Halil Uzer ise bronz madalya elde etmiştir. Serbest güreşte Nasuh Akar ve Gazanfer Bilge, Celal Atik, Yaşar Doğu altın, Halit Balamir ve Adil Candemir gümüş madalya kazanmıştır. Wembley Stadyumu'nda yapılan güreş ödül töreninde Türk sporcular aldıkları derece ile altı kez İstiklal Marşı'nın çalınmasına vesile olmuştur. Türk sporu açısından bu başarıların yanı sıra atletizmde de önemli bir gelişme yaşanmıştır. Uzun atlama müsabakalarında Ruhi Sarıalp 15 metre 2,5 santimlik derecesiyle önemli bir başarı elde etmiştir. Böylelikle bu spor dalında ilk kez Türk bayrağı şeref kürsüsünde yer almıştır.[325]

Bisiklet ve eskrimde hiçbir başarı elde edilemediğinden Türk sporcular rakiplerine mağlup olmuştur. Futbolda ise ilk maçta Çin ile karşılan milli takım rakibini 4-0

[325] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 201-205.

mağlup etmiştir. 5 Ağustos 1948'de Yugoslavya ile karşılan Türk Milli Futbol Takımı rakibine 3-1 yenilerek olimpiyatlardan elenmiştir.[326]

Londra Olimpiyat Oyunları'nda Türkiye genel sıralamada 35. olurken, altın madalya sıralamasına göre 7. sırada yer almıştır.[327] 6'sı altın, 4'ü gümüş ve 2'si de bronz olmak üzere toplamda 12 madalya elde edilmiştir. Madalyaların biri dışında tamamı güreşte kazanılmıştır. Atletizm erkekler üç adım atlamada Ruhi Sarıalp 3. olarak bronz madalya kazanmıştır. Elde edilen madalyalar Türk sporu açısından önemli birer başarı olarak kayıtlara geçmiştir.

5.2.9. Basketbolda Uluslararası İlk Turnuva

1944 yılında Türk basketbolu adına hareketlenme dönemi başlamıştır. Spor Oyunları Federasyonu bünyesinde faaliyet gösteren basketboldaki gelişmeler Galatasaraylı spor adamı Vedat Abut'un ilgili federasyonun başkanı seçilmesi ile hız kazanmıştır. Eski bir basketbol yöneticisi olan Vedat Abut bu spor üzerine faaliyetleri artırmaya gayret etmiştir. Onunla beraber Beden Terbiyesi İstanbul Bölge Başkanı Turgut Atakol da basketbol sevdalısı olarak çalışmalara katılmıştır.[328] Yapılan çalışma ve gösterilen gayret sonucunda milli takım uluslararası şampiyonalarda müsabakalara iştirak etmiştir.

1947 yılında Çekoslovakya'nın başkenti Prag'da Avrupa Basketbol Şampiyonası düzenlenmiştir. Turnuvanın organizasyonu, bir önceki kupanın sahibi Çekoslovakya tarafından yapılmıştır. Türkiye ev sahibi ülke tarafından şampiyonaya davet edilmiştir. Ayrıca katılım için bu davetin yanında Yunanistan ile oynanacak müsabakadan da iyi bir sonuç alınması gerekmiştir.[329]

19 Mart 1947'de İstanbul Teknik Üniversitesi Gümüşsuyu Spor Salonu'nda oynanan müsabakada milli takım Yunanistan'a mağlup olmuştur. Bu mağlubiyet ve ekonomik

---

[326] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 203.
[327] Londra 1948 Madalya Dağılımı, https://olimpiyatkomitesi.org.tr/Ulke-Madalya-Listesi/21 24.04.2022.
[328] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 171.
[329] **Ulus**, 25 Ocak 1947.

şartların yetersizliği 1947 Avrupa Şampiyonası'na Türkiye'nin katılım sağlayamamasına yol açmıştır. [330]

1947 yılındaki Avrupa Şampiyonasını lider olarak tamamlayan Sovyetler Birliği 1949'daki turnuvanın da ev sahipliğini elde etmiştir. Ancak bu ülkenin şampiyonayı düzenlemek istememesi ve ikinci olan Çekoslovakya'nın da önceki turnuvanın ev sahibi olması nedeniyle organizasyon bir evvelki turnuvanın üçüncüsü Mısır'a verilmiştir. Erkek Milli Basketbol Takımı Mısır'ın başkenti Kahire'de 1949'un mayısında düzenlenen Avrupa Şampiyonası'na ilk defa katılarak Yunanistan, Hollanda, Fransa, Mısır, Suriye ve Lübnan ile karşılaşmıştır. Karşılaşmalarda Türkiye Hollanda'yı 38-24, Suriye'yi ise 43-33 mağlup etmeyi başarmıştır.[331]

1949 Avrupa Şampiyonası'nda milli takım kadrosunda Samim Göreç oyuncu antrenör olarak yer almıştır. Takım kadrosu ise Mehmet Ali Yalım, Erdoğan Partener, Ali Uras, Hüseyin Öztürk, Avram Barokas, Candaş Tekeli, Ayduk Koray, Haşim Tankut, Vitali Benazus ve Sacit Seldüz'den oluşmuştur. [332] Avrupa Basketbol Şampiyonası'nda Türkiye'nin de yer alması ilerleyen yıllarda Türk basketbolunun gelişimi açısından önemli bir basamak teşkil etmiştir.

1950 yılının Nisan ayında İstanbul Uluslararası Basketbol Turnuvası adıyla bir organizasyon gerçekleştirilmiştir. Müsabaka öncesinde bazı kuralların bildirimine geç kalınması ve turnuvanın Uluslararası Basketbol Federasyonu (Federation International Basketball -FİBA) bünyesinde yer almaması, katılım sayısının Lübnan ve Suriye ile sınırlı kalmasına yol açmıştır. Üç ülkenin katıldığı bu turnuvada Türkiye şampiyon olmuştur. İstanbul'un ev sahipliğinde düzenlenen bu organizasyon bu şehrin fethinin 500. yıldönümü olan 1953'e kadar devam etmiştir.[333]

---

[330] Mehmet Yüce, Fethi Aytuna, **Türkiye Basketbol Tarihi**, Türkiye Basketbol Federasyonu Yayınları, İstanbul, 2019, s. 72.
[331] Yüce, Aytuna, **a.g.e.**, s. 72; Atabeyoğlu, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye…**, s. 2244-2245.
[332] Yüce, Aytuna, **a.g.e**., s. 72-79.
[333] Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi…**, s. 215; Yüce, Aytuna, **a.g.e**., s. 274.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

3530 sayılı Kanun ile kuruluşu gerçekleştirilen BTGM'nin uzun yıllar Türk sporuna hizmet ettiği görülmektedir. Bu kanun ile spor faaliyetlerinde devletçilik ilkesi benimsenerek bu doğrultuda çalışmalar planlanmıştır. Ankara'daki teşkilatta farklı kademelerde birçok görevlendirme yapılırken taşrada da valiler spor işlerinden sorumlu tutulmuştur. Bu suretle merkezden taşraya kadar spor faaliyetlerinin ülkede devletin himayesine girdiği görülmektedir.

Beden Terbiyesi Kanunu ile sağlıklı ve dinamik bir toplum hedeflenmiş ve bu amaca yönelik çalışmalar yapılmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı'nın yoğunluğunu artırdığı süreçte spor faaliyetlerine ayrı bir önem verilmiştir.

Vatandaşlar devlet tarafından belirlenen kanun ve planlamaya göre spor faaliyetlerine zorunlu olarak katılmıştır. Bu faaliyetlere katılmayanlara ise hukuki yaptırımlar uygulanmıştır. Uluslararası organizasyonlarının iptal edildiği bu dönemde ülkede spor faaliyetlerinin duraksamaması amacıyla kulüplere yardımlar yapılmıştır.

BTGM'nin ilk Genel Müdürü olan Cemil Tahir Taner döneminde farklı bakanlıklar bünyesinde vatandaşlara çeşitli eğitimler verilmiştir. Merkez İstişare Kurulu toplantıları düzenlenerek devletin spora bakışı ve izleyeceği politikalarla ilgili planlamalar yapılmıştır. Bu dönemde yeni spor federasyonları kurularak başkanları atanırken, tesisleşme ve personel bağlamında önemli atılımlar gerçekleştirilmiştir.

BTGM bünyesinde gerçekleştirilen spor faaliyetlerinde gerekli donanıma sahip eğitici, antrenör ve öğretmen eksikliğinin giderilmesi amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı ile ortak kararlar alınmıştır. İhtiyaç olan talebinin karşılanması ve yaşanan sıkıntıların giderilmesi için Ankara'da uzun yıllar ülkeye hizmet edecek spor eğitimcilerinin yetiştirileceği yüksekokul açılmıştır. Türk eğitim tarihinde önemli bir yere sahip Yüksek Beden Terbiyesi Enstitüsü bu dönemde spor alanında nitelikli vatandaşların yetiştirilmesinde öncü olmuştur.

Genel Müdür Taner döneminde Anadolu'nun çeşitli şehirlerine ziyaretler yapılarak spor faaliyetleri denetlenmiştir. Başta Edirne olmak üzere Mersin, Tarsus, Afyon,

Elâzığ, Hatay, İzmir, Sivas, Kayseri, Erzurum, Kars ve Sarıkamış'ı dolaşan Taner, gördüğü manzaradan memnun kalmıştır. Ayrıca Devletin ülke savunmasında önemli gördüğü kayak sporunun gençlere öğretilmesi için Doğu Anadolu Bölgesi ziyaret edilerek kış sporlarına yönelik faaliyetler incelenmiştir.

Beden Terbiyesi Kanunu'nun uygulanmasından kaynaklanan sorunların çözüme kavuşturulması amacıyla çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmalarda ortaya çıkan sorunlar şunlardır: Yaptırım, çalışma zamanı, kadro yetersizliği, öğretmen ve okul, genel program yapma zorluğu, %80 ve %20 dengesizliği, bölge bütçelerinin denetimi ile tesislerin nereye ait olduğunun netlik kazanamaması problemleridir.

Sporcuların zorunlu sağlık kontrolü, çıkarılan yönetmelik ve muayene fişleri ile sonuca bağlanmıştır. Bu fişler sayesinde sporcular kontrollerini yaptırmıştır. BTGM bünyesindeki doktor sayısı artırılırken, muayene merkezleri yapımı için bütçeye ödenek tahsis edilmiştir. Kamu kurumlarının spora fazla destek sağlaması amacıyla özel idare ve belediye bütçelerinden tahsis edilen miktar artırılmıştır. Fakat yerel yönetimlerin bütçesinden ayrılan ödeneklerin yine aynı mahalli bölgelere harcanması zorunluluğu farklı bir sorunu ortaya koymuştur. Bu nedenle çoğu yerde yeni tesisten ziyade mevcutların tadilatı yapılarak faaliyetlere devam edilmiştir.

BTGM'nin ilk yıllarında 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın kutlanmasına dair esaslar belirlenmiştir. Bu kapsamda ülke genelinde programlar tertip edilmiş, çeşitli spor gösterileri ve müsabakalar düzenlenmiştir. Bu suretle Devlet tarafından vatandaşların 19 Mayıs gününün kutlanmasına ayrı bir hassasiyet göstermeleri amaçlanmıştır. Belirlenen amaçların gerçekleşerek daha iyi anlaşılması için CHP tarafından hazırlanan talimatlar BTGM aracılığıyla Anadolu vilayetlerine gönderilmiştir.

1940 yılında BTGM tarafından spor kulüplerinin kuruluş, birleşim ve kapatılma sürecine yönelik esaslar belirlenmiş, çıkarılan bir genelge ile de ilgili kuruluşlara bildirilmiştir. Bu genelge ile spor kulüplerinin kuruluş ya da kapatılmasına ilişkin süreç karara bağlanmıştır. Bu suretle kulüplerin hangi kurallar çerçevesinde kurulup kapatılabileceği belirli bir esasa bağlanmıştır. Çıkarılan bu genelge ile resmi kurallara

bağlı süreç işletilerek birçok yeni kulübün kuruluşu gerçekleşmiştir. Bu kulüplerin devlet ve özel girişimciler tarafından açılabileceği ifade edilmiştir. Kulüplerin yönetimine dair esaslar da genelge ile açıklanarak bunlarla ilgili mevcut durum daha iyi bir hale getirilmiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak Türkiye'deki spor çeşitliliğinde ve lisanslı sporcu sayısında önceki dönemlere göre artış yaşanmıştır.

1942 yılına gelindiğinde BTGM, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Bu kararın alınması sırasında TBMM'de milletvekilleri arasında BTGM'nin nereye bağlı olarak faaliyetlerine devam edeceği konusunda tartışmalar yaşanmıştır.

Bu dönemde beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin daha verimli bir şekilde yürütülmesi maksadıyla eğitici ve antrenör yetiştirme kursları açılmıştır. Ayrıca yetersiz beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin açığını kapatmak için Gazi Beden Terbiyesi Enstitüsü'ndeki öğrencilerin sayısı artırılmıştır. Böylece Millî Eğitim Bakanlığı uhdesinde çeşitli kurslar açılmış, antrenörler yetiştirilmiş ve yatırımlar gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmaların bütçesi ilgili bakanlık tarafından karşılanmıştır.

BTGM'nin Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanması ile beden eğitimi ve spor derslerini verecek öğretmen kadrosunun yetiştirilmesi, yazılı ve görsel basının gelişmesi ve tesislerin artması sayesinde çeşitli spor branşları ülke genelinde tanınıp yaygınlaşmıştır.

BTGM, farklı devlet organları ile ortak çalışmalar da yürütmeye başlamıştır. Özellikle teşkilattan sorumlu Vildan Aşir Savaşır döneminde genç nesile katkı sağlamak maksadıyla erkek öğrencilerin askerliği için ders ve ödevler hazırlanmıştır. Bu bağlamda Savaşır'ın göreve gelmesinden iki yıl sonra Milli Savunma Öğretimi dersi verilmeye başlanmıştır. Ayrıca aynı dönemde ilk kez Beden Eğitimi ve Spor Şurası toplanarak bu alanda yaşanan çeşitli sıkıntılarla ilgili inceleme yapılmıştır. Okul sporları faaliyetleri de bu dönemde ulusal olarak düzenlenmeye başlamıştır.

Bu dönemde spor faaliyetlerinin planlama ve uygulanmasında BTGM'ye katkı sağlayan diğer bir kurum ise Halkevleri olmuştur. 1932'de Türk Ocakları yerine teşkil edilen bu kurum, bünyesindeki spor kolu ile faaliyette bulunmuştur. Ülkede

vatandaşların, yeni spor branşları ile tanışması, çeşitli müsabakaların düzenlenmesi ve spor faaliyetlerine bütçe ayrılması konusunda BTGM'ye yardımcı olduğunu söylemek mümkündür.

Halkevlerinin gayesi sporcu yetiştirmenin dışında bedensel, zihinsel ve ahlaki yönden sağlam bir toplum ile sporu meşgale haline getirmek olmuştur. Bunların yanı sıra Halkevleri, Atatürk İlkelerini topluma benimsetmek amacıyla farklı kültürel etkinlikler düzenlemiş ve spor faaliyetleri yoluyla da parti ideolojisini vatandaşlara aktarmaya gayret etmiştir.

Ülke genelinde başlatılan spor seferberliği ile birlikte, beden eğitimi ve spor derslerini verecek öğretmen ve eğitici eksikliği sorunu ortaya çıkmıştır. Bu olumsuzluğun giderilmesi amacıyla 1945 yılında yurtdışından spor eğitimcileri getirilmiştir. Bunlar BTGM bünyesinde görevlendirilerek ücretleri bütçeden tahsis edilmiştir. Beden eğitimi ve spor alanında yeni bir hamle yapan devletin, yaşanan eksiklikleri gidermesi, belirlenen hedeflere ulaşılmasında önem arz etmektedir.

BTGM'nin spor faaliyetlerine yönelik uygulamalarında devletin maddi destek sağlandığı görülmektedir. II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte meydana gelen ekonomik sıkıntılar Türkiye'de de ortaya çıkmasına rağmen spora yapılan destek artarak devam etmiştir. TİCİ ve TSK dönemlerinde devletin spora verdiği maddi destek değişkenlik göstermiştir. Bu iki dönem ile BTGM karşılaştırıldığında önemli bir fark ortaya çıkmaktadır. Özellikle TİCİ döneminde yapılan yardımlar yıldan yıla istikrarsızlık göstermesine rağmen BTGM döneminde II. Dünya Savaşı sonuna kadar devamlı bir artış söz konusu olmuştur. Yıllara göre verilen destekte değişimler yaşansa da zor şartlar altında beden eğitimine ödenek tahsis edilmesi spora verilen değerin önemli bir göstergesi olmuştur.

II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte uluslararası alandaki müsabakalar ya ertelenmiş ya da iptal edilmiştir. Bu nedenle 1939-1945 yılları arasında sportif anlamdaki uluslararası temsiliyet kesintiye uğramış, spor faaliyetleri Balkanlar ve ülke içindeki müsabakalar ile sınırlı kalmıştır. Bu dönemde farklı branşların tanınması sağlanırken, mevcut bilinen sporlarda ise önemli bir gelişim gösterilmiştir. Ankara ve

İstanbul başta olmak üzere tesisleşmede önemli hamleler yapılarak spor alanları inşa edilmiştir.

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ardından uluslararası müsabakalar yeniden düzenlenmeye başlamıştır. Türkiye 1946-1950 yılları arasında çeşitli branşlarda yapılan Avrupa ve Dünya Şampiyonalarında dereceler elde etmiştir. Spor müsabakalarının icra edildiği olimpiyat oyunlarına da bu süreçte ara verilmesi savaş sonrasında bunların da kaldığı yerden devam etmesine yol açmıştır. Bu bağlamda 1948'de Londra'da düzenlenen olimpiyatlara Türkiye gereken ilgiyi göstererek hem devlet yöneticileri hem de sporcular nezdinde önemli bir katılım sağlamıştır. Verilen önemin karşılıksız kalmaması, Türkiye'nin, güreşte ilk olimpiyat şampiyonluğunu Londra'da elde etmesi ve atletizmde de madalya kürsüsüne çıkarak önemli bir başarı kazanmasına yol açmıştır.

Yapılan bu çalışma sonucunda Türk sporunda 1938-1950 yıllarını kapsayan dönem ile ilgili literatürde eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. Bu eksikliğin giderilebilmesi için bu tarih aralığı ve İnönü'nün spor hayatını inceleyen daha fazla çalışmanın yürütülmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Açıkada, C. (2010). *Türkiye'de Spor Bilimlerinin Gelişimi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Akın, Y. (2019). *Gürbüz ve Yavuz Evlatlar.* 4. Basım. İstanbul: İletişim Yayınları.

Akşam, 30 Haziran 1938.

Akşin, S. (2008). *Kısa Türkiye Tarihi.* 5. Basım. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Arı, B. & Karateke, E. (2010). Dede Korkut Hikayelerinde Kadın ve Çocuk Eğitimi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergi*si*, 14* (7), 78-282.

Armaoğlu, F. (2014). *20.yy. Siyasi Tarihi 1914-1995*. 23.Basım. İstanbul: Timaş Yayınları.

Arun, A. C. (1998). Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretmeni Yetiştirmede Öncü Selim Sırrı Tarcan'dan Sonra Gelen Kuşak'tan Vildan Aşır Savaşır. *Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi*, *20* (8), 9.

Atabeyoğlu, C. (1991). *Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi 1543-1991*. İstanbul: An Grafik Basın Yayıncılık.

Atabeyoğlu, C. (1986). *''Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Spor'', Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi Eski Yunan. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ayas, N. (1948). *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi Kuruluşlar ve Tarihçeler*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Aybek, A. & Yıldıran, İ. (2016). Spor Tarihinde Kadınlar-Baron Pierre de Coubertin'in Olimpizm Felsefesinde Kadınlar. *Sporun Toplumsal Cinsiyet Halleri* Canan Koca. (Ed.). Ankara: Spor Yayınevi ve Kitabevi.

Aydemir, Ş. S. (2011). *İkinci Adam Cilt 1.(1884-1938).* 11. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Başar, Ü. (2019). Osmanlı Olimpiyat Komitesi'nin Kuruluşu Hakkında Doğru Bilinen Yanlışlar. *Türk İdare Dergisi*, *488* (1), 104-107.

Bayansalduz, M. (2003). Türk Spor Yönetiminde Finansal Kaynak Sağlama Çabalarının Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, (160), 51-59.

Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi, (1939). *2*. Ankara, 2 Şubat 1939.

Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi, (1939). *3*. Ankara, 3 Mart 1939.

BCA, 30.18.1.1/8.47.14. Tarih: 16.01.1924.

BCA, 30.18.1.1/8.46.5. Tarih: 16.01.1924.

BCA, 30.18.1.2/37.47.10. Tarih: 19.06.1933.

BCA, 490.1.0.0/1108.45.1. Tarih: 05.05.1936.

BCA, 490.1.0.0/3.13.16. Tarih: 22.08.1936.

BCA, 490-1-0-0/1114-67-1. Tarih: 10.12.1936.

BCA, 30.10.0.0/145.36.20. Tarih: 04.01.1937.

BCA, 490.01.0.0/1118.81.1. Tarih: 00.00.1938.

BCA, 490.1.0.0/1118.81.1. Tarih: 00.00.1938.

BCA, 490.1.0.0/1114.67.2. Tarih: 08.03.1938.

BCA, 30.10.0.0/145.37.5. Tarih: 26.08.1938.

BCA, 30.18.1.2/85.94.17. Tarih: 12.10.1938.

BCA, 30.10.0.0/145.37.14. Tarih: 28.01.1939.

BCA, 30.18.1.2/86.17.9. Tarih: 27.02.1939.

BCA, 490.1.0.0/4.20.15. Tarih: 10.05.1939.

BCA, 30.10.0.0/145.38.5. Tarih: 18.05.1939.

BCA, 30.10.0.0/145.37.15.4. Tarih 11.02.1939.

BCA, 490.1.0.0/5.22.2. Tarih: 06.01.1940.

BCA, 490.1.0.0/1110.56.1. Tarih: 24.02.1940.

BCA, 30.18.1.2/90.34.18. Tarih: 03.04.1940.

BCA, 30.10.0.0/145.39.1. Tarih: 30.04.1940.

BCA, 490.1.0.0/1110.54.1. Tarih: 13.06.1940.

BCA, 30.10.0.0/46.296.2. Tarih: 31.07.1940.

BCA, 30.10.0.0/145.39.8. Tarih: 13.11.1940.

BCA, 30.10.0.0/145.39.11. Tarih: 09.12.1940.

BCA, 30.10.0.0/145.40.2. Tarih: 15.02.1941.

BCA, 30.10.0.0/145.40.3. Tarih: 03.05.1941.

BCA, 490.1.0.0/1110.53.1. Tarih: 31.05.1941.

BCA, 30.18.1.2/ 95.53.19, Tarih: 20.06.1941.

BCA, 30.10.0.0/145.40.5. Tarih: 14.07.1941.

BCA, 30.18.1.2/96.72.19. Tarih: 14.08.1941.

BCA, 30.18.1.2/96.78.4. Tarih: 03.09.1941.

BCA, 30.18.1.2/ 96.81.5. Tarih: 17.09.1941.

BCA, 30.18.1.2/96.86.3. Tarih: 08.10.1941.

BCA, 30.10.0.0/145.40.14. Tarih: 30.01.1942.

BCA, 30.18.1.2/97.116.8. Tarih: 12.02.1942.

BCA, 30.18.1.2/98.27.9. Tarih: 07.04.1942.

BCA, 30.18.1.2/98.35.4. Tarih: 25.04.1942.

BCA, 490.1.0.0/1130.125.3. Tarih: 21.05.1942.

BCA, 30.18.1.2/98.45.9. Tarih: 25.05.1942.

BCA, 30.1.0.0/17.96.21. Tarih: 08.05.1942.

BCA, 30.18.1.2/99.68.15. Tarih: 04.08.1942.

BCA, 30.18.1.2/99.75.3. Tarih: 12.08.1942.

BCA, 30.18.1.2/99.74.6. Tarih: 14.08.1942.

BCA, 30.10.0.0/145.41.2. Tarih: 28.08.1942.

BCA, 30.18.1.2/102.58.10. Tarih: 09.08.1943.

BCA, 30.18.1.2/102.64.10. Tarih: 08.09.1943.

BCA, 30.18.1.2/106.56.18. Tarih: 03.08.1944.

BCA, 30.18.1.2/106.69.2. Tarih: 15.09.1944.

BCA, 490.1.0.0/5.25.9. Tarih: 18.12.1944.

BCA, 30.18.1.2/107.90.4. Tarih: 03.01.1945.

BCA, 30.18.1.2/107.109.2. Tarih: 02.04.1945.

BCA, 30.18.1.2/108.43.8. Tarih: 05.07.1945.

BCA, 30.18.1.2/108.48.13. Tarih: 09.08.1945.

BCA, 30.18.1.2/109.61.9. Tarih: 11.10.1945.

BCA, 30.11.1.0/179.35.6. Tarih: 19.12.1945.

BCA, 490.1.0.0/1130.124.1. Tarih: 21.05.1946.

BCA, 534/37103.148744.1. Tarih: 26.04.1947.

BCA, 534/37103.148744.2. Tarih: 14.05.1947.

BCA, 30.18.1.2/114.56.8. Tarih: 02.08.1947.

BCA, 30.18.1.2/116.35.13. Tarih: 25.05.1948.

BCA, 30.18.1.2/116.39.20. Tarih: 05.06.1948.

BCA, 30.18.1.2/116.42.4. Tarih: 18.06.1948.

BCA, 30.18.1.2/116.42.3. Tarih: 18.06.1948.

BCA, 490.1.0.0/1102.27.2. Tarih: 29.06.1948.

BCA, 30.18.1.2/119.24.3. Tarih: 30.03.1949.

BCA, 490.1.0.0/1101.23.1. Tarih: 25.06.1949.

BCA, 30.18.1.2/121.95.13. Tarih: 13.01.1950.

BCA, 30.18.1.2/122.24.16. Tarih: 17.03.1950.

BCA, 30.11.1.0/257.20.2. Tarih: 22.03.1956.

BCA, 30.18.1.2/149.32.3. Tarih: 14.06.1958.

BCA, 30.18.1.2/122.41.17. Tarih: 02.05.1950.

Bibi, İ. (2007). Selçukname. (Çev. M. H. Yinanç), İstanbul: Kitapevi Yayıncılık.

Breuil, X. & Constantin, P. N. (2015). The Balkan Cups As a Vector of European Integration 1929–1994. *Sport in History, 35* (4), 591-592.

Bobchev, S., S. (1998). Deliorman Türklerinin Kökeni, *Belleten*, (Çev. Mehmet Acaroğlu), *203* (52), 697-716.

Budak, A. & Budak, İ. (2013). Nitel Çalışma Tasarımı. (Çev. Ed. M. Bütün & S. B. Demir), John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni.* 3. Basımdan Çeviri. Ankara: Siyasal Yayınevi.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 15. Basım. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Cahen, C. (2002). *Osmanlılardan Önce Anadolu*. (Çev. Eyüp Üyepazarcı), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Canşen, E. (2015). Türkiye Cumhuriyeti'nin Spor Politikaları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *17* (1), 37.

Cemil Tahir Taner, https://shgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/220/110/cemil-tahir-taner.aspx Erişim Tarihi: 22.02.2022.

Chatziefstathiou, D. & Henrry, I. (2007). Hellenism and Olympism: Pierre de Coubertin and the Greek Challenge to the Early Olympic Movement, *Sport in History*, (27), 25.

Cumhuriyet, 20 Temmuz 1936.

Cumhuriyet, 24 Mart 1940.

Çağlar, B. K. (1992). (Ed. S. Karaküçük). İnönü Kampı, *Türk Spor Kurumu Dergisi Seçilmiş Spor Makaleleri,* TDFO 72.

Çelik, V. O., & Bulgu, N. (2010). Geç Osmanlı Dönemi'nde Batılılaşma Ekseninde Beden Eğitimi ve Spor. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (24), 141.

İnönü'nün Çocukluğu, http://www.ismetinonu.org.tr/cocuklugu/ Erişim Tarihi 09.11.2021.

Çumralıgil, B. (1999). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılı Münasebetiyle Osmanlı'da Spor Sempozyumu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Demir, O. Ö. (2014). Nitel Araştırma Yöntemleri. Kaan Böke (Ed.). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemler*. 4. Basım. İstanbul: Alfa Basım Yayın.

Dever, A. & İslam, A. (2015). Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kültüründe Spor Algısı. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4* (5), 48.

Din, M. C. (2018). *Halkevlerinin Türk Sporunun Gelişimindeki Yeri ve Önemi.* [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.

Dizdar, M. B. (2016). *Riyazat-ı Bedeniyye-i Tıbbiyye ve Tanzimat Dönemi Spor Terminolojisinin Oluşumu.* [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]**.** Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Doğar, Y. (1994). *Türk Spor Yönetiminde Ademimerkezîleşme Eğilimleri*. [Basılmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Eberhard, W. (1941). Çin Kaynaklarına Göre Türklerde ve Komşularında Spor. *Ülkü Dergisi.* (87), 17-22.

Ekenci, G., & Serarslan, M. Z. (1997). Gelişim Aşamaları Bakımından Türk Spor Teşkilatı ve Değerlendirmesi. *Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi,* (2), 73.

Erim, D. (2007). *Türkiye Selçuklu Devletinde Spor ve Eğlence Hayatı*. [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyonkarahisar.

Essex, S. & Chalkley, B. (2004). Mega-Sporting Events in Urban and Regional Policy: A History of the Winter Olympics. *Planning Perspectives, 2* (19), 201-204.

Evcin, E. (2014). Atatürk'ün Spora ve Sporculara Bakışı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Araştırmaları Dergisi, 33* (55), 306-307..

Fişek, K. (1985). *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınları.

Fişek, K. (1998). *Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Dünya'da ve Türkiye'de Spor Yönetimi*. 2. Basım. Ankara: Bağırgan Yayınevi.

Georgiou, A. V. (2008). Pankration A Historical Look at the Original Mixed-Martial Arts Competition, *Black Belt Magazine*.

Goloğlu, M. (2010). *Cumhuriyete Doğru, Milli Mücadele Tarihi IV 1921-1922*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Gölbaşı, H. (2018). Osmanlı Devleti'nde Spor Tekkeleri. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 49* (15), 49.

Güven, Ö. (1992). *Türklerde Spor Kültürü*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

Güven, Ö. (2000). Osmanlı Spor Geleneğinde Spor Ahlakı ve Sporda Kural İhlallerine Karşı Alınan Yasal Önlemler. *Türk Yurdu*, *20* (19), 356-357.

Hakimiyeti Milliye, 20 Şubat 1932.

https://www.tbmm.gov.tr/Milletvekilleri/MilletvekiliDetay?donemKod=1&sicil=QqoME2BwOk8= Erişim Tarihi: 11.11.2021.

İkibeş, S. (2020). Antik Olimpiyat Oyunları ve Ölüm Sporu Pankreas**.** *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* (1), 253.

İmamoğlu, A. F. (2011). Türkiye'de Sporun Yönetsel Yapısı İçerisinde Spor Federasyonları. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 16* (2), 5-7.

İmamoğlu, O., Çebi, M., İslamoğlu, İ., Yamak, B. (2018). Osmanlı İmparatorluğunda Spor Tekkeleri ve Kulüpleşme**.** *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *11* (58), 909-910.

İnönü, İ. (1985). *Hatıralar Cilt 1.* Ankara: Bilgi Yayınevi.

İnönü, İ. (1987). *Hatıralar Cilt 2.* Ankara: Bilgi Yayınevi.

İsmet İnönü'nün Hatıraları Cumhuriyet'in İlk Yılları Cilt II (1923-1938). (1998). İstanbul: Yenigün Haber Ajansı Basın Yayıncılık.

İslamoğlu, A. H. & Alnıaçık, Ü. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. 4. Basım. İstanbul: Beta Yayınevi.

İşcan, F. (1988). *Türklerde Spor*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Jenkins, I. (1987). *Yazılı Kaynaklar ve Arkeolojik Buluntular Işığında Antik Devirde Çocuk Eğitimi.* (Çev.: H. Malay). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Kafesoğlu, İ. (1972). *Selçuklu Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk Milli Kültürü*. 34. Basım. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Kasap, Ö. (2021). *Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi (1939-1945).* [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Karahüseyinoğlu, M. F. (2007). *Küreselleşme ve Geleneksel Türk Sporları.* [Basılmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Karakaya, Y. E. & Devecioğlu, S. (2020). Erken Dönem Türk Tarihinden II. Meşrutiyet'e Kadar Spor Kulüplerinin Modernleşme Süreci. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi,* (18), 108.

Karpat, K. H. (2017). *Türk Demokrasi Tarihi*, 8. Basım. İstanbul: Timaş Yayınevi.

Kaya, A. & Arstanbekov, S. A. (2019). *Spor ne değildir? Nasıl oluştu?* III. Uluslararası Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Sempozyumu Bildiri Kitabı, Kırgızistan, Bişkek.

Kılıç, M. (2013). Tek Partili Dönemde Türkiye'de Modern Sporun Teşekkülü. *Tarih Okulu Dergisi*, *İlkbahar-Yaz, 36* (16), 36.

Koçak, C. (1989). Siyasal Tarih (1923-1950). Sina Akşin (Ed.). *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980.* İstanbul: Cem Yayınevi.

Kurt, T., Kılıç, M., Kılıç, M. N., Özbayraktar, F., Yücel, E., Kıvanç, C. (2016). *Türk Spor Tarihi 10. Sınıf Ders Kitabı*. Âdem Han (Ed.). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Lee, H. M. (1998). The Ancient Olympic Games: Origin, Evoution, Revolution, *The Classical Bulletin*, (74), 137.

Lewis, B. (2017). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, (Çev. Boğaç Babür Turna). 9. Basımdan Çeviri. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

London 1948, https://olympics.com/en/olympic-games/london-1948 Erişim Tarihi: 24.04.2022.

Londra 1948 Madalya Dağılımı, https://olimpiyatkomitesi.org.tr/Ulke-Madalya-Listesi/21 Erişim Tarihi: 24.04.2022.

London 1948 Olympic Games of the XIV Olympiad, https://www.britannica.com/event/London-1948-Olympic-Games Erişim Tarihi: 24.04.2022.

Madaş, E. (2020). İlk TBMM'de Edirne milletvekilleri ve Faaliyetleri (1920-1923). *VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, Yıl/Vol. 5, TBMM'nin 100. Yılı Özel Sayısı*, (64), 64.

Mehmet Asım Us, https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmet-asim-us-1884-1967/ Erişim Tarihi: 17.02.2022.

Merriam, S. B., (2015). *Nitel Araştırma*. (Çev. Ed. Prof. Dr. Selahattin Turan). 3. Basımdan Çeviri. Ankara: Nobel Yayınevi.

Mustafa İsmet İnönü, https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=IsmetInonu Erişim Tarihi: 10.11.2021.

Mücadele ve Dayanıklılık Sporu Ragbi, https://www.aa.com.tr/tr/dunyadan-spor/mucadele-ve-dayaniklilik-sporu-ragbi/583586 26.04.2022. Erişim Tarihi: 26.04.2022.

Olimpiyat Oyunları, https://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/Olimpiyatlar/Olimpiyat-Oyunlari-Tarihi/44/1 Erişim Tarihi: 04.03.2021.

Olympic History-From the Home of Zeus in Olympia to the Modern Games, https://www.olympic.org/ancient-olympic-games/history Erişim Tarihi: 19.03.2021.

Ögel, B. (1989). *Türk Mitolojisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Özen, N. (2012). *Türk Kültür Tarihinde Spor ve Türklerin Spora Katkıları*. [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Batman.

Özdilek, Ç., Şentürk, A., Döşyılmaz, E. (2003). Modern Olimpiyat Oyunlarının Tarihi Gelişimi ve Olimpiyatların Gezici Olma İlkesinin Günümüze Kadar Düzenlenen Oyunlar Açısından Değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* (9), 4.

Özmaden, M. & Özmaden, H. (2010). Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı (TİCİ) Dönemi Milli Ruh ve Milli Temsil, Siyasi ve Milli Propaganda ile Ülkeyi Tanıma-Tanıtma Çalışmaları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 1* (7), 2473-2482.

Palaestrae, https://iep.utm.edu/palaestr/ Erişim Tarihi: 04.03.2021.

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research & Evaluation Methods*. 3. Basım. London: Sage Publications.

Resmî Gazete, Sayı: 3259, Tarih: 21 Mart 1936.

Resmî Gazete, Sayı: 4222, Tarih: 2 Haziran 1939.

Resmî Gazete, Sayı: 4538, Tarih: 6 Haziran 1940.

Resmî Gazete, Sayı: 4825, Tarih: 4 Haziran 1941.

Resmî Gazete, Sayı: 5122, Tarih: 03.06.1942.

Resmî Gazete, Sayı: 5122, Tarih: 3 Haziran 1942.

Resmî Gazete, Sayı: 5080, 10 Nisan 1942.

Resmî Gazete, Sayı: 5403, Tarih: 13 Mayıs 1943.

Resmî Gazete, Sayı: 5703, Tarih: 11 Mayıs 1944.

Resmî Gazete, Sayı: 6021, 2 Haziran 1945.

Resmî Gazete, Sayı: 6169, 1 Aralık 1945.

Resmî Gazete, Sayı: 6590, 24 Nisan 1947.

Resmî Gazete, Sayı: 6901, 8 Mayıs 1948.

Resmî Gazete, Sayı: 7369, 2 Aralık 1949.

Resmî Gazete, Sayı: 7434, 16 Şubat 1950.

Resmî Gazete, Sayı: 7740, 21 Şubat 1951.

Resmî Gazete, Sayı: 8034, 14 Şubat 1952.

Resmî Gazete, Sayı: 2785, 14 Şubat 1952.

Resmî Gazete, Sayı: 8453, 9 Temmuz 1953.

Resmî Gazete, Sayı: 10213, 25 Mayıs 1959.

Sayılan, N. D. (2000). Atatürk'ün Sporculuğu. *Türk Dili*, (581), 418-419.

Sayın İsmet İnönü'nün Özgeçmişi, https://www.mfa.gov.tr/sayin-ismet-inonu-_pasa__nin-ozgecmisi.tr.mfa Erişim Tarihi: 10.11.2021

Sevim, A. & Mercile, E. (1995). *Selçuklu Devletleri Tarihi (Siyaset, Teşkilat, Kültür).* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Spor Dalları ve Sporcularımız, https://olimpiyatkomitesi.org.tr/Olimpiyat-Oyunlari-Detay/21/1 Erişim Tarihi: 24.04.2022.

St. Moritz 1948, https://olympics.com/en/olympic-games/st-moritz-1948 Erişim Tarihi: 24.04.2022.

St. Moritz Oyun Ayrıntıları, https://olimpiyatkomitesi.org.tr/Olimpiyat-Oyunlari-Detay/49/1 Erişim Tarihi: 24.04.2022.

Swaddling, J. (2000). *Antik Olimpiyat Oyunları*. (Çev. B. Gürün). İstanbul: Homer Kitabevi.

Şahin, M. (2004). *Beden Eğitimi ve Sporda Temel Kavramlar Sözlüğü.* Ankara: Nobel Basımevi.

Şapolyo, E. B. (1974). Atatürk ve Halkevleri, Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler. *Atatürk ve Halkevleri*. Ankara: Türk Tarik Kurumu Basımevi.

Şinoforoğlu, T. (2020). Türkiye'nin Erken Dönem Olimpik Serüveni ve Ay-Yıldız'ın Olimpiyat Oyunları'nda İlk Resmi Temsili (1896-1921). *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, (Özel Sayı)*, (18), 32-33.

Talimciler, A. (2010). *Sporun Sosyolojisi Sosyolojinin Sporu*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Talimciler, A. (2019). *İsmet İnönü ve Spor***.** Ulusal Kahraman Devlet Adamı İsmet İnönü Sempozyumu Bildiri Kitabı, (Yayına Haz. Engin Berber), İzmir: Konak Belediyesi Yayınları.

Tan, 15 Birinci Kanun 1936.

Tan, 30.06.1938.

Tarihçe, https://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/Hakkimizda/Tarihce/46/1 Erişim Tarihi: 19.04.2022.

Tarhan, A. *Yaşar Doğu Hayatı ve Örnek Sporculuğu*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Belediyesi Basın Yayınevi.

Tayga, T. (1990). *Türk Spor Tarihine Genel Bakış*. Ankara: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları.

TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 5, Cilt: 17, 08.02.1937.

TBMM, Kanunlar Dergisi Dönem: 5, Cilt: 18, 29.06.1938.

TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 6, Cilt: 23, 29.05.1942.

TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 6, Cilt: 23, 06.04.1942.

TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 7, Cilt: 28, 26.11.1945.

TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 29, 14.04.1947.

TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 30, 30.04.1948.

TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 32, 25.11.1949.

TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 32, 11.02.1950.

TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 9, Cilt: 33, 16.02.1951.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Dönem: 5, 83. Birleşim, Cilt: 26, 29.06.1938.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Spor Teşkilatı Hakkında Kanun Layihası ve Muvakkat Encümen Mazbatası, Dönem: 5, 83. Birleşim, Cilt: 26, 29.06.1938.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 2, 22.05.1939.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Dönem: 6, 21. Birleşim, Cilt: 2, 30.05.1939.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Dönem: 6, Cilt: 11, 27.05.1940.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Dönem: 6, 61. Birleşim, Cilt: 12, 01.06.1940.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 30.05.1941.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Dönem: 6, 60. Birleşim, Cilt: 18, 30.05.1941.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 18, 26.06.1941.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Cilt: 25, 25.05.1942.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Müzakere Edilen Maddeler, Dönem: 6, 66. Birleşim, Cilt: 25, 29.05.1942.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Dönem: 7, Birleşim: 20, Cilt: 2, 07.05.1943.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Dönem: 7, 52. Birleşim, Cilt: 10, 05.05.1944.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Dönem: 7, 66. Birleşim, Cilt: 17, 30.05.1945.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Dönem: 8, Birleşim: 23, Cilt: 8, 1948 yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe Komisyonu Raporu 26.12.1947.

Tekin, A. & Tekin, G. (2014). Antik Yunan Dönemi: Spor ve Antik Olimpiyat Oyunları. *Tarih Okulu Dergisi*. (18), 123-127.

Tekin, O. (1998). *Eski Yunan Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

The Olympic Games St. Moritz, https://www.stmoritz.com/en/olympic-host-city/ Erişim Tarihi: 24.04.2022.

Tokatlıoğlu, A. E. (2020). *Biyopolitika Kavramı Çerçevesinde 1938 Beden Terbiyesi Kanunu.* [Basılmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Tunaya, T. Z. (2015). *Türkiye'de Siyasal Partiler Cilt 3 İttihat ve Terakki, Bir Çağın, Bir Kuşağın, Bir Partinin Tarihi*. 6. Basım. İstanbul: İletişim Yayınları.

Turkay, H. & Aydın, D. A. (2017). Bir İnceleme: Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Spor Örgütlenmesi**.** *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, (16), 182.

Tüfek, S. S. (2019). *Cumhuriyet Döneminde Spor (1923-1938).* [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. İstanbul.

Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2018). *Hazine Taşınmazları Üzerinde İrtifak Hakkı Tesisi ve Kullanma İzni Verilmesine İlişkin İşlemler El Rehberi.* Ankara: Milli Emlak Genel Müdürlüğü Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (2011). *TDK Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınevi.

Türkiye Hentbol Federasyonu, https://www.thf.org.tr/thf/hakkinda/tarihce/1 Erişim Tarihi: 26.04.2022.

Türk Spor Kurumu Nizamnamesi. (1936). Ankara.

Türkiye Voleybol Federasyonu, https://www.tvf.org.tr/tarihce/ Erişim Tarihi: 26.04.2022.

Ulus, 28 Temmuz 1937.

Ulus Gazetesi, 19 Şubat 1946.

Ulutaş, B. (2015). Doküman Analizi. Fatma Nevra Seggie & Yasemin Bayyurt (Editörler). *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Vildan Aşir Savaşır, https://shgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/219/110/vildan-asir-savasir.aspx Erişim Tarihi: 24.04.2022.

Yenel, İ. F. & Parasız, Ö. (2018). Türk Spor Yönetimi. Ahmet Azmi Yetim (Ed.). *Yönetim ve Spor*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Yıldıran, İ. (2014). Antikiteden Moderniteye Olimpiyat Oyunları: İdealler ve Gerçekler. *Hece (Batı medeniyeti özel sayısı)*, (18), 555.

Yıldıran, İ. (2016). *''Geç Osmanlı Tarih Yazımında Olimpiyat Kavramı ve Olimpiyat Oyunları''*. Antalya: 14. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı.

Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, *112* (23), 7-17.

Yıldız, D. (1979). *Türk Spor Tarihi*. İstanbul: Ser Yayıncılık.

Yıldız, Y., Özmaden, M., Soyer, F., Özmaden, H. (2017). Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) Öncesi Futbolda Kurumsallaşma Çalışmaları (1903-1922). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, (14), 2473-2482.

Yurtoğlu, N. (2020). Atatürk Dönemi'nde Türkiye'de Spor Politikası (1922-1938). İbrahim Yaşar Gök & Faruk Dayı (Editörler). *Sporda Finansal, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler Yayınevi.

Yurtoğlu, N. (2020). II. Dünya Savaşı Dönemi'nde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945). *Journal of History School (JOHS), 49* (13), 4251.

Yurtoğlu, N. (2022). İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Beden Eğitimi ve Spor (1939-1945). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (105), 179-224.

Yurtoğlu, N. (2022). İnönü Döneminde Türkiye'de Spor: İkinci Dünya Savaşı Sonrası Bir Araştırma (1946-1950). *Tarih Okulu Dergisi*, *61* (15), 4313-4351.

Yüce, M. & Aytuna, F. (2019). *Türkiye Basketbol Tarihi*. İstanbul: Türkiye Basketbol Federasyonu Yayınları.

Welcome to the Ancient Olympic Games, https://www.olympic.org/ancient-olympic-games Erişim Tarihi: 04.03.2021.